

HEYRAN XANIM

SEÇİLMİŞ ƏSƏRLƏRİ

M.F. Axundov adına
Heyran Xanim
Mərkəzi Mənzərə

“ŞƏRQ-QƏRB”
BAKİ-2006

Bu kitab "Heyran xanım. Seçilmiş əsərləri" (Bakı, Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, 1961) nəşri əsasında təkrar nəşrə hazırlanmışdır

Tərtib edənlər:

**Məmmədəğa Soltan
Qulam Məmmədli**

Redaktoru:

Cənnət Nağıyeva

Rəsmlərin müəllifi:

Maral Rəhmanzadə

894.3611-dc21

AZE

Heyran xanım. Seçilmiş əsərləri. Bakı, "Şərq-Qərb", 2006, 232 səh.

XIX yüzilliyin tanınmış Azərbaycan şairəsi Heyran xanım klassik şeirin inkişafında mühüm rol oynamış söz ustalarından biridir. Azərbaycan və fars dillərində lirik şeirin bütün növlərində yazıb-yaratmış şairə öz yaradıcılığında dövrünün ictimai hadisələrinə də biganə qalmamışdır. Heyran xanımın qəzəllərində istər sevgi münasibətlərinin, istərsə də həyat-məişət lövhələrinin təsviri öz reallığı ilə seçilir.

ISBN10 9952-34-003-6

ISBN13 978-9952-34-003-7

© "ŞƏRQ-QƏRB", 2006

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

İLHAM ƏLİYEVİN

**"Azərbaycan dilində latın qrafikası
ilə kütləvi nəşrlərin həyata
keçirilməsi haqqında"**

12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı
ilə nəşr olunur və ölkə kitabxanalarına
hədiyyə edilir

ÖN SÖZ

Azərbaycan klassik şerinin ustalarından biri də, şübhəsiz ki, Heyran xanımdır. Şeirlərinin hər bir beytində ürək çırpıntıları duyulan bu şairənin əsərləri uzun illər boyu tozlu taxçalarda, ədəbiyyata naşı olan ellərdə qalmış, bəlkə də bir çox qiymətli əsərləri itib-batmışdır. Bütöv bir "Divan" müəllifi olan Heyran xanımın adı Azərbaycan ədəbiyyatından bəhs edilən təzkirələrə düşməmiş, onun yaradıcılığı haqqında ədəbi mənbələrdə bəllibaşlı məlumat verilməmişdir. Yalnız ikinci dünya müharibəsi ərəfəsində Cənubi Azərbaycanın ədəbiyyatşünaslarından Məhəmmədəli Tərbiyətin nəşr etdiyi "Dənışməndani-Azərbaycan" adlı əsərində şairə haqqında qısaca məlumat rast gəlirik. Ancaq müharibə illərində əsərləri kitab şəklində nəşr olunan Heyran xanımın söz sərvəti öz varislərinə, doğma xalqına çatdırılmışdır.

Heyran xanımın şəxsiyyəti, həyatı və tərcümeyi-halı haqqında oldu heç bir yazılı sənəd yoxdur. Vəfat etdiyi şəhər və dəfn edildiyi məzar belə kimseyə bəlli olmadığından, onun ölüm tarixi də məlum deyildir. Buna görə ki, onun haqqında az-çox məlumatı əsərlərindəki işarələrdən, özü haqqında yazdığı misralardan, bəzi hadisələri şeirlərində əks etdirməsindən öyrənmək olur.

Şairə XVIII əsrin ikinci yarısında Naxçıvanda doğulmuşdur.

Heyran xanım Azərbaycanın siyasi və ictimai tarixində mühüm hadisələrin baş verdiyi bir dövrdə yaşamış, bu hadisələrin yalnız şahidi olmamış, hətta onların iştirakçısına çevrilmişdir.

1826-cı ildə Şimali Azərbaycanı tutmaq məqsədilə sərhəd boyuna qoşun çıxarmaq qərarına gəlmiş Fətəli şah, öz oğlu Abbas Mirzənin sərkərdəliyində göndərdiyi qoşuna dövlət sərhədini keçmək əmrini verdi. Lakin hücum keçən İran qoşunu ilk toqquşmada məğlubiyyətə uğrayıb geri çəkilmək məcburiyyətində qaldı. Rus ordusu ilə birlikdə Azərbaycan əhalisinin də zərbəsinə məruz qalan İran sərbazları ancaq Təbrizin cənubunda Marağa şəhəri ətrafında dayanıb nəfəs ala bildilər. Ordunun geri çəkildiyini gören Abbas Mirzə yol üzərində rast gəldiyi kənd və şəhərlərdəki əhalini də İrana köçməyə məcbur etdi.

Naxçıvan-Təbriz istiqamətində geri çəkilən ordu və köçürülən əhali içərisində şairə Heyran xanım və onun ailəsi də var idi.

1828-ci ildə Təbrizin şərqində, Türkmənçay kəndində bağlanmış müahidənamə Azərbaycanı iki hissəyə böldü və beləliklə də vətənindən, elindən ayrı düşmüş şairə ömrü boyu ana yurduna həsrət qaldı. Bu bəs deyilməmiş kimi, o, qübbət eldə də öz qohum-əqrəbasından, tanış-bilişindən ayrı düşür. Bu ayrılıq Heyranı həmişə ağrıtmış və o daima vətənə qovuşmaq arzusu ilə yaşamışdır:

Nə növ nəzmə çekim aşinalərin qəmini,
Necə deyim ki, uzaq düşmüşəm mən onlardan?
Yadında varmı sənin lütfün ilə bir müddət,
Vəfalı dostlar ilə mehriban idik candan.
Necə ki, lə'ləi mərcañ birləşər təldə,
Bizim də birliyimiz möhkəm idi xeyli zaman.
Hezar heyf, qırıldı o tel, bu gün əhbab
Cəfayi-dəhrdən olmuş cahanda sərgərdan.
Biri Mərağədədir, digəri Urumiyədə,
Birine məskən olub burda guşeyi-zindan.

Şairənin bu beytləri, ailəsinin Naxçıvandan köçürülməsinə, Cənubi Azərbaycanda bir-birindən ayrı düşüb Urmiya, Marağa və Təbrizdə qübbət həyat keçirməsinə işarədir. Onların bu şəhərlərə Naxçıvandan köçürülməsi də şübhəsizdir. "Dənışməndani-Azərbaycan" müəllifi, Heyran xanımın Təbrizdə doğulduğunu yazırsa da, heç bir dəlil gətirmir. Lakin şairənin əsərlərini diqqətlə nəzərdən keçirdikdə, bu iddianın yanlış olduğu aydınlaşır. O bir qəzəlinə yazır:

Soruşursan nəsəbini bu yazıq Heyranın,
Bir Əli xadimidir, cümle cəhane bildir!
Naxçıvan şəhrinin əşrafına çatsa nəsəbi,
Əslinə varsan əgər taifəsi Dünbülüdür.*

* 1574-cü ildə yazılmış "Şərəfnamə" əsərinin müəllifi Şərəfəddinin dediyinə görə, dünbülülər bir tayfa olub Cənubi Azərbaycanda Xoy və Səkinonabad tərəflərdə yaşamışdır. Səfəvilər zamanında və habelə Nadir şahdan sonra Dünbülü tayfasına mənsub olan adamlar Xoy və onun ətrafında hakim olmuşlar. Bir vaxt Təbrizin bəylərbəyi də bu tayfadan olmuşdur. Kərim xan Zənd vəfat etdikdən sonra Qacar sülaləsi hakimiyyətinin ilk dövründə də Azərbaycanda dünbülülərdən bir neçə xan hökumətləri etmişdir.

Şairənin həyatı ilə üzvi surətdə bağlı olan bu sətirələr onun haralı olması və Cənubi Azərbaycana haradan köçüb getməsi haqqında mübahisəyə son qoyur.

Heyran xanımın özünün dediyinə görə o, Naxçıvanda, kübar ailəsində doğulmuş və tərbiyə almışdır. Yuxarıda bəhs edilən Rusiya-İran müharibəsinin ilk aylarında Cənubi Azərbaycana köçürüldüyünü bununla da təsdiq etmək olar ki, şairə 1827-ci ildə Təbrizdə baş vermiş vəba xəstəliyindən bəhs edərək yazır:

Oldu, yareb, həlak insanlar,
Suvarib torpağı qızıl qanlar.
...Baxasan hər tərəf cəsədlə dolu,
Bağlanıb xalq üçün nicat yolu.

Heyran xanım uzun müddət Təbrizdə yaşamış, hansı vasitə iləse Abbas Mirzənin ailəsinə bağlı olmuşdur. Onun bir sıra mənzum məktublarında buna işarələr vardır. Güman etmək olar ki, o, saray adamlarından kimə isə övrə getmiş və həmin mənzum məktublarda yazılması da bundan irəli gəlmişdir. Hər halda burası şübhəsizdir ki, onun birinci əri çox sevdiyi bir şəxs olmuşsa da, bu adam sonra başqasının sərvətinə və xoş vədlərinə uymuş, Heyranı atıb getmiş, həmin ayrılıq isə şairənin həyatında sanki sağalmaz bir yaraya çevrilmişdir. Onun bu münasibətlə yazdığı şeirləri çox təsirlidir. Şeirlərin məzmunundan görünür ki, həmin şəxs özü əvvəlcə Heyrana eşq elan etmiş, onu dərin bir məhəbbətlə sevdiyini demiş, lakin sonra vəfasız çıxıb sözündən dönmüşdür. Bu vəfasızlıqdan danışan Heyran deyir:

Vurdun ol qədr sən vəfaden dəm,
Xatirimdə nə şübhə qaldı, nə qəm.
Gülüşün qönçə, göz yaşın şöbnəm,
Məni aldatdı, bilmədim nə edəm?
Məni-bicərəni zəbun etdin,
Qəlbimi zar, qərqi-xun etdin.

Şairə bu kimi şikayətlərlə sevdiyi şəxsə olan münasibətini, ümid və arzularını, demək olar ki, bütün təfərrüatı ilə bəyan etmişdir.

“Divan”ındakı digər bir şeir şairənin həyatının sonrakı dövrünü, başına gəlmiş yeni bir fəlakəti açıb göstərir. Bu kiçik şeirdən görünür ki, o sonra

könlü olmayan başqa birinə övrə verilmiş və bu adam onunla “müsəlman ər” kimi rəftar edib, onu dörd divar arasında saxlamaq istəmişdir. Heyran xanım bu rəftara qarşı etiraz səsinə qaldıraraq, örinə olan nifrətini bir şerində belə bildirmişdir:

Məni zəncirdə saxladın, bu yetər,
Doğrusu sən mənə deyilsən ər.
Daima ac, susuz və qəlyansız,
Oturum bu xərabədə nə qədər?
Bilmirəm, ruzigərə neyləmişəm
Ki, salıbdır kəməndinə bu təhər.

Şairə üçün məhəbbət qədər müdhiş olan bu həyatın nə ilə nəticələndiyi bizə məlum deyildir. Lakin burası şübhəsizdir ki, o, uzun ömür sürmüş və axıradək yaradıcılıq istedadını itirməmişdir.

Belim büküldü, qara saçlarım ağardı mənim,
Qocalmışam bu cəfakar çərxdən əlindən aman

– deyən şairə ömrünün sonlarındakı acınacaqlı həyatını təsvir etmişdir.

“Danışməndani-Azərbaycan” müəllifinin qeydində görə, o, Heyran xanımın qohumlarından Hacı Qulamhüseyn xan adlı birisi ilə görüşmüş və bu adam şairə haqqında məlumat verərək demişdir ki, Heyran xanım 80 yaşına qədər yaşamışdır. Yuxarıdakı beyt və “Divan”ındakı başqa bir rübai də bu fikrin həqiqət olduğunu sübut edir.

Heyran xanımın əsərlərinin yeganə nüsxəsi 1945-ci ilədək Təbrizdə, Azərbaycan ədəbi irsini toplamaqla məşğul olan Hacı Məmməd Naxçıvaninin şəxsi kitabxanasında saxlanılırdı. Həmin nüsxənin şairənin sağlığında öz sifarişləri ilə yazıldığını güman etmək olar. Çünki kitabda bu iddiaya haqq qazandıran amillər vardır. Məsələn üçün, kitabdakı bir şeirdə şairə Sətik xan adlı birisindən rəngarəng və haşiyələri naxışlı olan kağız almağı arzu edir. Əldə olan həmin nüsxənin kağızı gözəl olduğu kimi kənarları da qabartma naxışlı və rəngarəngdir.

Şairə digər bir şerində bir nəfərin xəttini tərifləyir. Əldə olan nüsxənin xoşnəvislikdə mahir olan xəttat tərəfindən yazıldığı həmin şeir ilə nüsxə arasında əlaqə olduğunu göstərir.

Bu əlamətlərdən görünür ki, “Divan” orijinaldır və buraya toplanmış şeirlər də şairənin özü tərəfindən seçilib tərtib edilmişdir. Həm də bu nüsxə

Urmiyada Məmməd Təməddünün kitabxanasında gördüyümüz nüsxəyə nisbətən mükəmməldir.

Heyran xanımın fitri istedadla malik olmaqdan əlavə dərin təhsil və tərbiyə almış bir şairə olduğu da şübhəsizdir. Onun əsərlərində rast gəldiyimiz ana dilində, farsca və ərəbcə ifadələr, işarələr və sözlər buna sübutdur. O, şeirlərində elmin müxtəlif sahələrinə (hikmət, riyaziyyat, tibb və s.) aid çoxlu ifadələr işlədir. Şairənin bir sıra şeirlərində Günəşə, Aya, buludlara, yağışa və qeyrilərinə müraciətlə razü niyaz etməsi sadəcə söz işlətmək deyil, onda olan bilik və məlumatın təzahürüdür. Farsca yazdığı şeirlər onun bu dilə də mükəmməl sahib olduğunu göstərir.

Heyran xanımın yaradıcılıq xüsusiyyətlərindən danışarkən onun müasiri olan şairlər arasında fərqləndiyini qeyd etmək lazım gəlir.

Şairə Cənubi Azərbaycanda sxolastik və dini mövzuda yazan şairlər mühitində yaşamışdır. O dövrdə növhə, mersiye, münacat şeirləri geniş yayılmışdı. Hər bir şair öz qələmini bu sahələrdə işlətməyə çalışırdı. Lakin Heyran xanımın "Divan"ında bu kimi şeirlərə rast gəlmək olmur. Digər bir cəhət də onun öz həyatını şikayət tərzilə olsa da belə, təsvir edən şeirlər yazmasıdır. Buna isə başqa şairlərdə az təsadüf olunur. Bu şeirlər şairənin həyatı, yaradıcılığı və mühitini öyrənməyə az-çox kömək edir.

Şübhəsiz ki, bu cəhətlər onun ədəbi mövqeyini yüksəldən amillərdən biri sayılmalıdır.

Lirik şeirlərində Heyran xanım Füzuli məktəbinin davamçılarından sayılmağa layiqdir. O öz qəzəllərində klassik şerimizin ən gözəl poetik nümunələrini yaratmışdır. Heyran xanım Füzuli və Qövsə kimi ustad şairlərə nəzirələr yazmışsa da, bu nəzirələrdə öz üslubunu və orijinallığını saxlaya bilmişdir. Məsəl üçün Qövsə Təbrizinin:

Ruhi qüdsisen, nəsen, ey mən dolanım başına,
Ey çiraqi-vadiyi-eymən, dolanım başına

– mətləli qəzəlinə yazdığı nəzirədə dil və ifadə səlisliyi, sözlərin seçilməsi və işlədilməsindəki bacarıq, fikir aydınlığı və ardıcılığı əsərə xüsusi gözəllik verir və onu orijinal bir şeir kimi oxucuya çatdırır.

Ey üzü gül, arizi gülşən, dolanım başına,
Qəddi noxli-vadiyi-eymən, dolanım başına,
Söyləyibsen dönmedin şəmi-qədim ətrafına,
Neyləyim, sən bir zaman oylan, dolanım başına.

...Dərdin allam dilbərim, divanım et əğyarılən,
O dolansın başına, ya mən dolanım başına.
Dinməməzlikdən sən bir müddəən vardır məgər?
Çatladı bağrım mənim, dillən, dolanım başına.
...Qorxmasan heç bəndədən, xof etməsən heç kimsədən
Sən də öz yanında bir bəysən, dolanım başına.

Bu şeirdəki səmimiyyət və sadəlik, eyni zamanda bədiiyyət, fikir aydınlığı oxucunu Heyrana heyran edir. Fars və ərəb kəlmələrinin ədəbi dilə hakim olduğu bir dövrdə bu dərəcədə təmiz, aydın ana dilində belə bədii ifadələr işlətməsi Heyran xanımın mahir söz ustası olduğunu sübut edir.

Voslivə şad, vəli linqetüvə nəşadəm,
Bilmirəm sənəz işim nələmidir, xəndəmidir?
Əqlimi sərən alıb, xolq ərə rüsva eylədin,
Bu günəh, dilbəri-mən, sənəmidir, mənəmidir?

– deyən şairə sanki öz ürək sözlərini adi danışq dili ilə sevgilisinə bildirir. Lakin bu danışq dilində bir musiqi teranəsi, bir şeir sənəti duyulur. Heyran xanımın lirikası axıcı olduğu qədər səmimi, səmimi olduğu qədər də bədii-dir, dərin zövq ilə deyilmiş ürək sözləridir. Bu beytlərdə onun geniş qəlbi, gözəlliyə olan sensuz məhəbbəti və insani duyğuları hiss olunur. Hələ böyük ustad Məhəmməd Füzuliyə yazdığı nəzirələri nə qədər şairənə və nə qədər mahirənədir.

Füzulinin məşhur:

Tutuşdu qəm oduna şad gördüyün könlüm,
Müqəyyəd oldu ol azad gördüyün könlüm

– mətləli qəzəlinə noziri yazmış onlarca şairlər arasında Heyran xanımın da nəziyəsi vardır.

Olubdu qəm yatağı şad gördüyün könlüm,
Dağıldı qüssədən abad gördüyün könlüm

– beytlərini yazan Heyran sanki öz ustası ilə yarışır, şeir sənətindən müəllimi qarşısında imtahan verir, Füzuli məktəbinin verdiyi dərsləri nümayiş etdirir.

Heyran xanımın ədəbi irsi barədə yazan Mirzə İbrahimov "Böyük şairə – Heyran xanım" serlovhəli məqaləsində deyir: "Heyran xanımın... hissiyyat və duyğuları, fikir və düşüncəsi dar bir çərçivə içərisində hərlənməyir. Buna görə də şeirləri zamanəsinə görə açıq və aydın bir dildə yazılmış, təşbihləri rəngarəng boyalarla bəzənmişdir. Onun tərçibəndi edbiyyatımızda bu növün ən gözəl nümunələri ilə yanaşı qoyulmalı kamil və gözəl əsərdir. Orada təbii axıcılıq, insanı aludə edən ürək çırpıntısı, ahəngdar bir çay kimi bizi qucağına alıb aparır"¹.

Heyran xanım, şəxsi həyatında və şeirlərində pak və yüksək bir məhəbbətin müğənnisi idi. Hicran ələmi və vüsəl arzusu ilə çırpınan şairə saf bir qəlb sahibi idi. O hər bir məhəbbətin sədaqət yolu ilə səadətə qovuşacağını və əks təqdirdə sonsuz bir ələmlə nəticələncəyini söyləyir. Fəqət bu ələmin özü də məhəbbətin dərinliyinə şahadət edən keyfiyyətdir. Yaxşı cəhəti burasıdır ki, ələmlərə qərq olan, hicran oduna yanan şairə əlini dünyadan üzmür, ümitsizliyə qarılmır, öz məhəbbətinin gücünə güvənir və inanır ki, vüsələ yetişməsə də, başı həmişə uca olacaqdır.

Heyran xanımın rübəbi şeirlərinin əsil mənası belədir.

Qulam Məmmədli

¹ M.İbrahimov. Həyat və ədəbiyyat. Bakı, Azərneşr, 1947.

Gün tulu¹ etmiş üfüqdən, arizi² çün ayə, bax,
Çətri-mişkini salıb xurşid üzrə sayə³, bax.

Qaşları cəlladək tiği-sitəm almış ələ,
Kırpiyi peykan sifət⁴ pərçəm olubdur yayə, bax.

Lə'li-rəxşandır⁵ mөгər, ya qönçeyi-xəndan, bebin⁶
Dürr sifət dəndani⁷ gör, yaqutvəş ləbhayə⁸ bax.

Fitnələr dünyaya salmış çeşmi-pürəfsuni⁹ gör,
Bərcəhan atəş zədə¹⁰, ol ruyi-məhsimayə¹¹ bax.

Çün sədəfdir, saf rövşəndir besani¹²-ayinə,
Ləm'eyi-nurəst¹³ guya, gərdəni-minayə bax.

Danəyi-mürği-könüldür¹⁴, aşiyani-mürği-ruh,¹⁵
Xali-hinduyə niger¹⁶, bir zülfi-sünbül-sayə bax.

Öldürər, üşşaqra¹⁷ hər dəmdə yüz min qan tökər,
Can alar təmkin ilə benger¹⁸, bu istignayə¹⁹ bax.

Servi-gülzari-cinandır in²⁰ və ya huri-behişt,
Nazilən cövlan edər, bu qəddi çün rə'nayə bax.

Mən beto qurban²¹ olum, ey Leyliyi-şirin süxən²²,
Fırqətin Heyranı saldı, əlqərəz, səhrayə, bax.

Saqiya! Saldı qəm əldən məni, bir badə yetir,
Həm bu dünyada mənə, həm dəxi üqbədə²³ yetir.

Hərçi fəryad edərim, kimsə yetişməz dədə,
Sən özün dədə yetiş, ol şəhi fəryadə yetir.

Ey səba, dördü qəmim şərhini yaz namə sifət,
Hər zəmində görsən ol büti-Növşadə²⁴ yetir.

Zülfünün tari ilə mürği-dilin bağla pərin²⁵,
Xəncəri-kirpik ilə xidməti-səyyadə yetir.

Gör ki, səyyad ona rəhm eyləyib, tökməsə qan,
Qəmzəsi canım alan gözləri cəlladə yetir.

Çünki hicran ələmi saldı məni zindanə,
Ey əcəl, rəhm eyle, sən də özün imdadə yetir.

Məktəbi-əşqdə, Heyran, hələ bir xətt yazdı,
Eşq sərməşqini²⁶ sən cəhd eyle, ustadə yetir.

Ömrüm tükəndi hicrə səbrü dirəngdən²⁷,
Gəlməz ələ vüsəl nə sülhü, nə cəngdən.

Bu xuyi-tündü xışmlə²⁸ baxmağı gözlərin,
Dərk eyləyiblə şirdən, aya pələngdən?

Mahi-ruxində çöhrəvü meylun ləblərin,
Gördükcə düşdü lə'lilə güləb rəngdən.

Qəmzən xədəngi keçdi o növ ilə qəlbədən,
Givin sinanı²⁹ kim, necə sədrü³⁰-Peşəngdən*.

Bəhri-qəm³¹ içrə sındı bu könlüm səfinəsi³²,
Dəxi nə bak³³ var mənə qəddi-nəhəngdən.

Təklifi-layətaq³⁴ mənə qılma, ey rəfiq!
Çəkmək olurnu əlbir onuntək qəşəngdən?

Heyran öz rizası ilə dərđ çəkmiri,
Bu rəncələr yetib ona bir şuxi-şəngdən³⁵.

* Sənin qəmzən oxu mənim ürəyimdən, Givin nizesi Peşəngin sinosindən keçən kimi keçdi.

Giv və Peşəng – Firdovsinin "Şahnamə" əsərinin qəhrəmanlarıdır.

Üzün ey mah, qılar mehri-dirəxşan ilə³⁶ bəhs,
Zülfü-mişkinin edər sünbülü reyhan ilə bəhs.

Həddi yox ayü günün, sünbülü reyhanın, edər
Ol mahi-arız ilə, zülfü-pərişan ilə bəhs.

Can alan qaşların, ol qanım içən qəmzələrin,
Eyləyər tiğ ilə, həm xəncəri-büran³⁷ ilə bəhs.

Gözlərin huşımı sərdən alıb ey afəti-can,
Eder ey şux ləbin lə'li-dirəxşan ilə bəhs.

Qəddin ey mah, verib tubiyi-firdövse³⁸ şikəst,
Nə həmin eyliri bir sərv-i-xuraman ilə bəhs.

Cəzbeyi-eşqin³⁹ edib bənd, salıb zindano,
Çün cəmalın eylədi Yusifi-Kən'an ilə bəhs.

Dərgəhində sənin, ey sərvəri-afaq, bu gün
Kimsənin həddi nədir, kim edər Heyran ilə bəhs.

Könlüm quşu ol zülfi-pərişan arasında,
Biçarə qalib cənnətü niran⁴⁰ arasında.

Gör kim necə sərgəştə⁴¹ qalib valchü tənha,
Ol xali-Xeta ilə Bədəxşan arasında*.

Tüğyan eyləyib dərdü qəmim, bu dili-zarım⁴²
Bir gəştə⁴³ bənzər, qala tufan arasında.

Dil⁴⁴ zülfi ilə rüxsarınə çün qıldı təməşə,
Avarə qalib küfr ilə iman arasında.

...A, gör nə əcəb mö'cüzədir, kim necə bitmiş,
Bir sünbülü-tər atəşi-suzan arasında.

Ey dil, eyləmə qəm ki, onun yoxdu təfavüt,
Kuyində, çü dərviş ilə sultan arasında.

Çün yar qılıb lütfini kəm, hanı o həmdəm,
Ta sülh qıla yar ilə Heyran arasında.

Ey çərx, mənim ahi-şərərbarım⁴⁵ rəhm et!
Hicranə yanan sineyi-əfkarım⁴⁶ rəhm et!

Sübhe kimi öncüm⁴⁷ sayaram fikri-rüxində,
Hicran gecəsi dideyi-bidarım⁴⁸ rəhm et!

Qürbət ələmi, yar fəraqi məni aldı,
Qürbətdə qalan cani-giriftarım rəhm et!

Tənha qalıban bəkəş olub, yardon ayrı,
Bəkəşliyimə, həsrəti-bəşyarım⁴⁹ rəhm et!

Əşk ilə edib hər tərəfə seyl revanə,
Çün əbr⁵⁰ sifət çeşmi-gövhərbarım⁵¹ rəhm et!

Hicrani-rüxi-yar⁵² məni saldı ayaqdan,
Çatdır məni ol munisi-qəm-xarım rəhm et!

Yüz zəhmət ilə xamuş olub bu dili-viran,
Heyran! Fəğan etmə, dili-zarım rəhm et!

* Xətu - Çin; Bədəxşan - Orta Asiyada vilayət

Mərhəbə, etmiş tulu' guya zəmindən, məhə bax!
Yüz min istighna ilə olmuş rəvan, ol şahə bax!

Durdu yerdən şövq ilə, pişvaz üçün oldu rəvan,
Bildirdi ki, canan gəlir, sən bu dili-agahe bax!

Bəzm əra həmsöhbət olmuş, menden ol dildarimə
Hər zaman bədguluq eylər, ol səgi-bədxahə⁵³ bax!

Dilbərim, bəri sən əğyar sözüne guş eyləmə,
Bu qədr zülm eyləmə, xof eylə, bir Allahə bax!

Düşməni-dün⁵⁴ həmnəşin, həmrahü həmdəm müddəi,
Həmnəşinə seyr qıl, bir həmdəmü həmrahə bax!

Qorxmaz Allahdan o zalim, şərm⁵⁵ qılmaz xəlqdən,
Oldu səddi-rəh bizə, ol kafəri-gümrahə⁵⁶ bax!

Əqlimi aldı sərimdən, olmadı qane genə,
İstədi qanım tökə, mətlubu gör, dilxahə bax!

Rüzü şəb Heyran duagudur ona, leykən genə
İstəməz adın eşitsin, nifrəti ikrahə bax!

Bu nə rüxsari-zibadır, bu nə zülfi-pərişandır,
Məgər xurşidi-rəxşan⁵⁷ əbri-nisan⁵⁸ içrə pünhandır?

Təalallah⁵⁹, bu nə əbru, nə çeşmə, bu nə müjgandır,
Biri xəncər, biri ahu, biri şəmşiri-bürəndir.

Bu nə ləbdir, nə dəndandır və ya lö'löi-qəltandır⁶⁰,
Bilurin hoqqə içrə guya lə'li-Bədəxşandır.

Kəməndi-gərdəni-can, daneyi-mürği-dili-şeydə,
Və ya ki xali-hindu, ya ki zülfi-ənberfəşandır.

Düşüb rüxsarə zülfi-mişkbarın⁶¹ piçü tab⁶² ilə,
Və ya gənc üzrə baş qoymuş yatan bir mari-piçandır⁶³.

Ərəqden⁶⁴ qətrələrdir səfheyi-rüxsaride⁶⁵, ya kim,
Səbahi-zülf əra xurşidi-ruyi zərəfşandır⁶⁶.

Boyuntək bir qədi-zibə görünməz dəhridə əsla,
Zisün'i-qadiri-yekta nəhəli-gülşəni-candır⁶⁷.

Sənin ləfzi-gövhərbarın⁶⁸, cəmi əmvati həyy eylər⁶⁹,
Dəmi-İsayi-Ruhullahü*, ya ki abi-heyvandır⁷⁰.

İki aşiq olub suzan camalın şəm'inə hər dəm,
Biri pərvaneyi-miskin, biri sərgəştə Heyrandır.

* Allahın ruhundan olan İsanın nəfəsi

Bu çərxi-bivəfanın gərdisi peyvəstə⁷¹ varundur⁷²,
Onunçün əhli-dil daim qəminü zarü məhzundur.

Salıb dövrən bizi möhnətlərə, dünyayı-dün içrə,
Cəfayi-çərxi-gəcrəftaridon dil löcceyi-xundur⁷³.

Çü zülfi-dilbəran könlüm həmişə, gör, pərişandır,
Misali-xali-məhruyan⁷⁴ olub, daim siyəhgundur⁷⁵.

Gəhi bu qəlbi-sövdayi əgər mayıl olur nozmo,
Demək aşüftəlikdəndir⁷⁶, neinki şövqi əfzundur⁷⁷.

Hər ol şe'ri ki, şövq ilə deyilsə özgədir hüsni,
Misali-lö'löi-qoltan, besani-dürri-məknundur⁷⁸.

Əgər şe'rim şikəst olsa, mənə etmə məlamət, kim
Şikəstə söz bəyan etmək, şikəstə təb'ə mədyundur⁷⁹.

Dili-məhzuni Heyranın olub atəşgədə qəmdən
Ki, çeşmi əşki-həsərdən besani-rudi-Ceyhundur⁸⁰.

Xunxar çeşmin ahuyi-Dəşti-tətarıdır⁸¹
Seydi-dilim⁸² o ahu üçün biqərardır.

Olmuş könlü müqəyyəd⁸³ o sərxoş nigahına,
Mö'cüz budur ki, ahuya ahu şikardır.

Mahi-rüxindon ayrılalı, ruzü şəb⁸⁴ işim
Gahi fəğanü nalə, gəhi ahü zardır.

Qəmzən xədəngi, Rüstəmi-dastan xədəngidir,
Amaci-dil çü dideyi-İsfəndiyardır⁸⁵.

Könlüm quşu görəndə çü zülfün kəməndini,
Ahü fəğanü nalədə biixtiyardır.

Düşmüş niqabi üzdən o mahin səhabvəş⁸⁶,
Eylə nəzarə, gör nə eceb nobəhardır.

Məxmur çeşm⁸⁷, lə'l-ləbü sərv-qəd, cavan,
Ruyi-zəmində gör belə kəs var, o yardır.

Heyran sənə əsir idi ruzi-ələstdən⁸⁸,
Pünhan deyil, bir işdi bu ki, aşikardır.

Zülfin xəmi açılsa, əcəib kəmənd olur,
Yüz seydi-dil o silsilədə paybənd⁸⁹ olur.

Tirələşər⁹⁰ hava dəxi, dağları çən tutar,
Övci-səmayə⁹¹ dudi-dilim çün bülənd⁹² olur.

Etdi Səhəndi* xakilə⁹³ yeksən gözüm yaşı,
Xarü xəş⁹⁴ ilə seyl yolu hiç bənd olur?

Bülbül fəğanü nale çəkər, huşdən gedər,
Hər vaxt kim, o lə'li-ləbin nımxənd⁹⁵ olur.

Lə'li-ləbində varmı məgər çeşməi-həyat?
Vər-nə** bu növ' ilə nə şəkər, nə də qənd olur.

Başdan-ayağa cümlə tənün⁹⁶ dilpəsəndidir⁹⁷,
Hər dilrübədə biri əgər dilpəsənd olur.

Heyrani-natəvani əziz eylə lütfilə,
Qədrini bil, hər aşiqi kim dərđmənd⁹⁸ olur.

Eşqin ey şux, sənin bu dili-pürqəməmədir!⁹⁹
Bilmirəm mənzilini, candamı ya tənəmədir?

İtirib mürği-dili, tapmıram, ey mayeyi-naz,
Cüstücü¹⁰⁰ eylə gör, ol sünbülü-pürxəməmədir?¹⁰¹

Qamətin бүkdü belim, arizin öldürdü məni,
Sərvü gül ol qədü, ol arizə mənəməmədir?¹⁰²

Dedi: ver canüvü, al xaki-dərim zərresini,
Cani-naqabilimiz bu bəyə ərzəməmədir?¹⁰³

Bülbülün, qumrilerin şuri düşüb afaqə,
Gül ruxım, sərv qəddim bu gecə gülşəməmədir?

Vəslüvə şad, vəli firqətüvə nəşadəm,
Bilmirəm sensiz işim nələmədir, xəməmədir?

Əqlimi sərden alıb, xəlq ərə rüsva eylədin,
Bu günəh, dilbəri-mən, səndəmədir, mənəmədir?

Aşiqi öldürəsən, vəslilə şad etmiyəsən,
Səndən ey şux, belə zülm xoş ayəməmədir?¹⁰⁴

İstiri sidqilə qurban ola ol şahə bu gün,
Gər fəda olmağa Heyran bərazəməmədir?¹⁰⁵

* Tebrizin cənubunda dağ

** Əgər deyilsə

Ey fələk, dördü qəmim şərhini cananə yetir,
Səbt¹⁰⁶ qıl mülk xəracini¹⁰⁷, o sultanə yetir.

Daha yox tabü tavan cismi-zəifimdə mənim
Ya ki al canımı, ya dördimi dərmanə yetir.

Ruhpərvərdi ləbi vəqti-təbəssümdə, səba!
Ruhi bu təndən alıb, ol ləbi-xəndanə yetir.

Gördü ol zülfi könül, oldu pərişan əhval,
Bu pərişanlığımı zülfi-pərişanə yetir.

Zülfi ruyin eylədi məzhəbimi süst mənim,
Ya məni kafər elə, ya da ki imanə yetir.

Getdi ol Yusifi-məhru, gözümlə ağlama az,
Xuni-nabi-ciyyərin¹⁰⁸ cəhd elə ümmənə yetir.

Bunca Heyrani-həzin, salma ayaqdan özüvü,
Gülşəni-canda bitən sərvə-xuramənə yetir.

Boyun sərvə-səhi, zülfün müənbər¹⁰⁹,
Cəmalın Yusifi-Kən'anə bənzər.

Qaşın aşıqlərin qəsdinə guya,
Xəm¹¹⁰ olmuş tiği-sərəfşanə¹¹¹ bənzər.

Açanda gözlərin alır bu canı,
Yatanda fitneyi-dövrənə bənzər.

Baxanda naz ilə tiri-nigahın,
Könüldə xəncəri-bürrənə bənzər.

Dilin bülbul, saçın sünbül, üzün gül,
Koc olmuş kirpiyin peykanə bənzər.

Məhi-rüxsarın, ey huri-bəhiştə,
Gülüstanda güli-xəndanə bənzər.

Vurub badi-səba zülfün dağıtmış,
Gül üzrə dəsteyi-reyhənə bənzər.

Ləbi-lə'li-şəfa-bəxşin, əzizim,
Be-eynən¹¹² çeşməi-heyvanə¹¹³ bənzər.

Xalın hindu sifot künci-ləbində,
Oturmuş xətt ərə sultanə bənzər.

Sənin kuyində aşıqlər fəğani
Çəməndə bülbüli-xoşxanə bənzər.

Şərərəi-şurəngizindən¹¹⁴, ey meh,
Sərim də atəşi-suzanə bənzər.

Gözüm yaşı fəraqından üzümde
Sərasər lö'löi-qəltanə bənzər.

Əgərçi aşıqin çoxdur və lakin,
İnanma, heç biri Heyranə bənzər.

Eşqi-rüxi-canan genə tüğyan eyləyibdir,
Qəlbim odunu atəşi-suzan eyləyibdir.

Xurşidi-küsufidi¹¹⁵ və ya türreyi-şəbrəng¹¹⁶,
Rüxsarına dildar pərişan eyləyibdir.

Yaquti-ləbi-yar düərəşan olubdur,
Ya badi-səbə qönçəni xəndan eyləyibdir.

Ol çöhreyi-gülrəng idi, ya lütf ilə xaliq,
Məşriqdən iki sübh nüməyan eyləyibdir!

Bə'zilərə bu çərx qılıb məsnədi¹¹⁷ qismət,
Mənzil biz üçün kuhü biyaban eyləyibdir.

Firqət sitəmindən qəddimiz dalə dönübdür,
Hicran ələmi bağrımızı qan eyləyibdir.

Ol inah məgər tə'ziyə Heyrana tutubdur,
Türresin açıb, zülfü pərişan eyləyibdir?

Yarın ləbi, gör, lə'li-Bədəxşanı bəyənmez,
Dür-ci-dəhəni¹¹⁸ qönçeyi-xəndani bəyənmez.

Hər kim görə dəndanlərin gahi təbəssüm,
Həm gövhəri, həm lö'löi-qəltanı bəyənmez.

Yarın mahi-ruyini görən ruyi-zəmində,
Göydə dolanan mehri-dirəxşanı bəyənmez.

Ol zülfi-səməni-sayə¹¹⁹ baxan dövri-ruxindo,
Gülzardəki sünbülü reyhanı bəyənmez.

Yarın qəddini görse əgər qumriyi-bidil,
Gülşəndə bitən servi-xuramanı bəyənmez.

Hər kəs ki, tutub kuyi-visalində təməkkün¹²⁰,
Billah, verolər xətti-Süleymanı, bəyənmez.

Ey şah-i-zaman, şah-i-cahan, gərçi Züleyxa
Görsə üzünü, Yusifi-Kən'anı bəyənmez.

Hər kəs ola carubkeşi-dərgehi-canan¹²¹,
Bil bunu yəqin, xəttə sultanı bəyənmez.

Heyran, əgər tutsa vətən yar dərində
Gəlməz gözüne, rövzeyi-rizvanı bəyənmez.

Gedər əqlim sərimdən, arizi-ruxsarini görcək,
Olur halım pərişan zülfi-ənber-barini görcək.

Uçar rəngim üzəmdən vəslüvə yetdikcə, ey dilbər,
Dizim tıtrər, dilim tutmaz sənə didarini görcək.

Düşər nitqi məlahətdən, əzizim, tuti-yi-xoşgu¹²²,
Çəməndə lal olur bülbül, sənə göftərini görcək.

Çü görsə rəngi-ruxsarı, solər rəngi-gülü-həmra¹²³,
Olur pejmürdə sünbül türreyi-tərrarini görcək.

Dağlar xuşeyi-Pərvin, Bənətünna's* olur bərhəm¹²⁴,
O mahi-arizində cəbəcə xallarini görcək.

Gülüstanda sənubərler həsəddən kəc qılar, ağlar,
Olur sərvin qədi xəmə, cılveyi-rəftərini görcək.

Bu xülqi xaliqi-sübhan sənə çün eyləyib əhsan,
Edər canın fəda Heyran, sənə ətvarini görcək.

* Xuşeyi-Pərvin - Ülker; Bənətünna's - Yeddibacı ulduzlar dəstəsi

Olubdu qəm yatağı şad gördüyün könlüm,
Dağıldı qüssədən abad gördüyün könlüm.

Diyari-qəmdə giriftarı dəstgir oldu,
Kəməndi-firqətə, azad gördüyün könlüm.

Fəraq dərdinə axtardı, tapmadı çarə,
Cəmi hikmətə ustad gördüyün könlüm.

Səriti-vəsildə¹²⁵ Xosrovsifət oturmuşdu,
Olubdu guhdə Fərhad, gördüyün könlüm.

Fəraqi-möhnətə düşmüş pərişikəstə olub,
Visal seydinə səyyad gördüyün könlüm.

Hücumi-möhnətü qəmdən, süpehri-ə'layə¹²⁶
Yetirdi naləvü fəryad, gördüyün könlüm.

Çəkib şərərələr, etdi vicudimi, Heyran,
Misali-küreyi-həddad¹²⁷ gördüyün könlüm.

Bir nəzər lə'li-ləbi-cananə eylə, ey həkim!
Çareyi bu dərdi-bidərmənə eylə, ey həkim!

Gər behişt-i-cavidan¹²⁸ istərsə könlün, şövq ilə,
Bir güzər sən məhfili-cananə¹²⁹ eylə, ey həkim!

Hicri-dilbər öldürər axır meni, sən rəhm eylə,
Xəncərin çək, qətlimi mərdanə eylə, ey həkim!

Qıl tərəhhüm halıma, eylə əlaci-dərdimi,
Bir dəva ver, əqlədən biganə eylə, ey həkim!

Rahi-həqq istərsə könlün, məscidə girmə, saqın,
Şövq ilə əzmi-rəhi-meyxanə eylə, ey həkim!

Çəkme zəhmət xarü xəsdən, əzmi-Kə'bə eyləmə,
Qəsd-i-bəzmi-vəsli-sahibxanə¹³⁰ eylə, ey həkim!

Bir qulaq as naley-i-Heyranə, hifz et naləsin,
Bozm-hikmətdə onu əfsanə eylə, ey həkim!

Bir namə yazım, badi-səba, yarə yetirsin,
Şərhi-qəmimi ol büti-xunxarə yetirsin.

Hicran ələmi saldı ayaqdan məni-zari,
Daruyi-vüsali¹³¹ mənə bir çarə yetirsin.

Səbrim kəsilib, yar mənim canımı alsın,
Ya şad eyləsin vəsl ilə, didarə yetirsin.

Dünyadə və üqbədə görüm mətəbə yetsin,
Hər kəs məni ol yari-vəfadarə yetirsin.

Bir yol verin ey möhnəti-hicran ki, peyamım
Ta badi-səba ol gülü gülzarə yetirsin.

Yüz həsrət ilə bu dili-hicrane giriftar,
Əzm etdi, özün ol gülü-bixarə yetirsin.

Yüz niş¹³² ilə səddi-rəh olub xari-sitəmkar,
Qoymadı özün ol gülə biçarə yetirsin.

Gəl Tanrı üçün bunca sitəm eyləmə izhar,
Qoy yarə özün bu dili-avarə yetirsin.

Bikəsliyimə rəhm cələsin xalığı-biçün,
Heyrani o şəhbazə digər-barə yetirsin.

Seyr edin, gərdəni minayə baxın!
Sərimi saldı nə sövdəyə baxın!

Zülfi-müşkini salıb arizinə,
Gün küsuf eyləyib, ol aya baxın!

Can alar qaşı, tökər kirpiyi qan,
Mərhəbə, ol oxa, ol yayə baxın!

Qəmzəsi qanlar içib məst olub,
Can alan nərgisi-şəhlayə baxın!

Əksi-mey çöhrəsini al qılıb,
Açılıb, ol güli-həmrayə baxın!

Gör, bənəfşə açılıb, ya ki salıb
Xətti gün arizinə says, baxın!

Bükübən, qamətini "dal"^{*} eyləyib,
Sərvtək ol qəddi-rə'nayə baxın.

Hicri ol mah-rüxin Heyranı
Saldı Məcnun tək səhrayə baxın!

Ey sitəmgər, məni rüsvayi-cahan eyləmişən,
Gözümün yaşını çün Dəclə, rəvan eyləmişən.

Həmnişin eyləmişən düşməni, ey mayeyi-naz,
Rəşkdən¹³³ canım alıb, bağrımı qan eyləmişən.

Gün kimi arizinə zülfi-çəlipanı¹³⁴ salıb,
Günü gör, əbri-siyəh¹³⁵ altda nəhan eyləmişən.

Naz ilə, işvə ilə seyr eləyib gülzari,
Göstərib mö'cüzə sən, sərvə rəvan eyləmişən.

Bir canım var idi, ey şux ki, aldın o zaman,
Özgə can dəxi bu bikişdə guman eyləmişən?

Qaşların tiği-sitem almış ələ, kirpiyin ox,
Öldürürsən, məni nəbəq yera, qan eyləmişən.

Nəçin ey şux, niqabın götürürsən üzdən,
Ruyi-xurşidvəşin¹³⁶ xəlqə əyan eyləmişən?

Almışan əqlimi sordən mənim, ey afəti-can!
Qəddimi möhnəti-hicrində kəman eyləmişən.

Həsreti-vəslüvilə, ey məhi-mən, Heyranı
Başı yerdə, gözü yolda nigaran eyləmişən.

^{*} "Dal" ərəb əlifbasında "d" hərfidir. Şəkilcə bükülü olduğundan belin əyilməsini bu hərfe oxşadırlar.

Müjdə gətədi bizə bir qasidi-çalak¹³⁷ bu gün,
Könlümüz tazələnib oldu fərəhnak bu gün.

Nuri-rüxsarı könlüdə çü təcəlla eylədi,
Qəlbünüz gərdi-küdurətdən¹³⁸ olub pak bu gün.

Gətədi ol köhnə qübari ki, gözümdə var idi,
Nuriyab oldu genə dideyi-nəmnak bu gün.

Lilləhilhəmd¹³⁹ ki, əğyar olub xarü qəmin,
Rəşkdən müddəinin qəlbidi səd çək bu gün.

Qüssədən düşməni-dun oldu pərişan bu gecə,
Kərəmi-dust qılıb, düşməni qəmnak bu gün.

Yar bu bəzmi qüdümlə¹⁴⁰ müzəyyən eyləsə,
Şövq ilə nöh fələkə fəxr edər xək bu gün.

Şükr bu ne'mətə, Heyran elə hər sübhü mənə¹⁴¹,
Nə əcəb dövr eylədi, gərdişi-əflak bu gün!

Yardən yetdi bizə müjdəyi-didar bu gün,
Eyzədin¹⁴² mərhəməti gör ki, bizə var bu gün.

Lilləhilhəmd ki, əhbab olub şad genə,
Rəşkdən tar olub dideyi-oğyar bu gün.

Dustlər badeyi-eşq ilə tərəbnak¹⁴³ olub,
Şövkəti-düşməni-dun oldu nigunsar¹⁴⁴ bu gün.

Lütf edib, rəhm eylədi halıma ol qaş ilə göz,
Dərdimə çarə qılıb, lə'li-gövhərbar bu gün.

Var ümidim ki, bizə rəhm eyləyə yarı-əziz,
Bəxtimiz xabi-ələmdən ola bidar bu gün.

Bəxtimin kövkəbi bir sə'd məqamə¹⁴⁵ yetişib,
Oldu yarın kərəmi qəmlərə qəmxar bu gün.

Elə, Heyran, bu şükri nə qədər ömrün var,
Verdi çün mətləbini qədri-qəhhar¹⁴⁶ bu gün.

Qıl tēmaşa gözüm, ol sērvü-xuramanə bu gün,
Naz ilə əzm eləyib seyri-gülüstane bu gün.

Belə kim, mən görürəm dilbərimin qəmzəsini,
Öldürür aşiqi-sərgəştəni mērdanə bu gün.

Vəslün ey şux bizə eyddir, eydi-əkbər¹⁴⁷,
Eləmə zülmü sitəm, batmayasan qanə bu gün.

Ruz xoşdur, gözəlim, sən dəxi yümni xoş et,
Eys tut, zülfü-siyəhfamüvə¹⁴⁸ çək şanə bu gün.

Bəzmi-işrət tutub arayışi-kamil elə sən,
Ta şikəst versin üzün mehri-dirəxşanə bu gün.

Görsə ol ruyi-məhin gərçi Züleyxayi-həzin,
Eyləməz bir də nəzər Yusifi-Kən'anə bu gün.

Çü niqab ol rüxi-xubundan alıb badi-səba,
Rəşk üz verdi genə rövzeyi-rizvanə bu gün.

Çün təcəlla elədi fikri-rüxin könlümdən,
Didəmin yaşı vurub tənələr ümmənə bu gün.

Hanı bir mələci-qəmxar¹⁴⁹, bəqeyrəz¹⁵⁰ kərəmin,
Cani-mən, eylə tərəhhüm, mənə-Heyranə bu gün.

Saldı mənə ol kafəri-qəddar ayaqdan,
Bir zalimi-bibakü sitəmkar ayaqdan.

Neynim, nə edim kim, mənə-sərgəştəni saldı
Ol cövrü cəfa mənəbi, xunxar ayaqdan.

Hicran ələmi aldı qərarımı əlimdən,
Saldı nə deyim həsrəti-didar ayaqdan.

Pərvanəni şəm'in odu yandırdı dəmadəm,
Gülşəndə salıb bülbulü bir xar ayaqdan.

Kim bu, necə insaf idi, yaran ki, salsın,
Öz aşiqini yari-vəfadar ayaqdan.

Etmə bu qədər cövrü cəfa aşiqə, cana!
Əlbəttə salır bu qədər azar ayaqdan.

Saldı o sitəmpərvəri-bibak¹⁵¹, cəfakar,
Heyrani-sitəmdidəni yekbar ayaqdan.

Can zarə gəlir, ta ki, o cananə qayıtsın,
Rəhmi gəlibən hali-pərişanə, qayıtsın.

Ol zülfi-xəmin yol itirib, üzdə dağılmış,
Tənbiş eylə, vur tarına bir şanə, qayıtsın.

Gördü üzvi, tərək eylədi canımı könlüm,
Üz vermə ona, ta dili-divanə qayıtsın.

Ya rəb, nə olur hali onun ayrılığından,
Bicarə əgər bir də bu viranə qayıtsın?

Pərvaz qılıb tutişi-təb'im bu cəməndə,
Xali-ləbüvi göstər ona danə, qayıtsın.

Ya rəb, nə olur dəfi-xumarinə fəraqın,
Saqi dolanıb, bir də o peymanə qayıtsın.

Gülzari-vüsalində uçub mürği-həyatım,
Ürküt ovu, ey nalə, gülüstənə qayıtsın.

Məcnun oluban hicrdə mən çöllərə düşdüm,
Ey bari-xuda, rəhm eylə, fərzanə¹⁵² qayıtsın.

Çün bütəkədən Kə'bəyə əzın eylədi Heyran,
Bir lütf ona eylə ki, mərdanə qayıtsın.

Yarəb, kərəm et, ol büt-i-məhparə qayıtsın,
Bir rəhm cüləsin bu dili-bimərə, qayıtsın.

Bu dil ki ona mənzil idi, oldu xərabə,
Əzm etsə əgər yar, dəxi harə qayıtsın?

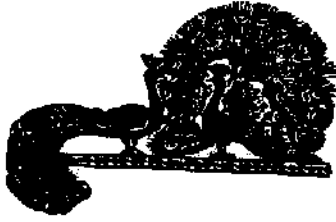
Şanə çəkibən çin-çin eylə, sal üzə zülfün,
Qüllab kimi ucları rüxsarə qayıtsın.

Mürği-dili-zarim¹⁵³ genə avarə qalıbdır,
Zülfün xəmin aç, ta ki bu avarə qayıtsın.

Gəl rəhm eylə, qoy aşiqi bir yarə yetişsin,
Ərzin cüləsin ol büt-i-xunxarə, qayıtsın.

Çün kövkəbi-bextim yetişib nəhs məqamə,
Bir əmr cülə, ta sabitü səyyarə qayıtsın.

Əhd et, edəsən canüvi sən sidq ilə qurban,
Heyran! Yar əgər bir də bu gülzarə qayıtsın.

Verdi bu dəhr-əra bu fəlek püsti-xəm¹⁵⁴ mənə,
Cami-bəlavü kaseyi-dərdü ələm mənə.

Yarın fəraqı bir yana, oğyar şadlığı,
Bəs olmadı bu qədr cəfavü sitəm mənə?

Gah firqətə tutuşdu tenim, gah möhnətə,
Verdi zəmanə zəhri-sitəm dəmbədəm mənə.

Yandı fəraqə cism, zəbun oldu taleyim,
Bəxti-bədimdən olmadı qəm hiç kəm mənə.

Vəslin məzaqi-kamimi şirin qılmamış,
Hicrin içirdi şərbəti-qəm, lacərəm¹⁵⁵ mənə.

Məcnun misal dəşti-ələm sərvəti olub,
Vəhşü tüyur¹⁵⁶ oldular xeylü həşəm¹⁵⁷ mənə.

Heyran! Fəraqı-yar çəkib, tərki-can eylə,
Yeydir bu vəz' ömrədən axir ədəm mənə.

Səba zülfün dağıtdı, cümlə aləm mişkbar oldu,
Cəmalı mehrtek guya buluddan aşkar oldu.

Tülu' etdi üzü zülfin arasından Günəş asa,
Hər ol kəs ki, ona, nəzzarə etdi, biqərar oldu.

Könül oldu giriftari-nigahi-çəşmi-məxmuri¹⁵⁸,
Nə mö'cüzdir bu, ya rəb, şir ahuyə şikar oldu?!

Baxıb çün məhfili-əhbabə¹⁵⁹ gördüm onda yox dilbər,
Yanıb bağrım, gözümde cəm'i dünya tar-mar oldu.

Düşüb çün yadime ahu sifət baxmağı dildarın,
Sirişki-al¹⁶⁰ tökməkdə gözüm biixtiyar oldu.

Çün ol dildari-məhruxdən cüda düşdüm məni-müztər,
Nedim, gülzardə güllər açıldı, ya bahar oldu?

Rəhi-eşqində ol yarın şikəstəhal Heyranın,
Səri-pamali-möhnət¹⁶¹, cismi-zari həm qubar oldu.

Zülfini çün arizə ol mah pərişan eylədi,
Rövzeyi-firdövsi¹⁶² guya sünbülüstən eylədi.

Naz ilən etdi nigəh bir növ ilə ol məhliqə,
Öldürüb aşıqlərini, gör necə qan eylədi?

Çün baxıb əhvalıma, etdi təbəssüm naz ilən,
Qönçeyi-bağı-behiştə gör nə xəndan eylədi.

Çün təbibim ol iki yaqutı etdi dürfəşan,
Ruh verdi qəlbimə, dərdimə dərman eylədi.

Yar çün əğyar ilə etdi təkəllüm lütf ilə,
Könlümün dərdu qəmi mövc etdi, tufan eylədi.

Gördü çün əğyarılən dildarını sərgərmi-naz¹⁶³,
Didəyi-xunbarımı gör kim, nə tüğyan eylədi.

Qaşü göz, həm lə'li-meygun, xali-hindu, zülf-i-gəc,
Sərv qəddin göstərüb Heyranı heyran eylədi.

Çarə yox dərdimə ol lə'li-dütadən¹⁶⁴ qeyri,
Kimse tutmaz əlimi zülf-i-rəsadən¹⁶⁵ qeyri.

Yoxdu bir yar cəə halımı dildarımə ərz,
Səri-kuyində məgər, badi-səbadən qeyri?

Bəxtimiz şəşdəri-heyrətdə¹⁶⁶ idi, çünki bizə
Görmədi yar rəva cövrü cəfadən qeyri.

Gərçi dildar mənə cələdi çox zülmü sitəm,
Mən ona cələməyəm mehrü vəfadən qeyri.

İstərik dilbərimin xidmətinə əzm qılaq,
Təhfəmiz yox, dəxi bir xeyr-duadən qeyri.

Olmadı bunca giriftar qəmi dərdu ələm,
Səri-kuyində mənə-bəxti-qəradən qeyri.

Düşmənin tə'nəsi, hicran odu, qürbət ələmi,
Yoxdu qəmxar bizə, kimse xudadən qeyri.

Gər qəza saldı səni yadən ayrı, Heyran!
Dəxi təqdirə nədir çarə, rizadən qeyri.

Yetişib müjdeyi-canbexş ki, canan geliri,
Canibi-gülşənə¹⁶⁷ ol sərv-i-xuraman gəliri.

Ayrılıq dərdi məni saldı ayaqdan, yarım
Etməyə bu dili-pürdərdimə dərman, gəliri.

Əsibən badi-səba zülf-i-siyahın dağıdıb,
Mehrtək mah üzü oldu dirəxşan¹⁶⁸, gəliri.

Qaməti sərv-i-səhi, zülf-i kəməndi-dilü can,
Üzü gül, qaşı kaman, kirpiyi peykan gəliri.

Çün təbəssümlə olub lə'li-ləbi düreşən¹⁶⁹,
Sehni-gülzar olub gülləri xəndan gəliri.

Görsədib arizini, aləmi pür nur qılıb,
Gün tülü' etdi, üfüdən mahi-taban, gəliri.

Xəncəri-naz ilə qəmzə oxun almış əlinə
Aşıqın qəsdinə bir afət-i-dövrən gəliri.

O nə vəqtdir deyələr: – Yar öter şövkətilən,
O nə gündür deyələr: – Ol şəhi-xuban gəliri.

Gör yetişsən o şəhin xidmətinə, dön başına,
Elə, Heyran, canüvi sən ona qurban, gəliri.

Açıldı sübhi-ruyün şəm'i zülfündən ə'yan oldu,
Xəcalet atəşinə mehr yandı, məh nəhan oldu.

Çəkib qövs-i-qüzeh xoş taqi-rəngin¹⁷⁰ asiman üzrə,
Görüb qaşın kimi olmaz səbəb, qəddi kəman oldu.

Dü çeşmi-məst-məxmurin alıb canlar, töküb qanlar,
Xədəngi-kirpiyin, tiği-nigahın kamiran oldu.

Giriftari-kəmənd oldu dilim, əqlim çıxıb başdan,
Könül mürğinə xalın danə, zülfün aşıyan oldu.

Görüb lə'li-ləbin, ey hurivəş, lə'li-Bədəxşanın,
Yanıb bağı həsəddən, didəsindən xun rəvan oldu.

Gözün aldı mənim canım, ləbin tökdü onun qanını,
Bihəmdillah, sən kuyində axır qanə qan oldu.

Edib zövq ilə can qurban ona hər aşiq, ey Heyran!
Nə tənha acizü-nalan, olar da canfəşan oldu.

Səba, var kuyi-dildarə sölə* kim, nobahar olmuş
Ki, gu firdövs-i-ə'la bu cahanda aşikar olmuş.

Vüsalindən cida düşdüm o yarın mövsimi-güldə,
Əgərçi, güllər açmış, gülşən içrə lələzar olmuş.

Kəməndi-zülfü ilə, tiği-əbrusilə dildarın,
Misali-mürği-besməl seydi-qəlbim gör şikar olmuş.

Qəmində bu dili-binərə hər dəm nələdir həmdəm,
Fəraqindən o dildarın sitemlə dağidar olmuş.

Gecəm geysusinə bənzər pərişanvar uzunluqda,
Günüm ol zülf-i-mişkinfəmə tək hicrində tar olmuş.

Cəmalından cida yarın olubdur xatirim qəmgin,
Fəraqi mahi-ruyindən dü çeşmim əşkbar olmuş.

Olubdur munisi əğyari-bədkarü sitəmgörlər
Ki, guya güldən ayrı bülbulə həmrəh xar olmuş.

Gecəm giysusinə bənzər pərişanvar uzunluqda,
Nə möhnətdir bu möhnət, bilmirəm, Heyran düşər olmuş.

* Söylə

Xali-siyəhin ləb ilə rüxsar arasında,
Bir mülkdü qalmış iki sərdar arasında.

Bəh, gör nə əcəb xoş görünər, eylə təməşə,
Bir danə bənəfşə bitə gülzar arasında.

Ey dil, olasan lal, utan kim, necə verdin
Bu nisbəti bədkar ilə xoşkar arasında.

Gu şahi-həbəş xətti-mələhətdə oturmuş,
Künci-ləb ilə, zülfi-siyəhtar arasında.

Əbruyi-kaman ilə gəhi zülfi-siyahın
Bir can qalıb ol iki sitəmkar arasında.

Dil əhd qılıb zülfün ilə, şərti budur kim,
Olmaya yalan qövl ilə iqrar arasında.

Gah çeşməyə, gah lə'lüvə mayıl olu könlüm,
Bıçarə qalıb məst ilə huşyar arasında.

Şəbxun¹⁷¹ gətirib gülşəni-rüxsarına xəttin,
Bir qönçə qalıbdır bu qədər xar arasında.

Heyran şəbi-hicranda edər yad vüsalın,
Heyrətdədir ol, cənnət ilə nar¹⁷² arasında.

Könlün diləsə bu dili-virənə dağılsın,
Çək naz ilə ol zülfünə bir şənə, dağılsın.

Min aşiqi zəncirə çəkib, bəvərin¹⁷³ olmaz,
Bir tarini ur çöllərə divanə dağılsın.

Bu bəzm əra cəm' çəker həsrəti-saqi,
Ey piri-müğan¹⁷⁴, əmr eyle, peymanə dağılsın!

Məst oldu çü üşşaq sən in lə'li-ləbindən,
Nə məsrəfi var bizlərə, meyxanə dağılsın.

Ol iki ləbin vəsfini çək rısteyi-nəzmə,
Ver badi-səbayə ki, bu dövrənə dağılsın.

Zülfün girəhi¹⁷⁵ çünki dolub mürği-dil ilə,
Ol kəşməköşi qoyma gülüstənə dağılsın.

Xali-siyəhin mülki-Bədəxşani qılıb fəth,
Fərmandeh¹⁷⁶ yaz sofhəyi-İrənə dağılsın.

Yoxdur o sənəm, onda dü əbruyi-xəminə¹⁷⁷
Biz səcdə edək, qoy bütü bürxanə dağılsın.

Heyran! Çü yanarsan o qədər şəm'o müqabil,
Bir vəz' ilə çək şö'lə ki, pərvanə dağılsın.

Ey cümlə fəqirlər pənahi!
Ey Yer üzünün yeganə şahı!

Çox həsrəti-eşqini çəkərdim,
Yada salasan, bu bipənahi.

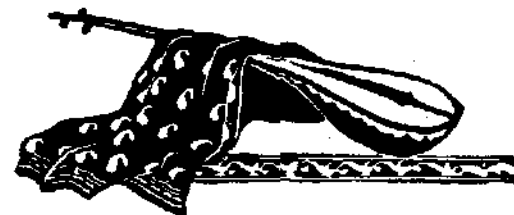
Bu mərhəmətin məni-şikəstə
Bilməm necə olum üzrxahi.

Mən bikəsi çünki yad qıldın,
Qurbanın olum sənin, İlahi!

Xoş deydi bu sinəmə xədəngin,
Saldın mənə lütf ilə nigahi.

Dalınca düşübdü dəstə-dəstə,
Hər aşiq olub birər sipahi¹⁷⁸.

Qeyrəz sonə səcdə etməyibdir,
Heyranın hanı böyük günahi?

Ey badi-sübhgahi¹⁷⁹, ey əbr parə-parə,
Lütfünlə mən qərībə ey mah, qıl nəzarə!

Bir halıma nəzor qıl, ol kuyə¹⁸⁰ bir güzör qıl,
Ərz eylə hali-zarım ol bivəfa nigərə.

Qanla dolan gözümdən olmuş rəvanə Ceyhun,
Saldı fələk cəfası əhbabdən kənərə.

Fərhadtək bu dağı məskən qılıb oturdum,
Məcnun misali düşdüm həm dəştü kuhisərə¹⁸¹.

Yoxdur bu aləm içrə bir mən kimi cəfakeş,
Yoxdur zamanəmizdə mən kimi bəxti qarə.

Çün bülbuli-şikəstə, mən bikəsi fikəri,
Saldı o güldən ayrı, lə'nət bu ruzigarə!

Pərvanətək dolanıb şəm'i-cəməli-yarə,
Heyran! Eşq odunda yan, çək daha şərərə!

Ey hüsndə Yusifi-zəmanə,
Rəhm eylə fəqirü natəvanə.

Bir an seni görməyəndə, yarım,
Əfqanı yetirəm asimanə.

Əflakə kəmənd atdı sənsiz
Hər ah ki, çəkdim aşiqanə.

Yaqut ləbindəki təbəssüm
Saldı genə könlümü gümanə.

On dörd gecəlik bir ay üzüntək
Billah ki, gəlməyib cəhanə.

Gah qan tökər və gah içər qan,
Ol servi-qədə budur nişanə.

Heyran görünəcə ay camalın,
Oldu genə eşqdə fəsanə¹⁸².

Yarım, mənə eylə bir nəzərə,
Oldu ciyərim həzar parə.

Hicrində mənim həzin könlüm,
Şö'lə çəkibən tökər şərərə.

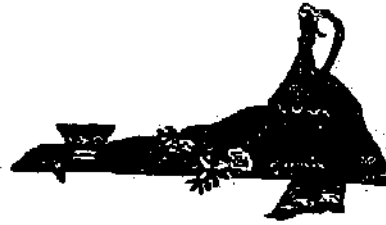
Bir ah çəkib fəğan edim mən,
Ta od düşə dəştü kühisarə.

Can getdi sənin yolunda bado,
Ey dust, bu dərde varmı çarə?

Leyli sən idin, səni sevənlər,
Məcnun kimi düşdü ruzigarə.

Çoxdur sənin aşiqin əgərçi,
Bir mən kimi yoxdu bəxti qarə.

Heyran! Gözü yolda qaldı, canan,
Qıl çarə bu dərdi-intizarə.

Bir bülbüləm eyləmiş zəmanə
Qəm oxlarına sinəm nişanə.

Ey dilbərim, ol qaşın gör oxşar,
Əbruyi-müqəvvəsi-kəmanə¹⁸³.

O aldadıcı, şirin kəlamın
Qıldı məni dəhrdə fəsanə.

Tək mən deyiləm, min aşiqi sən
Məcnun kimi eylədin divanə.

Bu bikəsi-zari-natəvanı
Billah, götürmisən amənə.

Bir namə yazıb ciyər qanından
Ol canibə eylədim rovanə.

Heyran, əsiri-əşqin olmuş,
Axır tutuşub çəkər zəbanə.

Eşqində nəzar, həm qəmin mən,
Qayətdə lətifü nəzənin sən.

Sən cümlə gözəllərin içində
Xurşid cəmal, məhcəbinsən.

Voslində qalib zəbanım aciz,
Tə'rifdə mahi-biqərinsən¹⁸⁴.

İnsan da olurmu boylə incə,
Ey şux, məgər ki, huri-eynsən?¹⁸⁵

Səntək hanı gövhər, ey pəriru!
Lö'löi-tərü, düri-səminsən¹⁸⁶.

Nə hüsn desən varındı, əmma,
Nə faidə, xuyi atəşinsən¹⁸⁷.

Yarın seni atdı, getdi nakam
Heyrani-fəqir sən qəminsən!

Parlaq günəşim, həsrəti-ruyınla gözümdən
Qan yaş axıdıb, Döclələr icad edərdim mən.

Gül cismli Leyli, məni-Məcnunə qəmində,
Gah dağ-dərə, gah dəştü biyaban idi məskən.

Ol şux baxışa, ay üzə, qarə gözə, canan
Məftunəmi, heyranəmi, dildadə əzəldən.

Ömrüm uzunluq qan udaram, həli-pərişan,
Kırpiklərin, ol sinəvi ol zülfün əlindən.

Dildarıma həsrət gözümün qanlı yaşından
Tufanə baxıb, halımı bil, Nuhi-nəbisən!

Sevdalı könül xəstə bu canı çəkər hər an
Gah küfrə tərəf, gah edər iman ilə cəmə.

Zahid məni abid bilər, arif məni sufi,
Lakin nə oyam mən, nə buyam, əslini bilsən.

Dinim nə imiş, qalmışam Heyran, a dustlar,
Nə kafiri-məhzəm, nə müsəlman əməlimdən.

Şikayət eylərdim sübhə qədər bəxti-siyahımdan,
Bu xəstə canıma od vurdu, yandırdı məni hicran.

Olub dilşad vəsl ilə, çəkərdim həsrət hər saat,
Olun pərvanəyə şə'mi-qədinə bu gecə qurban.

Visalından kəsildikdə ümidim nazlı cananın,
Vücudim gülşənini şaxta etdi xakilə yeksan.

Amandır, bu gecə canım yanar hicrinə dildarın,
Nə qarə eyləyirəm mən bənəva, dadə çatın, yaran!¹⁸⁸

Məni hicriylə bir halə salıb gülüzlü ol dilbər
Ki, yüz yol istərdim çatsın əcəl, qafil ölüm hər an.

Atar ox kırpiyindən, könlümü hər dəm şikar eylər,
O səyyadın cəfasından olub qəddim kaman əl'an.

Oda yansın görüm canı mənim bu qəmli könlümtək,
O zəhm ki ayırdı zülm ilə Heyranı canandan.

Bu qəmli könlüm olubdur qəza oxuna nişan,
Salıbdı boynuma zəncirini qəmi-hicran.

Hədəf edib bu dilü canımı, gözüm gözlər
Ki, qəmzən eyləyə bir oxla qanıma qəltan.

Çatıb o dəm ki, qıyıb canə, öldürəm özümü,
Fələk cəfası məni bezdirib həyatımdan.

Bahardır, hamı güllər gözümdə xarə dönər,
Neçin ki, hicr qəmi könlümü edib talan.

Nə xoş olardı o saət ki, bəxt üzündən mən,
Qədəmlərinde ölüb yarımın verəydim can.

Qılıncla peykərimi¹⁸⁹ gər ki, xəsm¹⁹⁰ bənd etsə,
Mahaldır çəkəm əl yarımın vüsalından.

Ümid edərdim ayırmaz məni fələk səndən,
Nedim ki, istəyimin əksinə dönər dövrən?!

Belim бүküldü, qara saçlarım ağardı mənim,
Qocalmışam, bu cəfakar çərx əlindən, aman!

Əgər vüsal nəşib olsa bir də dünyada,
Cavan olub, təzədən başlar ömrünü Heyran.

Xoş olur səninlə cana, gecə bəzmi-eşq qurmaq,
Gahi nazını çəkib, gah sənə naz edib oturmaq.

Verərək də son fəraqə, oturub qabaq-qabağa,
Söz açıb gah ayrılıqdan, gahi razi-hal sormağ.

Sayılar böyük səadət mənə gər nəşib olarsa,
O gözəl sənəm yolunda başımı verib də durmaq.

Mənim ey gözəl həbibim, nə olur da bir savab et,
Nə rəvadi hicr odunda öz həbibini qovurmaq.

O sevimli dilbərin ki, üzü çox gözəldi güldən,
Bacalar bu hüsne dair təzə şübhələr doğurmaq.

O gülün fəraqi ilə düşünüm daha açılmaz,
Düşün üstə heç rəvadır təzə bir düşün də vurmaq?!

O gözəl bütün önündə, baş əyib pərəstış etmək
Xoş olar, həm arxasında dayanıb namaz qılmaq.

Gecə-gündüz eyləyirsən nə üçün gilayə, Heyran,
Nə rəva ki, yar əlində belə qəm bürsəti qurmaq?

Saldı mənə taqətdən ol afəti-dövrənim,
Qıldı mənə pejmürdə ol zülfi-pərişanım.

Bir şuxi-dilaradən, bir dilbəri-rə'nadən,
Bir kafəri-tərsadən çıxdı yoxa imanım.

Ey nazlı sənəm, sənsən hüsn aləminə sultan,
Varmı günəşin hüsn sənə məhi-təbanım?

Qıvrım o saçın müşkə qalib gəlib aləmdə,
Olmuş ləbinə təslim həm lə'li-Bədəxşanım.

Ey nazlı gözəl, söylə, Ay şuxmudur, ya sən?
Qaş-gözlə çalib-çapdın qəlbimi, a sultanım!

Göylərdə Günəş yoxdur ruyintek ola rövşən,
Qamətdə misalın yox, ey sərv-i-gülüstanim!

Oldu boyuna bəndə Xosrov kimi yüz sultan,
Yüz Yusifi hüsnünlə saldı tora, cananım.

Sən hüsn, səfa kanı, mən mehr, vəfa kanı,
Sən hüsnün ilə təksən, mən mehrim ilə, canım!

Aşıqlər arasında öz möhrü vüsalında
Heyran kimisi yoxdur, bu əhd, bu peymanım.

Ayüzlü dilbərim üzünə saldı çün niqab,
Sanki, Günəş tutuldu, edər xalq ızdırab.

Ahimlə gözələrinə çəkib sürmə sevgilim,
Salmış iki çiynələrinə zülfi-müşknab.

Salsın tora deyə quşunu xəstə könlümün,
Möhkəm hörüb o saçlarını eyləmiş tənab.

Oxşar onun qara qaşı biçərə bəxtimə,
Aşıqlərin qanında edib əllərin xəzab.

İstəkli yarım istədi getsin, könül dedi:
– Getmə, amandı, hicrinə yox məndə zərər tab!

Ovlaqda dövrəsində ikən dost-yar onun,
Naz ilə aşiqinə belə eylədi xitab:

– Söylə, keçər gecən necə bu ay-cəməlsiz,
Gündüz işin adı nədir, ey xaniman xərab?

– Sorma, – dedim, – nə haldayam, daşürekli yar,
Can getdi əldən, oldu fəraqində bir kəbab.

Heyran göz yaşilə sənə yazdı dərđini,
Versən cavabını edəcəksən böyük sova.

Ay cəmallım, bu gecə şuridasər görrəm səni,
Halü rəftarın dönüb, başqa təhər görrəm səni.

Sanki məftun eyləmiş bir sən kimi dilbər səni,
Eşq rəmzindən odur ki, baxəbər görrəm səni.

Ey mənim qönçəsifət şux dilbərim, daş qəlbini
Qönçə ağzından kiçik, qərqi-kədər görrəm səni.

İncimış könlün məgər öz dilbərindən, dilbərim!
Qəlbi titrək, rəngi solğun, çeşmi tər görrəm səni.

Yoxsa düşmüşdür başın sevdəyə suzi-əşqdən,
Nalosi, ahi, fəğani pürəsər görrəm səni.

Ey gözəl, gizlətmə məndən gəl o pünhan eşqini,
Sanki məhbubum mənə eylər nəzər, görrəm səni.

Əzm qıl Heyran, vəfasız bu cahandan köçməyə,
Çünki bu yolda səmimi həmsəfər görrəm səni.

O meclis içrə ki, oynar sevimli cananım,
Ayüzlü dilberim, ol afitabi-tabanım.

Günəş cəmallı gözəllər tamam olar məhcub,
O yerdə ki üzünü göstərər o sultanım.

Tərəvəti pozular gülşənin, gedər hüsni,
Qədəm qoyarsa ona sərv-i-xoş xuramanım.

Ayaqlanarsa kəsik başlar hansı meydanda,
Bilin, o ərsədə badə gedib mənim canım.

O ənərin saçına şənə vurma, rəhm eylə
Ki, onda daldalanar bu dili-pərişanım.

Bilin o şəhərdə kim, bir nəfər müsəlman yox,
O şəhərdə yaşayır yarı-namüsəlmanım.

Gözəllərin hamısından gözəldi öz gözəlim,
Cahanda başqasını vəsf qılma, Heyranım!

Sərvdir qamətin ey mah, üzün bir güldür,
Dövrəsində üzünün zülf və ya sünböldür?

Qamətin vəsfi, camalın sözü dillərdə gəzər,
Hüsnünə nəğmə qoşan gülşən əra bülbüldür.

Danətək etdi könül mürğini ol xalın əsir,
Zülfünü boynuma zəncir eyləsən, qabildir.

Çəkmişəm dəhərdə hər növ bəlalər, əmma,
Ayrılıq dərdi mənimçün hamıdan müşküldür.

Vəslin, ey yar, sanardım özümə abi-həyat,
Kim dedi zəhri-fəraqinlə məni zar öldür?

Soruşursan nəsəbini bu yazıq Heyranın,
Bir Əli xadimidir, cümlə cəhanə bildir!

Naxçıvan şəhrinin əşrafına çatsa həsəbi,
Əslinə varsan əgər, tayifəsi Dünbüldür.

Cahanda dərdimə dərman olmadı nalə,
Məni bu göz yaşı saldı daha yaman halə.

O mərhəmətli gözəl firqətində gözdən axan
Ciyər qanunla üzümde açıldı min lalə.

O məh camalına hər ayda, ildə bir baxsan,
Qaşına səcdə üçün qamətin dönər "dal"ə!

Onun ki, zülfi müotter¹⁹¹ damağını qılmış,
Nə müşki-Çino edər meyl, nə udi-Xalxalə*.

Bu köhnə qəm evi dünyadə xoş o kəslərə ki,
Vüsali-yar-cavan ilə çatmış iqbalə.

Onun Ayaz kimi sərv-i-qaməti boy atar,
Görüb onu düşə Məhmud özgə əhvalə.

Paxılların nəzərində hərassız Heyran,
Yctir xudaya ümidini həddi-ikmalə¹⁹².

Bilirsən, yarının bir yarı vardır,
Rəqibinlə onun ilqarı vardır.

Nə etmək, mən fəqirəm, yar sultan,
Mənə yar olmasından arı vardır.

Nə lazımdır mənə sünbüllə reyhan,
Onun ki türreyi-tərrarı vardır.

Könül qəm çəkmə, dəhrin gülşonində,
Açan hər bir gülün min xarı vardır.

Yazıq Heyranı gəl incitmə canan
Ki, aşiqdir sənə, iqrarı vardır.

* *Müşk* – ceyranın göbəyindən hazırlanan qara rəngli ətirli maddə, *ud* isə yandırıl-
dıqda xoş qoxu verən xüsusi bitki köktüdür. Vaxtilə *Çin* müşk ilə, *Xalxal* isə udla məş-
hur olmuşdur.

Könlüm yenə cananın əlindən giley eylər,
Hicranın o sonsuz ələmindən giley eylər.

Rüxsarə düşən zülfü-pərişanın ucundan,
Pəjmürdə olan qəlb telindən giley eylər.

Niskilli könül odlu bu sinəmdə dəmadəm,
Yandıqca, o yarın sitəmindən giley eylər.

Qəlbimdən axan qanları rüxsarə tökon göz,
Yüz Dəclə yaratmış, de, nəyindən giley eylər?

Bir türfə təbəssümlə bizi etmədi dilşad,
Oldur ki, könül lə'li-ləbindən giley eylər.

Yar etsə şikayət sənə, dinlə onu, lakin
Zənn etmə ki, Heyranın əlindən giley eylər.

Bax, necə mən bikəsi yarı-sitəmkar öldürər,
Ay cəmalı, həsrətində zarü bimar öldürər.

Yer verir öz məclisində çün rəqibə ol sənəm,
Qəlbimi əğyar əlilə yar dağlar, öldürər.

Daşmıdır qəlbə məgər cananımın, rəhm eyləməz,
Şad edər əğyarı, mən biçərəni xar öldürər.

Gözləri cəlladtek xəncər çokiblər üstümə,
Qan içən səyyada bax, ahumu ovlar, öldürər.

Çox gecə hicran odunda yandı canım, indi də
Yada saldıqca o qəmlər canım odlar, öldürər.

Mən o zalim yarə bir büttək pərəstiş eylərəm,
Bəs nə cürmilə mənə sanmış günəhkar, öldürər?

Gah gündüz, gah gecə gec və'dlərlə aldadar,
Hər gecə-gündüz mənə o yarı-qəddar öldürər.

Ruhum ayrılmış bədəndən, bir gülüzlü dilbərin,
Həsrəti-didardır indi, a dostlar, öldürər.

Şad qıldı və'deyi-vəslilə ol zalim mənə,
Gəlmədi, qaldı gözüm yollarda ağlar, öldürər.

Min göz ilə ağlasın ələm görək ohvalıma,
Çünki əğyarın ricasilə mənə yar öldürər.

Hər səhər Heyran qəzəlxan olmalı bülbül kimi,
Gül fəraqi fəslə-güldə, bülbülü zar öldürər.

Yetişdi bizlərə yardan bu nagehan məktub,
Sənin virudine olsun fəda bu can, məktub!

İşıq gəlir gözüme hər baxanda xəttinə mən,
Sənin birudine olsun fəda bu can, məktub!

Getirdi canə məni, firqətindən ölmüşdüm,
Vurulduğum yar əlindən gəlib haman məktub!

O məhrəban gözəlimdən nə qədər var ömrüm,
Olar sevimli əziz, nadir ərməğan məktub!

Həmişə qəlb açaraq, eyləyir könülləri şad,
Qanadlı quş kimi qalxıb gələn zaman məktub!

Nigardan bizə ancaq verir cavab bu kağız,
Bizimlə sirdaş olur daima rəvan məktub!

Həmişə atəşinə odlanan bu Heyranə
Gözəl hədiyyə olubdur bu məhrəban məktub!

Fəda olanda sənə mən, cahanda can yox idi,
Əsiri-hüsnün olan dəmdə bu cahan yox idi.

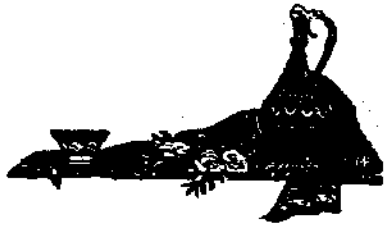
O gün ki eşqinə uydum, yox idi xar ilə gül,
Yox idi, bülbülü-şeyda, nə bağışan yox idi.

Olanda vəslinə müştəq könül aləmdə,
Nə mənəfətdən əsər, nə xeyir, ziyan yox idi.

Məhəbbətin ürəyimdə durur o dəmdən ki,
Gecə-gündüzdən əlamət, sübut, nişan yox idi.

Könül quşum o zaman ki vuruldu, düşdü tora,
Nə ki bu yer üzü, hətta o asiman yox idi.

Qamətin sərvini Heyran yuva edən dəmdə,
Nə bir avazeyi-bülbül, nə aşyan yox idi.

Çeməndə sən kimi bir sərvə-xuraman yox idi,
Nə də məntək belə bir aşiqi-nalan yox idi.

Deyildi özgələr onda siyah zülfünə bənd,
Telindən özgə mənimçün bir aşıyan yox idi.

Edə bilməzdi könül mülkünə biganə güzər,
Vəfədə, sən kimi bir yarı-mehriban yox idi.

Hamı o neş'əli dəmlər ki, nəvazişli idin,
Sırrı bir həmdəm idik, bu qəmi-nəhan yox idi.

Əsiri-əşqin olan dəmdə könül göylərdə,
Kainatda nə Günəş, Ay, nə kəhkəşan yox idi.

Əsir edib məni əvvəl kənar edirsən, ah...
Bu sifət səndə boyun qurbanı, o an yox idi.

Dədim gələr başım üstə canım çıxanda nigar,
Gəldin o dəmdə ki, məndən əsər, nişan yox idi.

Vuruldu hüsnünə Heyran, vəfasız, atdın onu,
Bu cövrə həm də, əzizim, səbəb-filan yox idi.

Ey könül, rəhmə gələ sevgili canan bu gecə,
Ola lütf ilə gəlib aşiqə mehman bu gecə.

Baxıb aytək üzünə çəkənərəm ah zərrəcə qəm,
İstərəm rahat ola qəlbi-nigaran bu gecə.

Dərdimin çarəsidir gül üzünü görmək onun,
Əl çəkə bəlkə əcəl almaya kaş, can bu gecə.

Daş ürək yarə məgər eyləyəcəkdir bir əsər,
Göylərə yetmə belə çəkdiyim əfğan bu gecə.

Nurə qərq etsəm əgər bəzmi-nigari görsən,
Biləcəkdirmi yanır şəm'tək Heyran bu gecə?

Könül fəraqi-yardə çekib ahlər yandı,
Bu xəstə canda tapılmaz səbr, qərər yandı.

Boy atdı eylə ki, yadlar bağında sərv-i-tərim,
Alışdı ahım ilə gül, çiçək, nə var yandı.

Edəndə ay üzü ağyar büsatın gülgün,
Canımda qoymadı taqət bu qəm, qübar yandı.

Rəqib əl atdı o vaxt ki, nigarımın telinə,
Fəğan edən dili-zarımda əşgibar yandı.

Baxanda ay üzünə nazlı dilbərin billah,
Kədərlı könlüm olub xeyli intizar, yandı.

Salanda boynuna, ey gül, rəqib qollarını,
Zavallı canım alışdı, çekib şorər yandı.

Könül gül üstə qonub, bülbüli-şuridə kimi,
Oldu Heyran, həsəddən alışıb xər yandı.

Kimşenin məntək görüm halı pərişan olmasın,
Həmdəmindən ayrılıb pabəndi-hicran olmasın.

Tövbə etdim, kimsəyə bağlanmayım bundan belə,
Ta ki, hicrində könül odlarda büryan olmasın.

Aşıkər olsa dodağında təbəssüm bir kərə,
Qeyri mümkündür bu yanıq tez peşiman olmasın.

Gözlərimdən Dəclətək seyli-sitəm cari olub,
Öylə gün olmaz ki, o bir ləhzə gıryan olmasın.

Böylə tale sahibi şad olmasın bir gün gərək,
Nəş'əyə biganə qalsın, o ciyər qan olmasın.

Etmərəm mən arizu dostlar üzərən bir daha,
Vəsle yetməkçin könül ta bir də nalan olmasın.

Eyləsin Tanrım uzaq dər-d-qəmdən hər kəs kim, demiş:
Heyranın könlü görüm vəsl ilə xondan olmasın.

Çünkü bildim, heç kəsə ümmidi-vüslet qalmadı,
Can evin qəm-qüssə tutdu, bir məsərrət qalmadı.

Saçların tor, xalların dən oldu könülüm mürğünə,
Aşıyanlardan uçan bir quş səlamət qalmadı.

Xeyli dəmdir şux nigahinlə alırsan canımı,
Ol kamanında yaqın bir ox, ey afət, qalmadı?

Artıq ol çəkmiş mənim dərdi-ələcimdən təbib,
Dərdimə dərman edən heç bir təbabət qalmadı.

Mən demişdim: "Qəbrim üstə sayə salsın qamətin",
Öylə cövr etdin, vücudimdən əlamət qalmadı.

Qətlimə varmı, de, üzrün, sevgilim, məhşər günü?
Qəhrü zülmündən səva bir üzrə həcət qalmadı.

Gərçi qismət olmadı, zalım, vüsəlin Heyrana,
Çox şükür, ədnayə də, olsun ki, qismət qalmadı.

Yaraşıqlı boyuna səvi-xuraman dedilər,
Lə'ltək ləblərinə canlar alan can dedilər.

O günəş çöhrəni hər vaxtda ki etdinsə əyan,
Ay bulud içrə girib, oldu peşiman dedilər.

Qaşların taqinə hər yerdə kaman söylədilər,
Şəhrikar gözələrinə nərgisi-fəttan¹⁹³ dedilər.

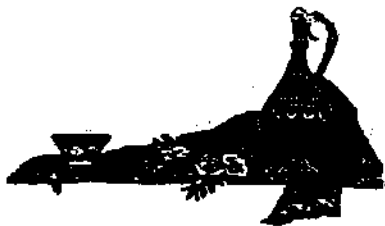
Xalına can quşunun danəsi ad verdi gören,
Müşktək saçlarına silsilə zindan dedilər.

Danışanda ölümlər cana gəlir nitqindən,
Sənin hər bir sözünə çeşməi-heyvan dedilər.

Qüssədən canım əgər yansa, təəccüblü deyil,
Çöhrəni görmək üçün yox daha imkan dedilər.

Vay o aşıqlərə ki nalə çəkir hicrindən,
Gözələrdən boşalır yaş yerinə qan dedilər.

Daim əğyar gözü nurə gəlir vəslin ilə,
Yalnız əfğan eyləyib ağlayır Heyran, dedilər.

Gözəl yarım, götür üzdən niqabın,
Əyan olsun üzü qoy afitabın.

Təmənnə etmişəm, dilbər, xudadan,
İki dünyada olsun kamiya bın.

Fərağından olubdur günlərim tar,
İtirmişdir vücudum çünki, tabın.

Sifariş eyləmişdin qasidinlə,
Sevincimdən dilim tutmur cavabın.

Günüz vəslə yolum yox, oğrulartək,
Gecə rə'yadə ollam vəslə-xabın.

Ürək qanım sənə gülgün meyindir,
Olub, ey yar, könül mürğüm kəbabın.

Yəqin qəlbin sənə bəxş etmiş Heyran,
Odur ki, bitməyir dərdin, əzabın.

Bizdən o yarın getdiyi bir xeyli zamandır,
Can rüşəsi daim üzlür, dil nigarandır.

Əfsus ki, ruhim süzülüb çıxdı bədənədən,
Bundan sora ömrüm mənə bir dərdi-girandır.

Yar qüssələndə çıxacaq, zənn elə, canım,
Əğyar alır kam, o çünki kam alandır.

Məndən soruşun, nəql eyləyim: biz küssəndə,
Düşməni necə şadlıq eyləyir, ah, bu yamandır!

Ömrüm gülü solmuşdur o yarın kəderindən,
Ey bülbuli-biçərə, yetiş, fəslə-xəzandır.

Kim ki, o gözəl dilbərə öz könlünü vermiş,
Can qurban ona; mən dediyim bax belə candır.

Dostlar, sevinin, qönçə kimi xəndan olun siz,
Heyrani-həzinin isə göz yaşı rəvandır.

Cananı, min şükr, o sübhane yetirdi,
Qəmdən məni vəslin əli canane yetirdi.

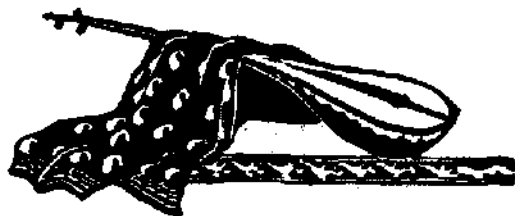
Dil mürğün əsir eyləyərək, eşq kəmədi,
Bir lanə¹⁹⁴ deyə zülfü-pərişane yetirdi.

Atdım cilovun üstünə o eşq atının mən,
Düşsün deyə könlüm tora bu yanə yetirdi.

Neylim ki, gözəllik bağının, ey üzü göyçək,
Birdən açarın bəxtim o bağbanə yetirdi.

Yarob, iki dünyadə, görüm, kamına çatsın
O kəs ki, məni sevdiciyim canə yetirdi.

Könlüm niyə qəşş etdi – bunu bilmirəm, ancaq
O dəm ki səni bəxt özü Heyranə yetirdi.

Yetir salamımı dövrün o mehriban qızına,
Həya nümunəsi, dilbər, pəri nişan qızına.

Əsil-nəsildə odur mehrü ülfətin kanı,
Salam bu məmləkətin qəlbə nur saçan qızına.

Vəfa bağında çiçəkdir, səxadə bir derya,
Salam yetir zamanın, əsrin alişan qızına.

Cahanda misli bulunmaz zəmanə gövhərinə,
Məhəbbət, eşq, kərəmət nişanı, xan qızına.

Çəmənlərdən yolun düşsə səbə, gülzarə, əlbəttə,
Yetir ərzi salamımı bizim dildarə, əlbəttə.

O yerlərdən ötüb keçsən danış dostum, mələlimdən,
Öz əhdindən döən yərə danış dübarə, əlbəttə.

Danış Yusifə Kən'andan, o pir olmuş cəfakardan,
Danış bu eşqi nalandan o, gülüzarə, əlbəttə!

Əzizim, qütbəti tərək et, bu dərddəli yarına rəhm et,
Vətən cənnət olar, gəlsən bizim diyarə, əlbəttə.

Desən ey xublar şahı, dözülməz olmuş əhvalım,
Dilim sızlar, gözümlə ağlar, günüm də qarə, əlbəttə.

Cəmaət içrə söylərsən pərişan halını mütləq,
Bu Heyranın o qəddarə, o qərarə, əlbəttə.

Üstümə qəm qoşunu çəkdi o dilbər nə üçün?!
Qəlbimə saldı kədər, etdi mükəddər nə üçün?!

Mən kimi namü nişansız adamın qetlinə bes,
Zülm bayrağını qaldırdı o sərvər nə üçün?!

Pis idim, köçdüm o yerdən, baş alıb getdim mən,
Olmusan düşməne sən sevgili yavər nə üçün?!

Oturub qeyr ilə sən bədə içirsən gözəlim,
Könlünü yadlara satdın, a dilavər, nə üçün?

Zülmü işgəncə əziz sən'et olub indi sənə,
Rəhmi tərək eyləmişən, söyle, sərəsər nə üçün?

Qan içən düşməni sevmək də məhəbbətdirmi,
Bu nəvazişləri görsün bütün ellər nə üçün?

Ay cəmallım sənə vurğundu yazıq Heyranın,
Qodrini bilməmişən, ey sözü gövhər, nə üçün?

Səbə, səndən ricam vardır yaxasın get aç ol yarın,
De, rəhm etsin, düşünləmiş işi bu aşiqi-zarın.

Əgər İsa kimi təzə həyat vermək dilərsənsə,
Gül hərdənbir, danış yarım, gülər olsun o rüxsarın.

Keməndi-zülfünə salma, məni sıxma, qəmərlə üzlüm,
Əzəl gündən diler bülbul səfasını çəmənzarın.

Mənim qətlim üçün, bil ki, kifayətdir nazın, canan,
Əgər öldürmək istərsən, açılısın gül dodaqların.

Mən hicran xəstəsi oldum, dəva-dərman vüsalındır,
Cəfa çəkdim, yetər artıq, cavab istər cəfakarın.

Ziyan yox, köynəyin, zülfün düşünlü qalsın, ey dilbər,
Heç olmazsa de: "Qoy ölsün yazıq Heyran, ziyankarın".

Qəlbimdə məkən edən o dilbər
Getdi taladı bu canı yeksər.

Bundan da böyük cəza olarmı,
Qıydı mənə etdi o siminbər.

Mən var ikən, ah, gözəl nigarım,
Əğyar ilə kef çəkir bərabər.

Bir gün çıxaram itaətindən,
Tale mənə də olarsa rəhbər.

Vallah, çataram murada mən də,
İnsaf edə bilsən, ey dilavər.

Bəxt ulduzumun qaraldı bəxti,
Çün bürcü uğursuz oldu yeksər.

Rohm eyləmədi nədəndir, əfsus,
Öz aşiqinə o zülpərvər.

Heyran ki fəraqə düşdü, ey vah!
Gəl gör özün halın, ey sitəngər!

Gözəl yarı o yerlərdən keçən vaxtı, bir an gördüm,
Onun eşqiylə most olmuş bütün pirü cavan, gördüm.

Gözəllər məskəni səssiz-səmirsiz olmalı mütləq,
Fəqət orda nə səssizlik, nə də rahat məkən gördüm.

Görincə həmdəm əğyari o gənci-həmzəbanımla,
Əgər bilsən nələr çəkdim, başımda min tufan, gördüm.

Bütün ömrüm boyu bir də o yerlərdən yolum düşməz,
Axı orda rəqibdən söz eşitdim, yüz yalan gördüm.

Qəmər üzlüm, nə pis yerdə məkani-aşıyan etmiş,
Yaralı könlümü quştek o yerdə sızlayan gördüm.

O dildarın fəraqında şikəstə bülbul ah çəkdi,
Saraldı gül kimi soldu, könül mülkündə qan, gördüm.

Qanadım sındısa, Heyran, o dildarın vüsalında,
Nə bir ləhzə ümid gördüm, nə bir ləhzə güman gördüm.

Ey badi-səba, sərv boy, ay üzlümü görsən,
Mən quldan o sultana salamlar yetirərsən.

İnsafa gəlib halımı hərgah soruşarsa,
Can çəkməyimi sorğusuna müjdə verərsən.

Misrin o gözəl Yusifinə könlümü verdim,
Bir sor ki, Zülcüxa nə üçün düşdü nəzərdən.

Məcnun da sənin yarını, gör, görsə, əzizim,
Öz Ləylisini bir daha anmaz bunu bil sən.

Ey vah, nə edim, sevgilimi aldı əlimdən,
Axırda fələklər də kəsildi mənə düşmədən.

Tanrım da bilir, zərəcə torpağını yarın,
Hətta bu cahən mülkünə tərcih eləmədən mən.

Axırda əgər ümmidi-vəslin hədəf olsa,
Göylər alışar, od tutar odlu nəfəsimdən.

Ahımla bütün dağları, səhraları billah
O kinli üreklər kimi zülmətli görürsən.

Tut barı əlimdən, dolanım başına, dilbər,
Arzum da, təmənnam da budur, ey üzü rövşən.

Ey gül, daha Allah da bilir istəmir Heyran,
Sənsiz yaşamaq, duymamısan dərini qəlbən.

Gəldi bayram, bəlkə də gördün, könül, cananını,
Yar yolunda, heç əsirgərmə bir aşiq canını?

Qoyma yarəb, ayrıla yarın atəyindən əlim,
Çünki silmək istəyəm çeşmim tökən al qanını.

Neyləyim, çarəm nədir, çatmır əlim cananıma,
Üstəlik artırdı dövrən müddəti-hicranını.

Dilbərin eşqi səni, ey dil, necə məst eylədi,
Aldı o atəşpərəst axır dinü-imanını.

Gəlmişəm qurban edəm öz canımı cananıma,
Yar məgər rədd eyləyər öz yarının qurbanını?

Etmə vəslindən kənar sən könlümü biganətək,
Talibəm hər hökmünə ver sevgilim fərmanını.

Ey mələk, xoşdur mənə, hər cür cəfa etsən buyur,
Neyləsən et, Allaha bax, qovma bu Heyranımı!

Dilbərım saldı nəzərdən, necə biganə mənı,
Etdı biganə bütün ömrə və dövrənə mənı.

Görüm əğyari-fələk kəmınə çatdırmasın heç,
Çünkü, həsrət o qoyub dünyada cananə mənı.

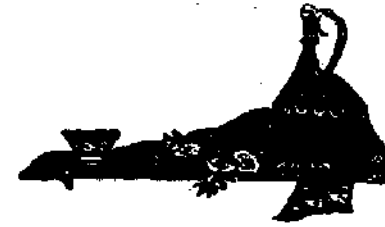
Bu fələk mən kimi bir talei kəm tapmadımı?
İmtahan etmək üçün saldı bu hicranə mənı.

Keçdi gün, keçdi cavanlıq, qara bəxtim əmma,
Yetməyə qoymadı bir dilbəri-xəndanə mənı.

Bu çəmənlər ki, nəhayət, solacaqmış, yareb,
Nə üçün saldın axır səhni-gülüstənə mənı?!

İndi ki sevgilimin mehrü vəfası yox imiş,
Mən öləndən sonra nə faydası var anə mənı.

Saldı əldən bu yazıq Heyranı yar həsrəti, ah
O sitəmkar necə gör eylədi divanə mənı.

Altı yerdən yenə hicran xəbərim gəldi mənım,
Getdi cananım əlimdən, gülənım güldü mənım.

Yox ümid vəslinə ayüzlü o şuxın heyhat,
İşim indi böyük Allaha təvəkküldü mənım.

Xaliq etsin mənı qurban o gülün torpağına,
Çünkü könlüm, nə edim, bir buna qabildi mənım.

O əgər aşiqinin üstünə xəncər çəksə,
Görəcək razi-niyazım göyə yüksəldi mənım.

Həsəratından onun, Heyran, eyləyim ahü fəğan,
Eşidib bəlkə səsimdən halımı bildi mənım.

Ey həzin badi-səba, gör o məhi-tabanı,
De, bu xəstə qocada ayrılığa tab hanı?

Yandırır göyləri atəş kimi ahım yeksər,
Göz yaşımşa bürüyüb sel kimi, bu dünyanı.

Ay üzündən utanıb gəndə durur göydəki Ay,
Qaməti valeh edib, sərvlə, sərvistanı.

Göresən rast gələcəkmi o gözəl bir də mənə,
Olacaqmı yenə fürsət ki, görüm cananı?

Könlümün dərdlərini söylə o məhir həkimə,
Bəlkə insafa gətirdin can alan loğmanı.

Vəsle yetməzsə könül, saxlaya bilməz heç kim,
Gözlərimdən belə Ceyhüntək axan al qanı.

Üreyim, canım alışmış, nə həyatım qalmış,
Məni qurbanə çevirmiş yarımın hicranı.

Eşqdə sadıqəm, ey gül, bunu yaz baş daşıma,
Tanısın cümlə-cahan qoy bu şəhid Heyranı.

Yol vermə gələ məclisə əğyari, məsəl var:
Milçəkləri qənddən, gözəlim, çünki qovarlar.

Zindanda, qəfəsdə sanıram könlümü sənsiz,
Sənsiz nə gülüstan mənə xoşdur, nə çəmənzar.

Vay o kəsin əhvalına, tə'yin edə bilmir,
Zəng səsləridir, yoxsa ki, bülbüldür edən zar.

Avarə düşən qəlbimin ahi məni üzdü,
Əfsus, doyunca üzünü görmədim, ey yar.

Heyran sənə qurban, yanına qoyma, rəqibi,
Əğyara könül vermə, sən ey yarı-vəfadar.

O şuxə sən çəmənzərə xüram ilə girərkən bax,
Ayağına süsən sünbül vücudini sərərkən bax.

Qədəm qoycaq gülüstana cavan yarım, vüsalilə,
Çiçəklər, sərvlər, güllər önündə can verərkən bax.

Qara zülfü beyaz üzdə gözəldən də gözəl durmuş,
O qıvrım telləri çin-çin sağa-sola hörərkən bax.

Düzülmüş lə'ldən sanki qədəhlər, qönçələr üzdə,
O qönçə ləblərə bir dəm, murada sən irərkən bax.

Çəməndə gül-çiçək solmuş cəmalını görən gündən,
Yazıq bülbül gülüstani xəcalətdə görərkən bax.

Canı qurban dedim süzgün baxışlarçin cavan dilbər,
Zəmanə düşmənim olmuş, ölümcün at sürərkən bax.*

Həyata bağlanan bülbül vüsala mahnılar söylər,
Sənə Heyran olan yara, kədərli gün sürərkən bax.

Nə xoşbəxtdir o aşiq ki, görür gizlində cananı, .
Açır qəlbindəki sirri, tamamən dərdi-pünhanı.

Mən istərdim öpəm yarın o xaki-pakın həsrətlə,
Hanı, məndə bu sövdəyə cəsərdən nişan hanı?

O yerlərdən yolum düşsə, qapında kim keşik çəksə,
Gedib səcdə edərdim ki, qəbul etsin bu mehmanı.

Mənimtək min-min avare oturmuşdur yolun üstə,
Sənə xidmət edən çoxdur, sür ey dilbər bu dövranı.

İtib könlüm siyah zülfündə cananın, xəbər yoxdur,
Çox axtardım o yerlərdə, görən hanı, tapan hanı...

Əgər bülbül o saçlardan, o gözlərdən xəbər tutsa,
Faxılqandan fəğan eylər, vətən etməz gülüstanı.

Yolun üstə yazın: Heyran çəkir nalə Züleyxatək,
Fəqət sən dinləməz oldun bu fəryadı, bu əfğanı.

* Bu mısradə deyilir: Zəmanə indi mənim canımın düşməni olmuşdur, bax.

Ey yar, bu gün artıq ciyərim qanə dönübdür,
Könlüm duyub hicranımı zindanə dönübdür.

İnsafdan əsər yox, ürəyində, deyəsən ki,
Uğrunda yarın aşıqı-nalanə dönübdür.

Hicran oduna düşdü, yazıq, quş kimi könlüm,
Gəl gör o qanadsız necə üryanə dönübdür.

Ay üzlü nigarım bizə gəl, yaxşı nəzər sal,
Gör bir canımız var, o da qurbanə dönübdür.

Səndən savayı başqa yarım dünyada olsa,
Aləm görəcek göz yaşım ümmanə dönübdür.

Tacir deyiləm, vəslinə sormayə yoxumdur,
Birco ürəyim var, o da əfğanə dönübdür.

Pəhm eylə, gülüm, dön geri, Heyranı sevindir,
Əğyar desin: "Yarı dönübdür, nə dönübdür".

O nigar ilə bizim söhbətimiz səhv idi, səhv,
Mən tikan idim o gül, ülfətimiz səhv idi, səhv.

Bağladıq mehrü məhəbbət o gözəllər şahına,
Nə biləydim belə bir niyyətimiz səhv idi, səhv.

İstədim yadlar önündə o gözəldən kam alam,
Belə israrla yaqin cür'ətimiz səhv idi, səhv.

Bir öpüş almaq üçün ləblərinə göz dikdim,
Bu təmənnada demə diqqətimiz səhv idi, səhv.

Dərdinin dərmanı ey xəstə könül yolda ikən,
Başqa loğmanə müraciətimiz səhv idi, səhv.

Daşürekli gözəlim, könlümü çox incitdin,
Demədin bir bu qədər zillətimiz səhv idi, səhv.

Heyranın huşu uçubdur, bunu sən bilməmişən,
Yadlara sevgilidən qiymətimiz səhv idi, səhv.

Bir nocəvanın eşqi ilə odlara yandım,
Könlüm oda düşdükdə bütün aşkara yandım.

Ol qönçə dəhən, sərv boy, ay üzlünü görcək,
Çırpındı ürək quş kimi, düşdü nara, yandım.

Olay paranın zülfünə axır əsir oldum,
Ancaq fəğanım yetmədi ol dildara, yandım.

Nəql etsə idim möhnətimi yanmayacaqdım,
Faş eyləmədim dərdimi ah, dostlara yandım.

Pərvanə kimi atəşi-ruyində dolandım,
Heyran olub axır mən o kəcərəftara, yandım.

Yarın on dörd gecəlik ay kimi simasına bax,
Ətri-ənbər qoxuyan telləri burmasına bax.

Bilmirəm qövsü-qüzəhdir, ya igidlər kamarı,
Qibletek qaşlarının sorğuda durmasına bax.

Ovlayar bir baxışıyla neçə minlərlə gözəl,
O qara gözlərinin sehrinə, sövdasına bax.

Sanki cənnət gülütək ağzı heyat mənbəidir,
Dürrü gövhərlə dolu yaquti-həmrasına bax.

Cəlb edir can quşunu dənətek ağ üzdə xalı,
Hələ gur saçlarını tor kimi qurmasına bax.

Dolu xəzinədir ayüzlü nigarın sinəsi,
O ilan saçlarının pusquda durmasına bax.

Heyranın sərv kimi qaməti “nün” olmuşdur,
Gəl yarın qamətinin zərb ilə vurmasına bax.

Yuxumu, yoxsa həqiqətdi ki, sən
Xəstə könüm, yarını görmədən?!

Nə vüsəldir bu qəribin yoxsa,
Canını aldı o canan əhsən?!

Lərzəyə düşdü canım, həm ürəyim
Qan içən dilberi gördükdə nədən?!

Eylə təşvişə düşübdür ruhum,
Bilmirəm harda gül, hardadı tikən.

Həm müsəlmanlıq əlimdən çıxdı,
Həm də kafər xacını atdım mən.

Həm ürək yandırıcı yaş tökdüm,
Həm də atəşli bir ah çəkdim həmə.

Gör qara baxtımı ki, Heyranı,
Məhrum etdi yarının hüsnündən.

Kədərli könlümü görüb seba, sən,
O dilbəre fəğanımı yetir sən.

De ki, ey daşürekli, zalim ovçu
Vur öldür, ta ki, nalə etməyim mən.

Xuda, ustadıma gəl eylə rəhmət,
Mənə aşıqlıyı öyrətdi qəlbən.

Çıxart yoldan nigarımı, amandır,
Mənə rəhm eyləsin o ruyi rövşən.

Nə etmək, qismətim budur, nə çarə,
Vüsaliylə nəcin olmur könül şən.

De, söylə, yar, seni kim öyrədib ki,
Məni anmaqla keçmir bir dəqiqən?

Gəl, az qalır fəraq viranə qoysun
Söz mülkünə Heyranın ta təməldən.

Xəstə könlüm, sən hara, dilbərlə xoş gəftər hara,
Xar ilə söhbət hara, söhbət üçün gülzar hara?!

Köhnə dünyada ayıq bir kimse yox dərd anlaya,
Böylə bir qəflət hara, dərd anlayan huşyar hara?!

Tor qurub salmış kəməndə saçların ey can məni,
Tordakı bir quş üçün dövrən hara, ruzgar hara?!

Ay cəmalınla rəqabət eyləyə bilməz Günəş,
Xaneyi-şahmat hara, bəs tel sümüklü mar hara?!

Burda içmiş hər qoca, hər gənc məhəbbət badesi,
Məst olublar, məst olan əğyar hara, bidar hara?!

Həm də əğyar ancaq öz dərdin çəkir məntək deyil,
Yar qəmindən xəstə düşdüm mən hara, əğyar hara?!

Çəkmerəm ömrümdə billah, əl etəyindən sənin,
Mən hara, hicran hara, qürbət hara, dildar hara?!

Cəhd elə, Heyran, gözəllərdən uzaqlaş, gəndə dur,
Mehriban olmaq hara, ol dilbəri-xunxar hara?!

Görsə Ay, ya ki Günoş nuri-cəmalini sənin,
Sovurar öz başına xaki-məhalini sənin.

Saydı aşıqlar o gül çöhrəni, qəlb ayinəsi,
Qible etdi ürfə əbri-hilalini sənin.

Harut öz sehrini yaddan çıxarar, görsə əgər
O gözəl gözlərini, seyrü vüsalini sənin.

Dirilik çeşməsidir sözlərin ariflər üçün,
Daha üstün sayır onlar ləbi-alini sənin.

Tutnağa can quşunu tor ilə dən lazımdır,
Dedilər tor saçını, dən isə xalini sənin.

Xızrtək ölməz olar bağrına kim bassa yeqi
O gül əndamını bir də pərü balini sənin.

Tanrı odla çiçəyi yan-yana xəlq etmiş ki,
Dərdli Heyran ətrindən duya halini sənin.

Gözəllər içrə, ey canan, sən oldun sərver-i-xuban,
Üzündü bir Günoş misli, olub zülf-i-kəcin çovgan.

Camalın gülşən olmuşdur, nə gülşən, gülşəni-xubi,
Nə xubi, xubiyi-Yusif, nə Yusif, Yusifi-Kən'an.

İki zalimdir ol gözlər, nə zalim, zalimi-kafər,
Nə kafər, kafəri-rəhzən¹⁹⁵ nə rəhzən, rəhzəni-iman.

Ləbi-lə'lin olub qönçə, nə qönçə, qönçeyi-lalə,
Nə lalə, lələyi-cənnət, nə cənnət, cənnəti-rizvan.

Olub xali-ləbin hindu, nə hindu, hinduyi-sahir,
Nə sahir, sahiri-fitnə, nə fitnə, fitneyi-dövrən.

Dilin bir bülbulə bənzər, dəhanın çeşməi-safə,
Nə bülbul, bülbuli-xoşgu, nə çeşmə, çeşməi-heyvan.

Olub Heyran sənə aşiq, nə aşiq, aşiqi-bidil,
Nə bidil, bidili-valeh, nə valeh, valehi-heyran.

Bülbültök qemindən nalanəm, ey gül!
Naləmdə məşhuri-dövrənəm, ey gül!

Bu şəm'i-ruyinə daim dövr edən
Yazıq pərvanətək suzanəm, ey gül!

Artmaqda möhnətim saət-bəsaət,
Eşqində bitabü təvanəm, ey gül!

Min Dəclə axıdır qanlı göz yaşım,
Daima didəsi giryanəm, ey gül!

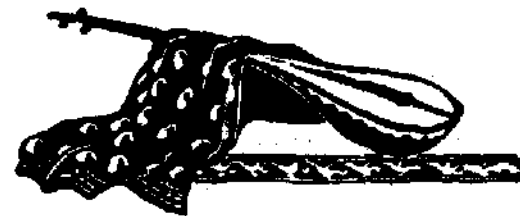
Göz yaşım axdıqca sel kimi coşur
Hər zaman mövcidi-tufanəm, ey gül!

Sorəfraz edərsən mehmanım olsan,
O xaki-payinə qurbanəm, ey gül!

O zaman fələkə yüksələr şə'nim,
Diyari-eşqdə sultanəm, ey gül!

Qoy bəlan bu yazıq canımə gəlsin,
Qarşında bəndəyi-fərmanəm, ey gül!

Bütün dünya bilir ki, əzəl gündən –
Mən sənə oğrənə Heyranəm, ey gül!

Dilim bir bülbüli-biaşiyandır,
Ona hər gül budağı bir məkandır.

Çü dilbər getdi, əqlü din də getdi,
Dilü canım da ardınca rəvandır.

Mənim yarım gözəllər içrə bil ki,
Şəhənşahi-zəminü asimandır.

Gözü bir cəngcudur¹⁹⁶, qəmzə xunriz¹⁹⁷,
Sitemgər, səngidil, namehribandır.

Nigahi fitnədir, xali füsunkar,
Vələkin qönçələb, şirin zəbandır.

Əgər ölsəm yəqin bilsinlər, axır,
Məni qətl eyləyən qaşı kəmandır.

Necə ərz eyləyim dərdi-dilimi
Ki, halım kamilən yərə əyandır.

Nə bir gülşən təməşası dilər dil,
Nə meylim suyi-sərvü bustandır.

Nə cahı-dünyəvi¹⁹⁸, nə huri-cənnət,
Nə malü mülk, nə də gənci-cahandır¹⁹⁹.

Təmənnayi-dilim hər dü cahanda,
Visali-ruyi-yari-mehribandır.

Daha Heyranda yox bir özge arzu,
Bütün istəkləri ancaq hamandır.

Gördüyüm ah, yuxuydu yoxsa ki yar,
Ya ki, tale bu səmtə etdi güzar?

Görünəntək o mahru birdən,
Oldu viranə bu dərü dıvar.

Gözlərim ta sataşdı gözlərinə,
Əqlü huşım başımdan etdi fərar.

Külxənim gülşən oldu bir dəmdə,
Yusif-asa güləndə ol dildar.

Ürəyim titrəyib də çırpındı,
Üzüne hər baxanda mən naçar.

Sonra birdən o ruhi-canım tez,
Min əzabla bədəndən oldu kənar.

Baş ayağa qoyub, dedim qəlbən:
"Ey güli-sərv-qəddü, mən-rüxsar!

Elə et ta ki, bu zavallı könül,
Tapsın ol vəslin ilə bir də qərar".

Məst ikən qalxdı min bəhanə ilə,
Dilimi lal qıldı, qəlbimi zar.

Əzmi-rah²⁰⁰ etdi ta rəvan olsun,
Aləm oldu gözümde tirəvü tar²⁰¹.

Bu necə vəsl idi ki, Heyranı
Eylədi min bəlayə, dərdə düçar?

Olum qədəmlərinə mən fəda, xudahafiz,
Mən olmuşam qəminə mübtəla, xudahafiz.

Visali-ruyini, candan əziz olan yarım,
Edib hicrilə evəz bu qəza, xudahafiz,

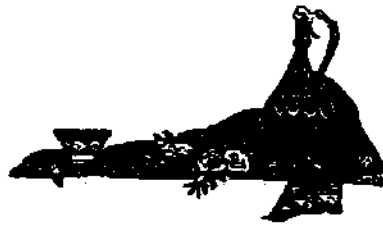
Rəqibi-fitrəkə, aya nə tövr hiylə edib
Ki, eylədi mənə səndən cüda, xudahafiz.

Öz arizusinə düşməni o vaxt çatdı ki, sən,
Atıb mənə, elədin bir xəta, xudahafiz.

Ürək dolu, gözü yaşlı gedim hüsurindən,
Başımda min qəmi-sevda, bəla, xudahafiz.

Nolar, yazıq canımı mən edəm sənə qurban?
O vaxt sən deyəsən: "Əlvida, xudahafiz!"

Əminəm hicr oduna, axırı, yanar ol kəs
Ki, gördü Heyrana hicri rəva, xudahafiz.

Mənəm sərgəştəvü avare, sənsiz,
Qəribü bikəsü biçarə, sənsiz.

Necə mən gülşənə azim olum yar,
Edim sərve, gülə nəzzarə, sənsiz.

Ürək hicran qılıncı, dərd oxuyla
Olubdur gör necə sədpərə, sənsiz.

Olub aləm gözümdə tirevü tar,
Günəş də, Ay da, bir səyyarə sənsiz.

Şəbi-hicrandə bir özgə işim yox,
Peşəmdir nalə, ey məhpərə, sənsiz!

Sənə tə'sir etməzsə ahi-Heyran,
Fəqət tə'sir edir daşlarə, sənsiz.

Əsiri-möhneti-hicran mənəm, mən,
Qəribü zarü sərgərdan mənəm, mən.

O gülzari-vüsalindən uzaqda,
Çü bülbül ruzi-şəb nalan mənəm, mən.

Nə mənzil, nə məkan, nə xanımın var,
Cahanda xəstəyi-dövrən mənəm, mən.

Sənin hicrin ilə, ey şəmsi-taban,
Buludtək daima gıryan mənəm, mən.

Bu məclisdə olub pərvanə misli,
O nari-eşqilə suzan mənəm, mən.

Əsiri-zülfün içrə yox mənimtək,
Sədaqətə sənə qurban mənəm, mən.

Qanıma təşnəsən sən ey sitəmkar,
Üzüno valchü Heyran mənəm, mən.

Aləm-ərə bir Günəşdir, ol rüxi-zibayə bax!
Aləmə şuriş salıbdır, fitnəyə, qovğayə bax!

Övladı, saldı tora ol nazlı ceyran qəlbimi,
Qəlbimi təsxir edən ol nərgisi-şəhlayə bax!

Canımı seyd etməyə ol zülfi-pürçin qəsd edib,
Mürği-dil seyd etməyə ol daneyi-yektayə bax!

Əqli başımdən alıb, gültək yanağın, ey gözəl,
Qüvvəti qəlbədən alan ləblərdəki sövdəyə bax!

Qaşları ol dilbərin göyde olub qövs-i-kəman,
Qaşlara bir qıl təməşə, sonra tazə aye bax!

Ay üzü saçlar arasında yaratmış mö'cüzə,
İldə bir yelda²⁰² olar, bir ay iki yeldəyə bax!

Çün xuraman oldu dilbər, gülşən içrə naz ilə,
Sərv-i xar etdi, ecəb, bu qaməti rə'nayə bax!

Qəddinin eşqiylə "gu-gu" eyləyər mürği-dilim,
Hicrdən fəryad edən mən bülbülü-şeydəyə bax!

Həç vücudində onun bir eybi yox, guya xuda,
Təkcə bir nurdan yaratmışdır onu, mənə'nayə bax!

Həmdəmi gör vəhşilərdir, məskəni səhravü dəşt,
Binəva Heyran kimi gəl eşqdə rüsvayə bax!

Fərağın qəlbimizdə kar edibdir,
Bu zülmü çərxi-bədkirdar edibdir.

O məclisdə özümdən getmiş idim,
Həvayi-vəslətin bidar edibdir.

Qəzayə olsun əhsən, afərin ki,
Gədani padişahə yar edibdir.

Gülün hicri ilə bülbül nalə etmir,
Ona hər nə edibsə, xar edibdir.

Qəza Məcnunu saldı kuhü dəştə,
Qədər Mənsuri darda zar edibdir.

Çəkib şəmşirini dildar, guya,
Rəqibim qətlimə israr edibdir.

Sən, Heyran, hicr əlindən nalə etmə,
Sənə bu zülmü, bil, əğyar edibdir.

Könül ki hırdən oldu fikar²⁰³, ağlayıram,
Bütün vücudim olub biqərar, ağlayıram.

Nədən şikayət edim, bəxtdən və ya göydən?
Məni əzir sitəmi-ruzigar, ağlayıram.

Nə qədər tonda canım var, işim fəğan olacaq,
Vəfasız oldu mənə çünki o yar, ağlayıram.

Mənə məhəbbət edib, sonra qaçdı əhdindən,
Gedib rəqibə olub qəmkişar, ağlayıram.

Necə rəqibə deyim mən, cəfayi-yari-necə?!
Məni boğur bu xəcalət, bu ar, ağlayıram.

Rəqib etdi məni xar kimsəsiz görərək,
Ona görə oturub zar-zar ağlayıram.

Nə qədr ömr varımdır cahanda, ey Heyran!
Sızıldayıb həmişə, çəngvar²⁰⁴, ağlayıram.

Xurşidi-taban, olmuş nümayan,
Olmuş nümayan, xurşidi-taban.

Zülfı-perişan, xəmə tapmış üzde,
Xəmə tapmış üzde, zülfı-perişan.

Ol çeşmi-fəttan əqlimi aldı,
Əqlimi aldı, ol çeşmi-fəttan.

Ol tiri-müjgan, sancıldı qəlbə,
Sancıldı qəlbə, ol tiri-müjgan.

Ol lə'li-xəndan, abi-həyatdır,
Abi-həyatdır, ol lə'li-xəndan.

Ol kuyi-canan min qurban istər,
Min qurban istər, ol kuyi-canan.

Olmuşam heyran ol məh cəmalə,
Ol məh cəmalə olmuşam heyran.

Qümrü göftarınla inlər, bu necə göftardır?
Sərv rəftarınla ağlar, bu necə rəftardır?

İnsü cinsü huriyan mayildi məh rüxsarinə,
Söylə dilbər, bu necə mahi, necə rüxsardır?

Aşiqin bülbul kimi gülzarinə heyran olub,
Cənnət içrə misli yoxdur, bu necə gülzardır?

Həç tapılmaz bir nəfər kim, sevməsin didarını,
Ey perişan, məhpeyker, bu necə didardır?

Şe'rinin şəm'ilə nalan odlanar aşiqlərin,
Söylə, ey Heyran, görək, bəs bu necə əş'ardır?

Ey badi-səba, gedib güzər qıl,
Əfğan eyləyib cahani kər qıl.

Gər naləni dinləməzsə, fəvren,
Ahəngi-teraneyi-digər qıl.

Ey göz, daha durma, qanlı yaş tök,
Ey naley-biəsər, əsər qıl.

Söylə: "Büti-səngdil²⁰⁵, sən Allah,
Bu aşiqinə bir az nəzər qıl!"

Gördün ki, sənə cavab yoxdur,
Bu sözlərimi de, müxtəsər qıl:

"Ya kəs başımı və ya apar sat,
Ya könlümü eşqdən bədən qıl!"²⁰⁶

Sonra qayıdıb sən ahın ilə,
Heyrani-həzinə bir xəbər qıl!

Nə edim, yərdən oldum yenə naçar cida,
Oldu güldən aralı, bülbüli-xummar cida.

Ey fəlek, nalələrim məhv eyləyər xanəni bil
Ki, sən etdin mənə ol yərdən hər bar²⁰⁷ cida.

Mən kimi hicrə düşən qəmzədəyə qan ağlar,
Badi-səyyar cida, əbri-gövhərbar, cida.

Qəmi-hicrimdə mənim nalə edər gülşəndə,
Bülbüli-zar cida, xari-sitəmkar, cida.

Həsretinlə axıdar göz yaşını şamü səhər,
Yari-qomxar cida, düşməni xunxar, cida.

Yaxşıdır yar rəqibdən aralı olsa, fəqət,
İndi qoy yərdən heç olmasın əğyar cida.

Ah, Heyran! Nə edim, bu qomü möhnət çoxdur,
Mənə yərdən eylədi gərdişi-qəddar cida.

Əcəb gözdən düşən bir canəm, ey dil!
Onun zülmilə mən nalanəm, ey dil!

Xuraman sərvətək vəsilə hərdəm,
Xəyaltek mən də sərgərdanəm, ey dil!

Onun gül ruyinə, şux qamətinə,
Yenə pərvanətek suzanəm, ey dil!

Bu hicran atəşin söndürmək üçün,
Gözümədən qanlı yaş əfşanəm, ey dil!

Nolar gör vəsli ilə etsə dərman
Ki, mən bimarə-bidərmanəm, ey dil!

Məgər bilmezmi o qəmzən oxuyla
Ki, mən öz qanımə qəhanəm, ey dil!

Alıbdır əldən ol məh qəlbü canı,
Gedib iman da, biimanəm, ey dil!

Sənə öz halimi aydın dedim mən,
O hüsne qəlbədən heyranəm, ey dil!

Etdi məşhürə-cahan ol büti-fərzanə mənə,
Qoymadı rahat olam bu dili-divanə mənə.

Aldı dünü dilimi eşqi çəkib Kəbəyə gah,
Etdi sevdası gəhi azimi-bütxanə mənə.

Eşqinə mən düşəli üzmüşəm əl aləmdən,
Qəmə də, şadlığa da eylədi biganə mənə.

Badəyi-eşqi onun gör necə məst etmiş ki,
Daha çekmir özünə saqiyyü peymanə mənə.

O ay üzlüm nə yaman aldı başımdan huşumu,
Ruzigar içrə əcəb eylədi əfsanə mənə.

Çünki xaliq onu Heyran, yaradıb şəm' sifət,
Bu şəm' ətrafına da etmiş o pərvanə mənə.

Ey mürği-Süleymani, qalx, bir də pərəşan ol!
Get xidməti-canane, xoş dilə qəzəlxan ol!

Ey qəmli könül, durma, get başına qıl çarə,
Ver qəlbini dildarə, həmsöhbəti-rindan ol!

Vur sən cahana atəş, tap da özünə bir əş,
Minnet yemə, zəhmətkeş, nə xadimi-sultan ol!

Ey xatiri-dil pürqəm²⁰⁸, tərək et özünü bir dəm,
Nə vəsli təmənnə qıl, nə bəndeyi-hicran ol!

Tərək et iki dünyanı, bu aləmi idrak et,
Nə məzhəbə ol talib, nə peyrovı-iman²⁰⁹ ol!

Nəfsin ki deyil xorsənd, etdi səni sorgərdan,
Nə aləmə bel bağla, nə təbei-şeytan ol!

Asudəlik istərsən, dünyadan uzaqlaş sən,
Keçmişlərə et tövbə, təqsirinə peşman ol!

Boşdur görünən aləm, hər pərdəsi min bir qəm,
Yar vəslinə çat hərdəm, aşüftəvü heyran ol!

Düş bəhri-məhəbbətdə bir qutə²¹⁰ vurub çıx sən,
Hər bir şeyi tərək eylə, tək bəndeyi-canan ol!

İstərsən oğər şahıq, şöhrət, əzəmət, hörmət,
Həm əhdə vəfa eylə, həm faili-peyman²¹¹ ol!

Yol torpağına Heyran, can nəqdi nisar eylə,
Ol şahə özün heyran, bir ləhzədə qurban ol!

Ey əzizlər, bir bütü-namehribanım var idi,
Yox, qələt etdim ki, mahi-asimanım var idi.

Eşq bağında onun, bülbüllər içrə bir zaman,
Ah, mənim də bir zavallı aşyanım var idi.

Hasili-ömrüm əgər yandı, buna etmə əcəb,
Çünki bərq-asa dili-atəşfışanım var idi.

Ey səbə, ol bivəfa heç söyləyirmi ki, mənim
Gözləri yolda qalan bir natəvanım var idi?

Heç deyərmi: "Kimsəsizlik aləmində bir zaman,
Caninə odlar düşən ruhi-rəvanım var idi?"

Müflüsü biçarəyəm Heyrani-zarü mübtəla,
Sərf qıldım yar üçün hər nə olanım var idi.

Sənə kim söylədi ey dil ki, bunca dadü qovğa et,
Mənim cananımı xəlq içrə böylə xarü rüsva et!

Amandır, qılma əğyarı öz halindən belə agah,
Əgər sən nalə istərsən, gedib bir küncə, tonha et!

Ləbindən busə almaqçın elə min canını qurban,
Bu alver xeyr edər, tez get belə bir şərtlə, sövda et!

Sənin hicrinlə, ey canan, könül can üstədir, bir gəl,
Sənə qurban, nolar, bu xəstə könlümlə müdara et!

O süzgün gözlərə qurban olum, bir rəhmə gəl axır,
Baxıb da bizlərə sarı Günəştək, çıx təcəllə et!

Ölərkən bari gəl, bir də görüm ol mahi-rüxsari,
Yaxın gəlmə, uzaqdan bax, bu canı bir də əhya et!

Göz aç Heyran ki, yarın gəldi axır, sənle didarə,
O gün üzlü, gecə saçlı yara dur bir təməşə et!

Yarımın öz ay üzündən xəbəri yoxdur heç,
Gecələr nalə, fəğanın əsəri yoxdur heç.

Qədrü qiymətdə məni dərk eləyən bir kəs yox,
Heyf aləmdə, adamlıq əsəri yoxdur heç.

Öz ürək qanım ilə bitdi, boy atdı o ağac,
Nə edim ağlamayım, bir bəhəri yoxdur heç.

Həm qara, həm də uzundur bu gecəm zülfüntək,
Ayrılıq axşamının bir səhəri yoxdur heç.

Ey ayım, ey gözəlim, heç də soruşmursan ki,
Eşqimin, nazlarımın dərbədəri yoxdur heç?

Yandırıb canımı eşqin odu, dilbər, elə ki,
Kül olub, can evinin riş'ələri yoxdur heç.

Bu qədər möhnətini çəkmişəm, amma nə deyim,
Nə deyim, cövrü-cəfanın səməri yoxdur heç.

Sənə Allah kömək olsun gerek, Heyran, yoxsa,
Bu kəder ümmanın bir güzəri yoxdur heç.

Tapılsın bir adam, gəlsin, salam canana çatdırsın,
Mənim könlümdəki ərzi o gənc oğlana çatdırsın.

Alıb məktubumu birbaş aparsın can alan dostə,
Onu o mehriban yara, möhi-tabana çatdırsın.

Kədər məktubumu məndən alanda aşikar alsın,
Fəqət gizlində, pünhanda onu o cana çatdırsın.

Gedib dərgahına yarın baş oysın bir nəzakətlə,
Mənim bu eşqimi bir yol gülü-xəndana çatdırsın.

Bu ağlar könlümün dərqli salamın müxtəsər etsin,
Əzəl buyruqçuya, sonra ötüb dərbana çatdırsın.

Aparsın ərziyi birbaş yetirsin bəlkə dərbana,
O da bu dərdə rəhm etsin, onu sultana çatdırsın.

Gedib o bir cavab alsın gözəllər padişahından,
Gətirsin qəm görə, bu qüssədən bicanə çatdırsın.

Cavabından könül qüvvət, gözüm nur alsın, ey qasid,
Mənim işgəncəmi bilsin, onu dərmana çatdırsın.

Mən, "o insana eşq olsun" – deyərdim, söyləyərdim ki,
Gətirsin dilbərin əmrin mən'i-nalana çatdırsın.

Desin gah bülbulün dərdin gülə, gülzara, vəsf etsin,
Desin gah bülbulə güldən, xəbər hər yana çatdırsın.

Yetirsin ehtiram ilə salamın aşiqin yare,
Gələn baş aşiqin yare sözün mərdanə çatdırsın.

Gəlib Heyrana rəhm etsin, salam alsın məhəbbətlə,
Aparsın o günəş üzlü, gözəl ceyrana çatdırsın.

Ey sarban, rəhm et mənə, bir bax ki, cananım gedir,
Qoy getməsin o sərvboy, səbr ilə imanım gedir!

Düşdüm o gəncdən ayrı mən, qıvrıldı canım qüssədən,
Qıvrım saçında gizlənib bu aşikar canım gedir!

Qəddim büküldü hicrdən, ləşkər çəkib dərd ilə qəm,
Yol eyləyib hər səmtdən Dəclə kimi qanım gedir!

Çox çəkmişəm fəraqını, vurub mənə qəm dağını,
Aç ətirli qucağını, ey gül, xuramanım gedir.

Sən hicranı görsən əgər, Heyran, ona də, müxtəsər,
O sərvboyu bəxtəvər, gülüzlü ceyranım gedir.

Kimdi eşqində sənin, ey gül, giriftar olmasın,
Kimdi dilbər, hüsnünə canla xiridar olmasın.

Kimdi o arif kim, aşiq olub şux ruyinə,
Vəqf edib canın sənə aşiqi-bizar olmasın.

Mənə ey mahi-cəbinim, hüsnünü görmək çətin,
Bu səbəbdən məhzunam, dil neyləsin, xar olmasın.

Qorxuram ki, ruyini görcək mənim çıxsın canım,
Canda canlıq qalmayıb – çıxsın, mənə yar olmasın.

Sənə qurban kəsməyə yalnız mənim canım qalıb,
Qorxum ondadır bu da, layiq, sözavar olmasın.

Sən ümid etdin ki, Heyran, o sənin yarın olar,
Kəs ümidin, ey fəqir, qorx vəsli-dildar olmasın.

Gözlərim səniz haçan boş evə, eyvana düşər,
Alar öz başına dünyanı dil, əfğanə düşər.

Tapmasam evdə səni, görməsəm o hüsnünü mən,
Soyuyar əl-ayağım, qol-budağım yənə düşər.

Yarımın mənzilini gər isidə başqa adam,
Xəstələnmiş ürəyim odlanar, həycanə düşər.

Dilbərin gəzdiyi o bağa dönüb baxsam, əgər,
Gözlərim yaş tökər ah, könlüm evi qanə düşər.

“Bir ovuc torpaq olaydım” – dedi Heyrani-həzin,
Bəlkə yarın yolu bir gün yənə bu yənə düşər.

Al şərab iç, ey nigarım, rəngi olsun qan kimi,
Məst olub at gül üzündən pərdəni duman kimi.

Qoy xəcalət çəksin Ay sənə bərabər durmağa,
Nəstəronlər, sərvlər qalsın sənə heyran kimi.

Bədə iç, get sən mələküzlü gözəllər yanına,
Göz bağı, göz bağcanı bir nəzənin canan kimi.

Sərv, qəddintək gözəldirsə, sənə çatmaz yenə,
Qıvrılıb zülfün üzündə sünbülü reyhan kimi.

Yox sənə hüsnü məlahətdə bərabər bir gözəl,
Var həsəd, ofğan edən ol Yusifi-Kən'an kimi.

Bil Yəmən əqiqi də çatmaz dəhanin rənginə,
Ləblərin şövq salın qün lə'li-Bədəşən kimi.

Uçdu bu könlüm quşu bir xalını görçək inan,
Qıvrılan zülfündə yurd saldı sənə mehman kimi.

Həsretindən qəlbi Heyranın olub beytülhəzən*,
Varmıdır hicran görə, mən çəkdiyim hicran kimi.

* *Beytülhəzən* – qəm evi, hüzn evi (Yaqub peyğəmbərin öz oğlu Yusifin həsrəti ilə qapanıb yaşadığı ev)

Ol lə'li-ləbindir, ya nabatdı?
Ya mənbəi-çəsməyi həyatdı?

Bir buse bu aşiqə ətə et,
Möhtacdı, nə versəniz zəkətdı.

Tə'n et mənə, ya nəvaziş eylə,
Hər nə desən, aşiqə nicətdı.

Can verməyə hazıram yolunda,
Hicrin üzü könlümü qanətdı.

Sənsiz gözümün yaşı dayanmaz,
Hər qətrəsi dəcəldi, fəratdı.

Dözməm bu fəraqına cahanda,
Çün ayrılığın mənə məmatdı.²¹²

Eşqin kədəri, qəmi azaldar,
Mehrin boğulanlara qanətdı.

Əfsus ki, tutmur eşqilə səbr,
Bir yerdə görünməyən təzəddı.

Heyran, yenə döz, səbirli ol sən,
Kim səbr eylədi, o, kama çatdı.

Yasəmən zülfünü, ey mah, yenə çin-çin etdin,
İsəvi eyləyərək zahidi bidin etdin.

Səni ram eyləyən ol aşiqə eşq olsun, eşq,
Sən bu ram olmaq ilə hər kəsi məftun etdin.

Qəsəm o Tanrıya, bir ləhzə mənə eylə ayan,
Söylə abid, nə ilə qəlbini zərrin etdin?!

Məni qəmxaşəyə göndərdin, özün də baxdın,
Bu təməşə nə üçünmüş, bunu neyçün etdin?

Bəlkə heç baxmamısan, Allaha and iç inanım,
De, bunu bilmədin etdin, ya da bildin etdin!

Gələ bir gün biz əvəz eyləyək etdiklərinə,
Birine razı olarsanmı ki, sən min etdin?!

Hicrinə, zülmünə dözdüm yenə sağ qaldı tənim,
Elə, həqqindi, nə etdin hamısın çin etdin.

Bir udum eşq verib aldın ölimdən canımı,
Belə müamiloni sən necə qıydın, etdin?

Bircə boş sözle təsəlli verib bu Heyranə,
Özgə məhbublarını eşq ilə məcnun etdin.

Sənə birgə oturmaq istərdim,
Təzədən əhdi qurmaq istərdim.

Tərk edib mən utanmağı, arı,
Qəm əlindən qurtarmaq istərdim.

Atıb abidliyi, rıyanı tamam,
Təsbehi indi qırmaq istərdim.

Dünyada rənglər bütün heçdir,
Mənsə bir rəngi vurmaq istərdim.

Hər nə etmişsə, puç olub Heyran,
Bütpərəst ol ki, olmaq istərdim.

Ah, neyləyim, o dilbər bilməm hayana getdi,
Ruhum da bu fəraqi edib, bəhanə getdi.

Həsərdən Yə'qub kimi göz yaşı tökdüm ancaq,
O ayüzlü Yusifim yəqin Kən'anə getdi.

O dilbər şadmı getdi, yoxsa görən mənimtək,
Bu ayrılıq oduna ya yanə-yanə getdi?

Mən göz yaşı axıtdım, bahar buludu oldum,
O qönçətək güləndə od saldı canə getdi.

Bir gül dərməkdi arzum vəslindən o dilbərin,
Bu həsrət ilə əfsus ömrüm xəzanə getdi.

Nədən o məhcəmalım əğyarə həmdəm oldu,
Qəlbimdə züflərindən qoyub nişanə getdi.

Sən ey gözəllər şahı, rəhmin gəlsin Heyrana,
Bir gün dəyərlər o da qeyri cahane getdi.

Səndən gözəl fəzanın bir nurlu mahtı yoxdur,
Heç bir diyarın ey yar, sənintək şahı yoxdur.

Necə bir ölkədir ki, eşqin, hüsnün diyarı,
Hamı şikayət eylər, bir dadi-xahı yoxdur.

O ay sifətli dilbər əğyarə munis olmuş,
Amma ki, biz fəqirə xoş bir nigahı yoxdur.

Qətlimmi lazım olmuş dilbərə, ey ilahi,
Mən yazığım eşqdən qeyri günahı yoxdur.

İndi də axtarırlar aşiq qanına şahid,
Buna özümdən ayrı şahid, ilahi, yoxdur.

İbadətim yeganə sənə məhəbbəttindir,
Qaşlarından savayı bir səcdəgahı yoxdur.

Heyranın ahü vayın özün eşit, sən ey şah,
Dərgahından sava bir onun pənahı yoxdur.

Qəmi olmaz o kəsin, yarı mehriban olsa,
Yüz təəssüflər əgər mən kimi nalan olsa.

Qoy ürək hicrdən atəşlərə yansın nə qəmim,
Demərim "uf" da gözüm yaşı dönüb qan olsa.

Məni kim qarğadı yərəb, onu düşsün dərdə,
Neylərəm mən ümidim bağçası viran olsa?

Vəsle yoxdur gümanım, səbr edərim, ya rəbbim,
Ol rəqibin də işi ah ilə əfğan olsa.

Qəmi-hicrinə dözən dəhridə yoxdur məntək,
Ümidim min gül açar yar mənə mehman olsa.

Taleyin əmri budur, incimə ondan Heyran,
Eşqinə kim inanar, vəslətin asan olsa.

Səhər nəsimi, qıl ətrinə aləmi şadan,
Bu naməni alıb, ol şah hüsuruna yollan!
O barigahə ki, qeysər keşik çəkər orda,
O barigahə ki, İskəndər ondadır dərban²¹³.
O barigahə ki, Ayla Günəş olar gülmix,
O barigahə ki, onda yaşar Ənuşirəvan!
Öp asitanəsini, daxil ol icazə ilə,
O şahzadənin öp icz ilə ayağından.
O şahzadə ki, aləmlərin əzizəsidir,
Şərəflə ismətinə rəşk edər bu əhli-cahan.
Çatar onun nəsobi ta ki bəylərin bəyino,
Həya bağında o bir qönçotək olar xəndan.
O göhərin tayı yoxdur şərəf mühitində,
O, ismətilə seçilmiş bütün qadınlardan.
Nəcəbetində olub sərv-i-gülşəni-iffət²¹⁴,
Südüni əmmiş onun şahzadəyi-zişan²¹⁵.
Ona de: – Ey güli-gülzari-ismətü həşmət!²¹⁶
Fəqir dustu, özü hüsndə məhi-dövrən.
Sənin qapında Firəngiz həqir cariyədir²¹⁷,
Günəş də xidmətə bel bağlamış dilü candan.
Səba! Sitayişü mədhü sənə edib, sonra
Yetir hüsuruna məndən sələmi-bipayan²¹⁸.
Xitab qıl ki, sənə ol fəqiri bəkəsdən,
Sələm vardır, əya bağı-hüsne sərv-i-rəvan.
Sən, ey olan iki dünyada kani-lütfü kərəm,
Xəbər tutarsan əgər binəvalar halından,
Nə növ nəzmə çəkim aşınaların qəmini,
Necə deyim ki, uzaq düşmüşəm mən onlardan?

Yadında varmı sənin lütfün ilə bir müddət,
 Vəfalı dostlar ilə məhriban idik cəndan.
 Necə ki, lü'ləi mərcan birləşər tələ,
 Bizim də birliyimiz möhkəm idi xeyli zaman.
 Həzar heyf, qırıldı o tel, bu gün əhbab
 Cəfayı dəhrdən olmuş cahanda sərgərdan.
 Biri Məragədədir, digəri Urumiyədə,
 Birinə məskən olub burda güşeyi-zindan.
 Gecə dua səsim, hər sübh ahım ərsə çıxar
 Ki, bəlkə həqq mütləssir ola fəğanımdan.
 Sizi mənə yetirə tezlik ilə xaliq özü,
 Ola fəqirlərin dərдинə o gün dərman.
 Qəriblər qayıda hər diyardan vətənə,
 Ola vüsələ mübəddəl²¹⁹ bu möhnəti-hicran.
 Düşə nizamə genə binizam olan ölkə,
 Yetə fələkzadələr iztirabına payan²²⁰.
 O incə xatirinə çatmasın məlal – deyə,
 Sözü uzatma, bu nəzmə xitam²²¹ ver, Heyran!
 Səmayo əl götürüb, qıl dua o Xatunə,
 Ona nə qədri dua eyləsən, səzadır²²², inan.
 Dile ki, hər nə qədər yer durar, fələk dolanar,
 Günəş yanar, Ay ilə ulduzu edər taban.
 Nə qədər zülmət ilə nur var bu dünyada,
 Nə qədər gündüz işıqdı, gecə qaranlıq haman.
 Onun öduləri²²³ olsun hədəf bəla oxuna,
 Vəliyyə-ne'mətini²²⁴ şad eyləsin yaradan.
 Xələfləri yaşasın şad, gül kimi xürrəm,
 Günəş kimi hamıya nur eyləsin əhsan.

Ey gözümün nuru, cəndan əziz can,
 Sən cəndan şirinsən, deyildir yalan.
 Sənsən mənim üçün böyük Firudin,
 Şövkətli İskəndər, şanlı Süleyman.
 Sənin gözəlliyin müqabilində
 Xəcildir Ütarid, Gün, Zöhrə, Keyvan.
 Belə gözəl olmaz cinsi-bəşərdə,
 Sən mələksən, mələk, deyilsən insan.
 Böyük də heyrandır sənə, kiçik də,
 Tapılmaz sən kimi gözəl bir cavan.
 Ölünü dirildər şirin kolamın,
 Dirini öldürər qəzəbin, inan.
 Sənə canla-başla xidmət edənin,
 Başı uca olar dünyada hər an.
 Həyat çeşməsidir, həyat çeşməsi,
 Şəkərdən yoğrulmuş o nəcib dəhan.
 Görəsən, Heyranın yazıb-pozduğu
 Zəif şe'rləri o nazlı canan,
 Mərhəmət göstərüb bəyonocəkmi,
 Sanacaq mı onu diqqətə şayan?
 Yaxud deyəcəkmiz: "Bax, bunun kimi
 Mə'nasız danışan görməyib cahən.
 Bunlar nə şe'rdir, nə mərsiyədir;
 Dışsız bir adamın ağzından çıxan
 Dolaşq sözlərdir, səfsətələrdir;
 Onlarda mə'nadan yoxdur bir nişan,
 Qısa ömrə bənzər birinci misra,
 Sonuncu misrada yox vəzn-mizan.

Bir misra gödəkdir yar vəsli kimi,
 O biri uzundur misali-hicran.
 Xəbərdar eyləyin Heyranı, bir də
 Qələmə almasın belə bir hədyan!"
 Qərər ki, o ağa hər nə deyərsə,
 Danışın, xəbərsiz qalmasın Heyran.
 Heç nəyi, heç nəyi gizləməyin siz,
 Görüm nə söyləyir hakimi-dövrən.
 Bu dünya durduqca bəxtiyar olun,
 Ömür-gün keçirin xürremü xəndan.

Ey səhər mchi, ey səfa gətirən,
 O gənc dilbərimin yanına get sən.
 Əvvəl səcdə qılıb astanasına,
 Salam de, ərzimi zikr et ki, ona:
 Həya gülşəninin ey tər çiçəyi,
 Şərəf bürcü, Ayı, dilbər çiçəyi!
 Ey nəcib nesilli, səxavət kanı,
 Məhəbbət bağının gözəl cananı,
 Şərəf diyarının nadir incisi,
 Nəcib qadınlığın ən birincisi,
 Həya asımanı ey məh, lütf edib,
 Xeyirxahlıq edib, kerəm etf²²⁵ edib,
 Mektubla halımı xəbər alırsan.
 Yazırsan: "Dövrənin necədir, Heyran?"
 Əhvalım ağırdır, tüke dönmüşəm,
 Hicran xəstəliyem, solub sönmüşəm.
 Hər bağa gedəndə alışı ürək,
 Tikantək gözüme batır gül-çiçək.
 Hicrandan qələm də yanıb tökülür,
 Firqət kitabını şərh edə bilmir.
 Yatağa düşürəm gah ayrılıqdan,
 Gah da qəm-qüssədən qan ağlaram, qan!
 Nə hicrə, sükuta bir təqətim var,
 Nə də ki, quruyur gözümde yaşlar.
 Dərdim söylenilməz, yoxdur dərmanı,
 Çünki şərh olunmaz sövdə dastanı.
 Dostların həsrəti üzmüş canımı,
 Yıxmış zalim fələk xanımınımı.

Ümid edirəm ki, qılıb mərhəmət,
 Mənə göstərərsən ehsan, kəramət!
 Məndən əsirgəmə səxavətini,
 Ey şərəfli, qadın inayətini!
 Nə qədər xəstəyəm kədərli, möhtac,
 Günəş ol, başımın üstə ziya saç!
 Layiq olmasa da şe'rim sənə,
 Heyran duaçıdır ürəkdən yenə.
 Nə qədər ay, il var, gecə-gündüz var,
 Nə qədər ki durur qoca ruzigar,
 Bəxtinin binası qoy abad olsun.
 Daim üzün gülər, qəlbin şad olsun!

Ey səba, ey məhrəmi-razi-dilim²²⁶,
 Sənlə asan olmuş hər bir müşkülüm.
 Ey səba, ətrin misali-otri-yar,
 Aləm olmuş bax, səninsə lələzar.
 Ey səba, ey qasidi-dildari-mən²²⁷,
 Ey səba, ey munisi-qəmxari-mən.
 Çarə qıl, ey yarı hər avarənin,
 Ey olan qəmxari hər biçarənin.
 Eyləsən gər küyi-yarə bir güzər,
 Axtarıb tap, ver ona məndən xəbər.
 Harda görsən dostları, badi-səba!
 Yollarında canını eylə fəda,
 Söylə məndən onlara ərzi-səlam.
 Sonra eylə lütfə ərzi-peyam²²⁸,
 Söylə, ey yarım, əzizim, sərvarım,
 Ey enisü munisü qəmpərvərim,
 Mən kimi ey qəmzədə avarələr,
 Xanimandan dur²²⁹ olan biçarələr,
 Ey mənimtek hicri-canano əsir,
 Ey qəmi-dünya əlində dəstgir,
 Ey mənimtek qəlbini eşqə verən,
 Ey yara həsrət qalan, zillət gören,
 Ey mənimtek ayrılıq pəbəstəsi²³⁰,
 Dəhrdə nakam, sövdə xəstəsi.
 Ey mənimtek çox gören dərdü bəla,
 Qürbət ellərdə çəkən min bir cəfa.

Ey mənimtək hicrdən pəjmürdə hal²³¹,
 Ey şəbihi-bülbüli-bipərü bal²³²,
 Saldınız mı xatirə heç halımı?
 Sordunuz mu bir zaman əhvalımı?
 Get-gədə dərdim mənim əfzun olur,
 Ağlaram, göz yaşlarım Ceyhun olur,
 Olmuşam çün yarı yoldaşdan cida,
 Olmuşam min bir ızabo mübtəla.
 Gündüzüm olmuş gecə, halim yaman,
 Bunca möhnətdən dodağa gəldi can,
 Gözlerim yaran deyib, hey yol çəkər,
 Ruizü şəb durmaz, haman qan-yaş tökər,
 Dostların hicranı ilə hər zaman,
 Gözlerimdən Dəclələr olmuş rəvan.
 Çünki aləm göz yaşından oldu nəm,
 Bir ovuc torpaq da yox başə tökəm.
 Bada²³³ getdi dağlar ahımdan həmə, n,
 Şadlığım getdi dili-naşadidən.
 Dostların hicrilə qəlbim qan olub,
 Ol qan ilə gözlerim gıryan olub.
 Səbr qəlbimdən mənim çox durdur,
 Hicr əlindən gözlerim gəmnurdur.
 Yarəb, heç kəs olmasın məntək qəmin,
 Olmasın dirdi füzun aşıqlərin.
 Ey səba, ey mürği-fərruxfəli²³⁴ mən,
 Halimi gər sorsalar dostlar, de, sən:
 "Onların hicrilə oldum nəvə, n,
 Qəm əlində dərbəder, bixaniman".
 Başımı gər sorsalar, "məhv oldu", de,
 Həsəti-vəsl ilə tən də soldu de.
 Canımı sorduqda dostlar bir zaman,
 Söylə: "Yarın hicri ilə gətdi can".
 Qəlbimi gər sorsalar lazım demək:
 "Qanə döndərdi onu zalim fəlek".
 Sorsalar: "Gər gözlerimdə varmı nur?"

Söylə: "Yarın hicri ilə oldu kur".
 Ləblərimdən sorsalar övzayi-hal²³⁵,
 Söylə: "Hicran zəhri ilə oldu lal.
 Dözməyib dost-aşına hicraninə,
 Od düşüb guya o yarı caninə.
 Gah gəzər gülşənləri fəryad edər,
 Gahi şivən qaldırıb min dad edər.
 Gahi çöldə vəhşitək avarədir,
 Hər yərə gətə günü bil, qarədir.
 Gah uzaq səhralərə eylər fərar,
 Sızız heç bir yerdə olmaz bərqərar.
 Ahı hər bir gülşəni viran edər,
 Naləsindən vəhşilər əfğan edər".
 Tək çıxıb bir dağa gər olsa rovan,
 Ya ki deryadan köçərsə bir zaman,
 Eylə bir fəryad edər hicranidən,
 Ah çəkər, eylə dili-suzanidən
 Ki, həras²³⁶ ilə qaçar ondan pələng,
 Məhv olar deryadə ahindən nəhəng.
 Olmasın heç kəs onuntək, ey xuda,
 Bəkəsü bixaniman, yarıdan cida.
 Ey səba, qurban olum, aç balı pər,
 Ey səba, qurban olum, get, ver xəbər!
 Ey səba, bir rəhm qıl bu canimə,
 Bu sözü çatdır mənim yaranimə.
 Sən də məntək dərd çəkən bülbül, aman!
 Ey mənimtək sorsə mü bixaniman,
 Harda gorsən bir nəfər möhnətzadə,
 Bəkəsü, biqarəvü, qürbətəzadə;
 Harda, ey dostlar, təsadüf etsəniz
 Qəm yatağında yatan bir şəxsə siz,
 Gorsəniz bir binəvayi-dərbəder,
 Ya ölüm girdabına düşmüş nəfər,
 Tez salın yadə məni – biqarəni,
 Qəlbi möhnətlə dolu avarəni.

Bir salın yadə dili-qəmnakimi,
 Bir salın yadə dili-sədqakimi²³⁷,
 Mən sənə qurban, nəsimi-canfəza,
 Rəhm qıl bu halimə bəhri-xuda²³⁸.
 Tez gedib həmsöhbət ol canan ilə,
 Lap ürəkdən nalə et, əfğan clə.
 Halimi erz et ona kütə ilə sən,
 Ey ənisü munisü qəmxari-mən.
 Gər maraqlansa dili-naşad ilə,
 Sən də bir bülbul kimi fəryad clə.
 Ey səba, ey qasidi-şirin zəban²³⁹,
 Halimi səyyadimə sən qıl bəyan!
 Söylə: ol caninə od düşmüş nigar,
 Ol sitəmkeş, bülbuli-bədrüzigar,
 Yədən, yoldaşdan olmuşdur uzaq,
 Haldən salmış onu dərdi-fəraq.
 Olmuş hicranın əlindən dərbədə, r
 Qəlbi od tutmuş yanır, ey bixəbər!
 Yandı hicran atəşinə qəlbü can,
 Torpaq olmuş bəstəri²⁴⁰ axır zaman,
 Yasdığı olmuş onun bil tirəxak²⁴¹,
 Hicrdən qəlbi olubdur çak-çak.
 Möhnət içrə inləyir hey biqərar.
 Nə pərəstarı, nə bir həmdərdir var.
 Ey səba, get qəlbdən fəryad clə,
 Qanlı yaş tök gözlərindən, dad clə.
 Baş qoyub ol basdığı torpağa sən,
 Fərştok gəl qarşısında bir döşən.
 Ver xəbər bu dərdimi, et ahü zar,
 Nalə ilə halimi qıl aşikar.
 Söylə ki, qurban olum mən canına,
 Rəhm qıl bari sən öz qurbanına!
 Söylə, getdin sən hara ey dilruba,
 Ol xəmi-əbruyə²⁴² bu canım fəda.
 Söylə, getdin sən hara, qurban olum?

Mən fədayi-lə'li-dürreşan²⁴³ olum.
 Sən ki getdin ey nigari-məhcəbin,
 Dərd əlindən olmuşam zarü qəmin,
 Həsretin bu canı bimar eylədi,
 Hicrin axır qəlbimi zar eylədi.
 Firqətindən gündüzüm olmuş gecə,
 İndi gör hər bir gecəm keçmiş necə?
 Göylərə çıxdı fəğanım sərbəsər,
 Ah, gecəmdən, gündüzümdən əlhezər!
 Hicrətindən ey əzizi-mehriban,
 Gözlerimdən qanlı yaş olmuş rəvan.
 Hicrətindən²⁴⁴ getdi axır canü tən,
 Sənsiz ey səyyareyi-Kən'ani-mən,
 Ağlaram daim, könül tutmaz qərar,
 Bu cahan zindana dönmüş, ey nigar!
 Busitanə bir zaman etsən güzər,
 Bülbulün əhvalına salsan nəzər,
 Yad clə bu biqərarı, yad clə!
 Yad clə bu xakisarı²⁴⁵, yad clə!
 Sən ki olmuşsan Əzizi-Misr yar,
 Padişahi-ələm oldunsa, nolar?
 Sakini-beytülhəzəndən²⁴⁶ tut xəbər.
 Bu əsiri yad qıl, ey taci-sər!
 Qəddinə qurban ola mən binəva,
 Səndəki xasiyyəyə canım fəda.
 Bivəfahq olmasın səndə şüar,
 Zülm edib qılma məni sən xakisar.
 Gah bir nameylə yari yad qıl,
 Xatiri-qəmdidəmi sən şad qıl.
 Ta xuda etsin mənə vəsli nəsib,
 Çün mənəm biqərəvü zarü qərib.
 Yandırırbdır canımı bu iştiaq²⁴⁷,
 Əlfəraqü, əlfəraqü, əlfəraq²⁴⁸.
 Yandı hicrindən sənün bu tən, bu can,
 Əl'əmanü, əl'əmanü, əl'əman!

Ey səbə, çün bunlara etdin əməl,
 Sonra xoş səsle bəyan et bir qəzəl:
 Ey ayım, möhnət çəkən bu yarımı bir yad qıl!
 Zülmədən əl çək, vəfa et, sən vəfa bünyad qıl!
 Dinü dil aldın, sora etdin dübarə qəsd-i-can,
 Kim sənə öyrətdi, ey dilbər, belə bidad, qıl!
 Bir nəzər sal halimə, ey bivefa, bir rəhmə gəl,
 Hicrə düşmüş qəlbimi sən bircə anlıq şad qıl!
 Bu dili-məhzun fəraqından dönüb olmuş xərab,
 Qəlb-i-hicrandidəmi vəsl ilə sən abad qıl!
 Ey xuda, bir rəhm qıl, bu dideyi-giryanimə,
 Sən məni yarın fəraqından bir az azad qıl!
 Bir kəsim yoxdur mənim, ta eyləsin dərdə dəva,
 Ey xuda, tənha qalan bu bəkəse imdad qıl!
 Dostuna sən üz tutub Heyran, nə qədri qüvvə var,
 Ey fəğir, sidqi-ürəkədən nalə et, fəryad qıl!

Sevgi işletmiş genə yüz min kələk,
 Başıma sevda düşüb divanətək.
 Hiyləgər eşqin genə tə'siri var,
 Kim, mənim qəlbim alışımdır, yanar,
 Xanımanlar yandıran eşq atəşi,
 Yaxdı hicranə məni-möhnətkeşi.
 Eşq tə'siri doğurdu fitnələr,
 Saldı könlümdə vətən dərdü kədər.
 Tazədən eşq oldu yarım, rəhbərim,
 Şö'ləsində yandı miskin peykərim.
 Tazədən düşdü könül yar eşqinə,
 Yandı, kül oldu o dildar eşqinə.
 Bir baxın dostlar, bu hali-zarimə,
 Tabü taqətsiz dili-xunbarimə²⁴⁹,
 Dilbərin hicrində canım odlanır,
 Ah odundan aşıyanım odlanır.
 Sübh ahimdən, fəğanımdan gecə,
 Odlanıb yandı görün canım necə?
 Qəm oduna odlanıb balü pərim,
 Qaldı yerdə bir ovuc xakisterim²⁵⁰.
 Qopdu qəlbimdən mənim bir öylə ah
 Getdi bədə, həm gülüm oldu təbah²⁵¹.
 Nə sümük qaldı tənimdə, nə ilik,
 Hicr odunda oldu kül bir dəf'əlik.
 Getdi cananım, onunla getdi can,
 Əl'aman, ey əl'aman, ey əl'aman!
 Getdi canan, qalmadı bir qəmkişar,
 Biqərəmə, biqərəmə, biqərar.

Mən kimi pəjmürdəhal aşiq hanı?
 Həsreti-bəzmi-vüsal aşiq hanı?
 Rəhm edin dostlar bu bikəs canıma,
 Rəhm edin dərdü qəmü pünhanıma.
 Rəhm edin bu qəlbi qəmgin aşiqə,
 Axtarın çarə bu miskin aşiqə.
 Çarə tapmaz kimsə, çatmaz dadıma,
 Ey səba, rəhm et, yetiş fəryadıma!
 Ey səba, ey dərdi-eşqin məlhəmi,
 Ey səba, ey binəvalar həmdəmi!
 Ey səba, ey munisi biçarənin,
 Ey səba, ey həmdəmi avarənin!
 Ey səba, bikəslərin sən yarısan.
 Ey səba, aşıqlərin qəmxaşsan!
 Ey səba, ey məlhəmi-daği-dilim,
 Ey səba, ey bülbuli-baği-dilim.
 Ey səba, ey çarəsaz aşıqlərə,
 Ey səba, dilməvaz aşıqlərə.
 Ey səba, bikəslərin qəmxaşsən,
 Qəm çəkənlər qasidi ol, bari sən!
 Mən də bir biçarəyəm, gəl, rəhm qıl!
 Bikəsəm, avarəyəm, gəl, rəhm qıl!
 Məskənin həşmətli sultan təxtidir,
 Tez yetiş fəryadə, yardım vəxtidir.
 Dilsizəm, rəhm eylə həli-zarimə,
 Söylə ərzi-halimi dildarimə.
 Aç üzün göstər mənə, badi-səba,
 O gözəl rüxsarinə canım fəda.
 Mən o qəddü qamətin qurbaniyəm,
 Mən o rəsmi-adətin qurbaniyəm,
 Bu bəlali könlümə, ey nazənin,
 Rəhm qıl, bu candı qurbanın sənin.
 Can fəda qıldım gözəl, göz-qaşına,
 Həm ayağına fəda, həm başına.
 Olmusan aşıqlərə yarı pənah,
 Tək seni tapmış yazıqlar xeyrixah.

Tut əlimdən, mən də bir biçarəyəm,
 Bivəfa, cövrilə bəxti qarəyəm.
 Bağlanıb zülfün kəməndinə könül,
 Bağlanıb didar bəndinə könül.
 Quş kimi qəlbim o zülfə bəstədir²⁵²,
 Eşq dərdir bu canım xəstədir.
 Mən rəqibin zülmü ilə inlədim,
 Çox şəmətət²⁵³, çox acı söz dinlədim.
 Ey məhəbbət aləmindən bixəbər,
 Səndə yoxdurmu ədalətdən əsər?
 Ey səba, ey gülcəmal, ey sehrkar,
 Gahi gizlin işləyən, gah aşikar.
 Rahi-eşqə əvvəl ol qoydu qədəm,
 Gah məhəbbət, gah vəfadan vurdu dəm.
 Verdi yüzlərcə məhəbbət bədəsi,
 Oldu ta könlüm onun ifadəsi²⁵⁴.
 Söylədi: "Baği-vəfadə bir güləm,
 Həm məhəbbət bağcasında bülbuləm.
 Kimsədə yox mənəki mehrü vəfa,
 Olmaram mən başqalartək bivəfa".
 Əlqərəz, o bivəfa, o qəlbi daş,
 Əhdü peymanında qıldı çox təlaş.
 Gördü çün könlüm əsir olmuş ona,
 Tez dəyişdi, girdi özgə bir dona.
 Kuyi-eşqində bu gün avarəyəm,
 Bir satılmış qul kimi biçarəyəm.
 Ovçudan bir yarə almış ov kimi,
 Bir çıxılmaz dərde salmış qəlbimi.
 Ey səba, çatsan onun dərgahına,
 Qoy yerimə baş o xaki-payına.
 Xidmətinə çatcağın o dilbərin
 Sürt ayaqlarına öz kirpiklərin.
 Ey səba, çatsan o yarı yanına,
 Söylə, qurbandır bu canım canına.
 Ey olan varlıq bağında təzə gül,
 Bəzmi-eşqə salmışan avazə, gül.

Ey böyüklük bürcünə bədri-təmam²⁵⁵,
 Bir qərib aşiq sənə söylər səlam.
 Ey səba, söylə o səvi-nazə sən,
 Ərzi-halim, dərdimi qıl tazə sən.
 Söylə: "Heyran, o qəribi-dərbədə,
 Firqətindən çox şikayətlər edər".
 Söylə, ey eşqi edən səbrin tamam,
 Astanəndir mənə beytülhəram²⁵⁶.
 Ey bütün bəkəslərə munis olan,
 Ey yazıqlar dərdinə çarə qılan,
 Ey cünun²⁵⁷ əhlinə qasid, ey səba!
 Tez yola düş, çat o zalim yarıma.
 Bivəfa yarım hüsurində dayan,
 Et bütün əhvalımı bir-bir bəyan.
 Sən dilimdən de ona: "Ey şux nigar,
 Rəhm elə, qəm-xarım ol istəkli yar.
 Sən vəfasızlıq bağında barsən,
 Bivəfasən, qıl buna iqrar sən!
 Ənberi-zülfün həlak etmiş məni,
 Gözlərin şəhslə xak etmiş məni.
 Bəs deyilmi ey gözəl, ey dilruba,
 Qalmışam bunca hüsurindən cida?
 Bivəfa, olmuş işin cövrü sitəm,
 Bəs deyilmi bunca çəkdim dərdü qəm?
 Ey cəfasından olan halım təbah,
 Bəs deyilmi çəkdiyim zülmündən ah?
 Oldum ol gündən ki, mən səndən cida,
 Taqətim getdi əlimdən bərməla²⁵⁸.
 Ayrı düşdüm səndən ey səvi-rəvan,
 Oldu karım ağlamaq, ahü fəğan.
 Gül cəmalın həsrətində nazlı yar,
 Qəlbimin qanı mənim gözdən axar".
 Şair öz şe'rində düzmüş incilər,
 Sanki vermiş, həsb-i-halimdən xəbər:
 "Halıma gəl rəhm ey səyyad qıl,
 Sat və ya öldür və ya azad qıl!"

Qəm əlində qalmışam çoxdan əsir,
 Rəhm qıl canan, mənə ol dəstgir²⁵⁹.
 Dəstgir ol, dadə çat, ey dilbərim,
 Oxşa qəmli könlümü ey sərvərim!
 Canıma salmış şərər²⁶⁰, suzi-fəraq²⁶⁴,
 Ömrümü çatdırdı başə iştiaq.
 Firqətində getdi səbrim qarətə,
 Saldı od nari-fəraqın²⁶² taqətə.
 Səbrü taqət oldu könlümdən cida,
 Əlvida, ey səbrü taqət, əlvida!
 Dərdi-hicrindən sənə ey mehriban,
 Natəvanəm, natevanəm, natəvan.
 Oldu qəlbim həsrətinlə çək-çək,
 Qorxu yoxdur qüssədən olsam həlak.
 Firqətində çəkmişəm canımdan əl,
 Könlümə bir şur düşmüş, ey gözəl.
 Həsreti-ruyində ey istəkli yar,
 Gözlərimdən yaş axar biixtiyar.
 Hicr odunda ey əzizü mehriban,
 Yandı qəlbim, qalmaqda canda təvan.
 Ağlaram bülbül kimi, gah zar-zar,
 Gah buludtək gözlərimdən qan axar.
 Gah yanar canım mənim bir şəm'tək,
 Gahi atəş püskürər odlu ürək.
 Gahi səhrayə düşüb divanəvar,
 Ağlaram cövrün əlindən zar-zar.
 Gah olar viranə küncü məskənim,
 Düşməsin bir böylə dərdə düşmənim.
 Bilməm hansı firqənin mənsubiyəm,
 Bir dəqiqə çəkməz əl məndən ələm.
 Mən kimi bəbalü pər bülbül hanı?
 Bülbüləmsə, dostlarım, bəs gül hanı?
 Mən bu məclisdə əgər pərvanəyəm,
 Bəs hanı şəm'im, belə divanəyəm?
 Mən əgər Məcnunam, ey dostlar, aman,
 Sevdiiyim Leyladən harda var nişan?

Ey əzizlər, el hanı, ayin²⁶³ hanı?
 Mən əgər Fərhadəm, o Şirin hanı?
 Bəs o mahi-ələmə²⁶⁴ hardadır?
 Vamiqəmse, nazlı Əzra hardadır?
 Cövrü-hicrani məni əldən salıb,
 Mən Züleyxa, Yusifim harda qalıb?
 Mən kiməm, yarəb, nədir cürmüm²⁶⁵ mənim?
 Ağlayır əhvalıma öz düşmənim.
 Ey xuda, çarə nədir, çərxi-fələk,
 Vəslimə qarşı qurar hər cür kələk.
 İstiyağında məni yandırdı yar,
 Başuma kül səpdi zalim ruzigar,
 Ey xuda, rəhm et bu xəstə canıma,
 Tez yetir mən bikəsi cananıma!
 Ey xuda, sənsən rəhimi-layəzəl²⁶⁶,
 Rəhm qıl, ta qismətim olsun vüsəl.
 Yandı canım firqətində, ey xuda!
 Bəs nə vaxtadək qalım ondan cida?
 Həm sümük yandı tənimdə, həm ilik,
 Cani cananə yetir bir dəf'əlik!
 Yar vəslilə məni qıl şadikam,
 Xahişim bitdi bununla, vəssəlam.

Sənə qurban ola könül, həm can,
 Olmuş Heyran, hüsnünə heyran.
 Qəlb şəm'i-cəmalinə xanə,
 Ona aşiqlər oldu pərvanə.
 Nə olub ey əziz hurizad,
 Firqətin etdi könlümü naşad?
 Nədən əhbabi²⁶⁷ yada salmazsan,
 Binəvalər qəminə qalmazsan?
 Ey olum mən qədəmlərinə fəda,
 Varmı təqsirim eşqdən başqa?
 Seni təhrik edirmi düşmənlər,
 Məni gözdən salırsan, ey dilbər?!
 Məni zülm ilə salmadın qələmə,
 Munis etdin bu qədər dərdü qəmə.
 Sən haman yari-mehribanım idin,
 Sən haman şahı-kamiranım idin
Ki, məni lütfün ilə şad hər an –
 Elədin aşikar, həm pünhan.
 Mən haman aşiqəm ki, görmüşdün,
 Könlünü mən qoribə vermişdin.
 Çəkməz idin bir an məndən göz,
 Sevgidəndi eşitdiyim hər söz.
 Daima biqərar idin mənsiz,
 Həmdəmi ahü zar idin mənsiz.
 Məndən ayrı düşəndə bir saət,
 Səndə qalmazdı zörrəcə taqət.
 Nə olub indi, ey canımdan əziz
 Ki, gözündən bu növi düşdük biz?

Gəl belə etmə, ey gözüm nuri,
 Gəl belə etmə, ey gözəl huri!
 Ey olan bağı-hüsne sərv-i-rəvan,
 Gəl belə etmə, mən sənə qurban!
 Sənə layiq deyil, ay üz-lü nigar,
 Edəsən əhdini bu cür inkar.
 Sənə layiq deyil, gözəl canan,
 Unudub əhdi, andını qırasan.
 Ey vəfa asimanının ayı, sən,
 Bizi bir namə ilə yad edəsən.
 Məh cəmalım! Rəva deyil, əğyar,
 Deyə ki, tər-k qıldı yarını yar.
 Bivəfa olmasın gerek dildar,
 Eder insanları bu adət xar.
 Çox-çox əvvəl demişlər aşiqlər:
 "Bivəfa olmasın gerek dilbər".
 Gözələ bivəfa deyənlərə sən,
 Qulaq asma, bil onları düşmən.
 Nə qədər var gözəl bu dünyadə,
 Öz vəfasilə fəxr edər sadə.
 O gözəllər ki, bilməz əhdü vəfa,
 Gözəl ad vermə onlara əsla.
 Gecə bir aşiqi qucub onlar,
 Sübh tezdən bir özgə yar arrayar.
 Necə şortilə ölçülərsə camal,
 Şerti-əvvəldir hüsne əqlü kamal.
 Hər cavanda ki var camal, yəqin,
 Olmalı onda həm kamal, yəqin,
 Səndə ki var camal, həm də kamal,
 Bunu inkar edənələr olsun lal.
 Heyfdir yar, bivəfa olasan,
 Hədəfi-tə'ni-əşqiya²⁶⁸ olasan.
 Heyfdir dilbərim ki, bir bədxah,
 Bivəfasan, bilib ola agah.
 Heyfdir düşmənin pis adət edə,
 Mənə tə'nə vurub şəmədət edə.
 Çox yamandır ki, düşmənin, canan,
 Sənə eyb axtarıb, cəfə tığyan.

Mənə rəhm eylə, ey gülüzlü gözəl,
 Bivəfaliqdan əl götür, yola gəl!
 Təzədən mehriban ol, ey dilbər!
 Necə ki, mehribandıq əvvəllər.
 Məni zülmünlə qılma avare,
 Qıl məhəbbətlə dərdimə çarə.
 Mehriban ol ki, mehribanəm mən,
 Mehriban ol ki, bağı qanəm mən.
 Ey olan dürri-məxzəni-idrak²⁶⁹,
 Qüssədən düşməni gəl eylə həlak,
 Mənə sonsuz məhəbbət ilə, gülüm,
 Düşmənimi bağı qan eylə, gülüm.
 Ey qədi sərv, surəti gül olan,
 Razi olma qalım belə nalan.
 Üzünün həsrətindəyəm, gözəlim,
 Nə edim, damənino²⁷⁰ çatmaz əlim?
 Gecə və gündüzüm qara olmuş,
 Ürəyim dərdü ahilə dolmuş.
 Ruzigarım gecə, fəqət Ayı yox,
 Dərdimin, izzirabımın sayı yox.
 Yatağımdır gecə mənə zindan,
 Edərəm sübh olunca ahü fəğan.
 Mənə gülşən qəmində külxən olub,
 Gülüşüm ahü nalə, şivən olub.
 Mehriban yar, dərdi-hicrandan
 Olmuşam zarü valehü Heyran.
 Rəhm qıl naləvü fəğanıma, gəl,
 Lütf qıl, cismi-natəvanıma, gəl.
 Qəlbimi qırmısan, nölür, yada sal,
 Bu qırıq könlümü barı ələ al!
 Məni bir an yad qıl, gözəlim,
 Bir şirin sözle şad qıl, gözəlim,
 Məni şad eylə, qüssədən qurtar,
 Ta duagu²⁷¹ olum sənə, dildar.
 Gecə-gündüz deyim: "Yaşa, şən qal,
 Qismət olsun sənə həmişə vüsal!"

Dərdlilər qasidi, ey badi-səba,
Səni and verirəm o bir Allaha,
Bu ürəkdən gələn salamımı al,
Halımı öyrənib, əhvalına qal.
Bikəs adamların yoldaşı sən sən,
Nətimid kəslərin sirdaşı sən sən.
Bütün aşıqların dostu, yarısan,
Bütün qəmli-lərin qəmküsarısı.
Dayanma, dildarın yanına get sən,
Köman qaşlı yarım yanına get sən.
Baş qoy ayağına sən o cavanın,
Üzünü yoluna sürt o cananın.
De, ey sərv qamət, de, ey gül əndam,
Hicrinlə səhərim olubdur axşam.
Ey səhər nəsimi, mərhəmət eylə,
Heyranım diliylə sən ona söylə:
"Ey canımdan əziz, istəkli canan,
Canımı etmişəm mən sənə qurban.
Ey mənim sevgilim, mənim qəmxarım.
Ey mənim gülşənim, mənim gülzarım,
Ey hüsnü aləmə nur çiləyən ay,
Vüsali dostları şad eləyən ay,
O Günəş hüsnündən alışır cahən,
Ne günə düşmüşəm gör fəraqından!
Ey mənə dar gündə həvadar olan,
Vüsali həyatdan şirindir inan.

Hardasan, başına dolanım, ey yar,
Qədəmine qurban bu canım, ey yar.
Hardasan dolanım başına canan,
Canım sərv boylu canına qurban.
İstərim həyatım ola sadağa,
Gül-çiçək qoxuyan o ay qabağa.
Eləyəm can qurban sədaqətinə;
Tapmıram bir nöqsan sədaqətinə.

Elə bihaləm ki, divanəlikdən,
Susur divanələr, görünuncə mən.
Bir dərdə salıbdır mənə bu hicran
Ki, bütün dəlilər qaçır yanımdan.
Divlər, yırtıcılar, heyvanlar, quşlar,
Məndən uzaq qaçıb, dolanır kənar.
Həsratın, fəraqın mənə üzəli,
İtirib əqlimi olmuşam dəli.
Könlüm vüsalına olalı talib,
Divanəlik gəlib əqlimə qalib.
Əqlimi qoyaraq lap yaman günə,
Eşqin səhhatimin cummuş üstünə.
Beynimdə elə bir qalınacaq olmuş,
Gözlərim kor olmuş, dilim lal olmuş.
Sənin eşqin ilə divanəyəm mən,
Əqlə, düşüncəyə biganəyəm mən.
Fəraqında dəli və sərxoş mənəm,
Əqlini, dinini unutmuş mənəm.
Hicrinlə, Məcnundan, ey sərvə-səhim,
Yüz dəfə artıqdır divanəliyim.
Məcnun seyro çıxıb gecə və gündüz,
Çəmənlərdən ötüb, keçirdi dağ, düz.
Mən isə bir küncdə oturmuşam tək,
Hicran zəncir ilə zəncirlənərək.
Ayrılıq üzündən, ey gözəl mələk,
Deyildi Fərhadın halı mənimtek.

Sıldırım qayalar çapsa da Fərhad,
Vəslə yetişdikcə olurdu dilşad.
Şirinin belə bir adəti vardı,
Bisütun dağına seyrə çıxardı.
Mənəm o bəxtikəm, halı perişan,
Dilberi görməmiş vermədəyəm can.
Yaddı Züleyxa da mən düşən dərdə,
Keçirdi Yusiflə günü bir yerdə.
Vəmiq də olmamış bu dərdə düşər,
Əzradan ayrılıb, Solmə olmuş yar,
Cəfa görürsə də bülbül tikandan,
Budaqdan budağa uçar o hər an.
Elə bir vəfalı bülbüləm ki mən,
Bihaləm bir gülün məhəbbətindən.
Varmı mənim kimi elə pərvanə,
Atəşdən aralı alışıb yana?
Qaranlıq gecəyə qığılıcı səpən
Eşqdən çırpınan pərvanəyəm mən.
Tapılmaz gülşəndə mən kimi bülbül,
Kimdir mənim kimi yanıb, ola kül?
Görməmiş mən kimi Fərhadı aləm,
Sarmamış heç kimi mənə saran qəm.
Məcnun da görməmiş dünya mənimtek,
Gəlmişəm aləmə cünunluqda tək.
Axtarsan mən kimi aşiq tapılmaz,
Heç kəs mənim kimi qarabəxt olmaz.
Arxasız, adamsız, tənha, müztərüb,
Canandan ayrılmış qəribəm, qərib.
Heç kəs mənim kimi gıryan olmasın,
Qürbətdə avara, nalan olmasın.
Xəliqi, hamisi, ey göyün, yerin,
Xatirəsi üçün peyğəmbərlərin,
Səni and verirəm, hüsnünə güllün,
Bir də sahibinə uçan Düldülün.

Səni and verirəm, bülbul əhdinə,
On iki imamın əziz cəddinə,
Bu hicran dərdinə özün şəfa ver,
Vəsle yetirməklə mənə dəva ver.
Artıq, sevgilimin ayrılığına
Məndə nə tab qalıb, nə də tavana.
Məhəmməd eşqinə, ey pərvərdigar,
Qürbətədən, həsrətədən sən bizi qurtar!

MÜXƏMMƏS

Qeybdən yetdi bizə müjdə ki, cananə gəlir,
Nazilən zülfi-pərişanə çekib şanə, gəlir,
İzzətü şövkətilə ol büti-fərzanə²⁷² gəlir,
Qıl təmaşa gözü, ol sərv-i-xuramana, gəlir.
Tökməyə aşiqinin qanını mərdanə gəlir.

Oldu mayıl yenə bir afəti-dövrənə könül,
Az qalib şö'lə çekib, eşq oduna yanə könül.
Can fəda eyləginən ol şəhi-mərdanə, könül!
Baxıban seyr elə sən ol mahi-tabanə könül,
Qıl təmaşa gözü, ol mehri-dirəxşanə, gəlir.

Eylədi mah-ruxim, aşiqini yad genə:
Oldu viranə könül müjdədən abad genə.
Dil olub qüssevü qəmdən bu gün azad genə,
Badeyi-vəsli-ruxi-yarilə dilşad genə,
Meyi-vəhdətdən olub gör necə məstanə, gəlir.

Ruzi-əvvəl ki, gözü ol məhi-tabanə baxıb,
Gözümün yaşı ilə Dəclələr Ümmənə axıb,
Əşkimin danesini gərdəninə üqd²⁷³ taxıb,
Qəddi xiclat oduna sərv-i-xuramani yaxıb,
Özü səd tə'nə vurub Yusifi-Kən'anə, gəlir.

Gülü-bixar açılıb gülşəni-can içrə bu gün,
Ruhtək cilvə elər mülki-rəvan içrə bu gün,
Yox onuntək dəxi bir şah cahan içrə bu gün,
Ədli Kəsrani qılıb kəsr şəhan²⁷⁴ içrə bu gün,
Şövkəti verdi şikəst xətti-Süleymanə, gəlir.

MÜXƏMMƏS

Səhər seyri-çəmən qıldım, gülü minayə bənzətdim,
Fəzayi-busitani²⁷⁵ bilmədim, səhrayə bənzətdim,
Camalın görçək ol yarı mələk-simayə bənzətdim,
Nəzər qıldım, qaşın taqın çəkilməş yayə bənzətdim,
Xumarlanmış gözün bir nərgisi-şəhlayə²⁷⁶ bənzətdim.

Könül çox tənəg olub, ol dəmdə seyri-gülüstan etdi,
Həvasım²⁷⁷ payımal oldu, sərimdən əqlü huş getdi,
Dilim yüz iltica ilə visalini soraq etdi,
Vurub badi-səba gül çöhrədə zülfini dağıtdı,
Şəhabi-tirədən²⁷⁸ etmiş tulu' çün Ayə bənzətdim.

Yetişdi ərşi-o'layə²⁷⁹, məni-bidil çü ah etdim,
Cahani-rövşəni bəxti-zəbunimək siyah etdim,
Baxıb rüxsarına yarı, şəbihi-Mehrü Mah²⁸⁰ etdim,
O zülfü-müşğubərə dövri-ruyində nigah etdim,
Xəyalı-müşki-Çin etdim, şəbi-yeldayə bənzətdim.

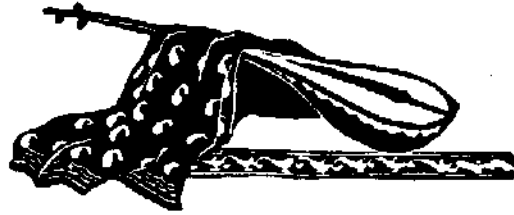
Təmaşa eylədim cananıma, çünki məni-müztər,
Dedim: ey bəh, nə xoş xəlq eləyibdir xaliqi-əkbər!²⁸¹
Cahana gəlməyibdir bir bununtək məhliqa dilbər,
Dili bülbul, dişü lö'lö²⁸², dodağı qönçeyi-əhmər²⁸³
Dəhani-binişanın²⁸⁴ dürri-bihəmtayə²⁸⁵ bənzətdim.

Yaxıb şəm'i-vüsələ, canımı pərvanə etdim mən,
Camalın vəsfini dildə əcəb əfsanə etdim mən,

Könül mürğinə²⁸⁶ ol zülfü-siyahi lanə etdim mən,
Ləbin küncündəki xali xəyalı-danə etdim mən,
Cəmalini o dildarın güli-həmrayə bənzətdim.

Təalallah, nə xoş xəlq eləyibdir xaliq sühən,
Məgər eyni mələkdir, vərne²⁸⁷ olmaz bir belə insan,
Çıxıb, seyri-gülüstanə, edib yüz naz ilə cövlan,
Qədəm basdıqca gülzarə, o dilbərə çün mahi-taban,
Nəhali²⁸⁸-qamətin sərvə-səhi-balayə²⁸⁹ bənzətdim.

Qənim əğyardən hərçənd gizlətdim, nihan etdim,
Görüb payanə yetməz eşqimin sirrin bəyan etdim,
Gecə ta sübh olunca nalə çəkdim, əl'aman etdim,
Səhər vaxtı olub diltəng əzmi-gülüstan etdim,
Çü Heyran nalə etdi, bülbuli-şeydayə bənzətdim.

MÜXƏMMƏS

Dustan! Hali-dili-zarimi dildarə deyin,
Şəhri-əhvalımı ol yari-sitəmkarə deyin.
Ruhi cismimdən alan ol büti-xunxarə²⁹⁰ deyin,
Bəlkə bir rəhm edə bu ahi-şərərbərə, deyin,
Məni hicran ələmi saldı nə odlarə, deyin.

Bəh ki, girdabi-bəla²⁹¹ içrə şikəst oldu gənim,
Qərqi-tufan oluban, həddən ötübdür ələmim,
Yoxdu bir yari-vəfadər, bu dəm tutsun əlim,
O sitəmkarə belə ərz eləyin dərdu qənim,
Qalmışam qürbət ərə bikəsü qəmxarə, deyin.

Etdi dərmaninə möhtac o məhpərə məni,
Qoydu bu çöllər ərə bikəsü avərə məni.
Mübtəla etdi fəraqə genə xunxarə məni;
Gər ki, sizdən xəbər alsa o gözü qarə məni,
Əli yardan üzülüb, oldu günü qarə, deyin.

O cavana ki, qəddi sərv-i-dilaradır onun,
Üzü gül, xali siyəh, zülfi səmənsadır onun,
Yusif-i-dəhr ki, şeydası Züleyxadır onun,
O təbibə ki, ləbi-lə'li Məsihadır onun,
Çarəsiz dərdimə şayəd eləyə çarə, deyin.

Olmaz ol yari-vəfadərə qərin²⁹² huri mələk,
Qəmi-hicrində məni-qəmzədəyo yoxdu kömək,

Ümidim var idi ol mahi-ruyi bir də görək,
Bür-ci-sə'di-şərəfindən²⁹³ ayırıb, çərxi-fələk,
Kövkəbi bəxtimi saldı genə idbarə, deyin.

Düstan! Saldı ayaqdan məni hicran sitəmi,
Fələyin möhnəti, həm ayrılığın dərdu qəmi,
Yandırır bağrımı, həm cak qılıbdır sinəmi,
Etdi pamali-sitəm²⁹⁴ canımı qürbət ələmi,
Zəhri-hicran eyləyib bağrımı sədparə deyin.

Ya rəb, ol bir də görər yarı kənarində dəxi?!
Qönçəyi-gül açılıb bağı-baharində dəxi,
Xali yer yoxdu onun cismi-fikarində²⁹⁵ dəxi,
Qalmaqda tabü tavan, çün dili-zarində dəxi,
Eləsin rəhm bu Heyrani-giriftərə, deyin.

TƏRCİBƏND

Sübh açıb mahi-ruxindən niqab²⁹⁶,
 Etdi tilu' kövkəbeyi-afitab²⁹⁷.
 Hər yana nəzzarə qılıb görmədim,
 Ol məhi, çün könlüm edib iztirab.
 Hicr qəmi canımı etdi fikar,
 Firqət odu bağrımı etdi kabab.
 Gördüm o dem gün üzünü eylədi
 Xəlqə nihan ləkkeyi-mişkin²⁹⁸ səhab.
 Yadə düşüb dilbərimin etdiyi,
 Zülfi-siyahin məhi-ruyə niqab.
 Çıxdı başımdan o zaman əqlü huş,
 Getdi ürəkdən o zaman səbrü tab.
 Ahü fəğanlar çəkibən eylədim
 İczilə xurşidə bu növi xitab:
 "Firqoti-canane əgər çarə var,
 Eyləgilən, bəsdi senə bu savab".
 Gördü çü ol nov ilə əhvalımı,
 Könlü yanıb halıma oldu xərab,
 Aytdı: "Key, aşiqi-şuridə hal,
 Səbr eyle, fəryadə yetər zülcəlal!"

Əbrə o dom badili-suzan²⁹⁹ ilə
 İcz elədim didəyi-giryan ilə,
 Aytdım: "Əya əbri-siyəhru³⁰⁰, məgər
 Var qorəzin mehri-dirəxşan ilə?"

Əbr, məgər görməmişən ayrılıq,
 Olmamışan tuş belə tufan ilə?
 Pərdə çəkib xurşidə, kövkəbləri
 Yandırırсан atəşi-hicran ilə.
 Eylə nəzər bu səri-pürşurimə³⁰¹,
 Könlümü gör, kim, doludur qan ilə.
 Səng çəkər şö'lə, şərərə tökər,
 Görsə mənə bu dili-suzan ilə.
 Xatiri Allah üçün ey əbr, gəl
 Çarə qılıb, dərdimə dərman ilə".
 Halimi nəzzarə qızılı, yandı əbr,
 Nalə çəkib, rə'di-xüruşan³⁰² ilə.
 Ağlayıb əhvalıma, tər eylədi
 Yer üzünü qətreysi-baran³⁰³ ilə.
 Gördü dili-zarimi, rəhmi gəlib,
 Verdi təsəlli mənə əfğan ilə.
 Aytdı: "Key aşiqi-şuridə hal,
 Səbr eyle, fəryadə yetər zülcəlal!"

Əzın eylədim canibi-gülzarə³⁰⁴ mən,
 Ta ki, qılım güllərə nəzzarə mən.
 Xar gəlib gül gözümə, zəlzələ
 Saldım o dem günbədi-dəvvərə³⁰⁵ mən.
 Qönçələrin hər birisin oxşadıb
 Həsrat ilə lə'li-ləbi-yarə mən.
 Servi görüb əşk³⁰⁶ rəvan eylədim,
 Zərrə sifət səfheyi-rüxsarə³⁰⁷ mən.
 Yüz qəm ilə seyr eyləyib gülşəni,
 Uğradım ol demdə ki, çün xarə mən,
 Ahü fəğan ilə çü etdim xitab,
 Bu rəviş³⁰⁸ ol xari-sitəmkarə mən:
 "Hicri-cəfakarsan ey xar, sən,
 Bülbüli-qəmdideyi-biçarə, mən".
 Bülbüli-məhzun eşidib bu sözü,
 Aytdı: "Mənəm bülbüli-avarə, mən."

Sənsən əgər hicr oduna odlanan,
 Bir də dəxi bəxti olan qara mən".
 Aytdım: "Əya bülbüli-möhnətzədə,
 Çarə nedim bu qəmi-büsyarə mən?"
 Aytdı: "Key aşiqi-şuridə hal,
 Səbr eylə, fəryadə yetər zülcəlal!"

Gördü mənim halımı ol gülstan,
 Bağrı yanıb, gülləri oldu xəzan.
 Əbr mənim halıma qan ağladı,
 Rə'di-xuruş eylədi, çəkdi fəğan.
 Bərq çalıb başını daşdan-daşa,
 Xuni-ciger³⁰⁹ eylədi gözdən rəvan.
 Mehr tülü' etməyə peşman olub,
 Şərm qılıb, didədən oldu nihan.
 Dudi-dilim³¹⁰ tırə qılıb aləmi.
 Şahi-həbəş Şamə çevirdi inan.
 Sabitü səyyarəvü³¹¹ rə'si-zənəb³¹²,
 Bür-ci-kəvakib həmə oldu əyan.
 Daxil olub məclisi-əhbabə mən,
 Cəm idi gördüm həmə pirü cəvan,
 Aşiqü mə'suqə həmə cabəca,
 Bir-birinə munistü həmə mehriban.
 Yoxdu olar içrə mənim dilbərim,
 Şəm'ə fəğan ilə dedim ol zaman:
 "Ey ki, yanan mən kimi hicr oduna,
 Çarə nədir bu qəmə, eylə bəyan!"
 Aytdı: "Key, aşiqi-şuridə hal,
 Səbr eylə, fəryadə yetər zülcəlal!"

Şəm' çəkib ah-aman eylədi,
 Hicrə yanan bağrımı qan eylədi.
 Vəsli-ruxi-yar düşüb yadıma,
 Didəmi xunabfişan³¹³ eylədi.
 Göz baxıban, görmədi dildarını,
 Hər tərəfə Dəclə rəvan eylədi.

Gördü qü pərvanə mənim halımı,
 Şurə gəlib ahü fəğan eylədi.
 Aytdı: "Key, bəxti yanan binəva,
 Kim sənə bu zülmi əyan eylədi?
 Yarını əldən alıban, sinəni
 Hicr oxuna böylə nişan eylədi?"
 Söylədim: "Ey şəm'ə olan mübtəla,
 Ol ki, səni suxtə-can³¹⁴ eylədi,
 Saldı məni də bu qəmə möhnətə,
 Gülşəni-eyşimi xəzan eylədi".
 Tarı üçün çarə bilirsən, eylə,
 Gör qəddimi hicr kaman eylədi.
 Yandı mənim halıma pərvanə çün,
 Şur ilə bu ferd³¹⁵ bəyan eylədi;
 Aytdı: "Key, aşiqi-şuridə hal,
 Səbr eylə, fəryadə yetər zülcəlal!"

Onda edib səhni-sərayə güzər,
 Canibi-əflakə ki saldım nəzər,
 Cəm' görüb cümlə kəvakibləri,
 Bircə o məh bezmədə yoxdur mögər?
 Ahü fəğan ərşi-bərinə salıb,
 Aytdım: "Əya çərxdə səyyarələr.
 Hanı sizə şah olan ol mah bəs,
 Pərdəyi-ixfayə³¹⁶ giribdir əgər,
 Ayrılığı sizləri yandırmırmı?
 Bəs nə üçün eyləməsiz nalələr?
 Çünki mənim mahruxüm eylədi
 Canibi-əğyarə bu gündə səfər,
 Sübhü məsa naləmə ağlar fələk,
 Şö'le çəkər ahimə pərvanələr.
 Çünki mənim naləmi bülbül görüb,
 Uçdu çəməndən oluban dərbedor".
 Aytdı cavabımda mənim Müştəri:
 "Ey yanan eşq oduna şamü səhər!

Çarəsi yox ayrılığın, qeyri-səbr,
 Nalə çəkib, ağlayan yüz, əgər.
 İczü niyaz ilə genə yalvarıb,
 Cəm' kəvakiblərə mən sərbəser".
 Dedim: "Əgər bu qəmə var bir əlac,
 Tanrı rızasına deyın dustlər!
 Gəldi zəbanə o zaman kövkəban,
 On iki bürc, həm də ki, şəmsü qəmər".
 Aytdı: "Key, aşiqi-şuridə hal,
 Səbr eylə, fəryadə yetər zülcəlal!"

TƏRCİBƏND

Haray, gəldi-gedər, bu fani cahan!
 Etmişdir qəlbimi qanlı bir ümman.
 O yarın eşqindən qeyb olub huşum,
 Çıxıb Məcnun kimi əqlim başımdan.
 Çəkdim karvanımı biyabanlara,
 Yenə əql mənə oldu sariban.
 Apardı o məni bütəxanayədək,
 Bütəxanəçi çıxıb oradan haman,
 Soruşdu: "– Nə oldu, hanı sevgilin,
 Onsuz necə keçir sənə bu dövran?"
 Dedim: "– Əhvalımı soruşma, ey dost,
 Qara eyləmişdir günümü hicran!
 Nə tabü təvan var mendo, nə ürək,
 Mümkünsə, eylə bu fərağa dərman".
 Dedi: "– Müştəqsansa xoş vüsələ sən,
 Yalvarıb çəkəson görək nalə sən!"
 Sərsəmə döndərdi məni dordi-yar,
 Keçsin deyə bağa cülədim güzar.
 Gördüyüm nəstərən, gördüyüm lalə,
 Elə bil, gözümdə oldu tikan, xar.
 Göy kimi guruldayıb çaxdım, gözümədən
 Bahar yağıştək axıtdım yaşlar.
 Baş qaldırıb dedi bir şeydə bülbul:
 "– Yardan ayrı düşmüş ey aşiqi-zar!
 Mənə söylə görüm, necədir halın,
 Yarsız necə keçir sənə ruzigar?

Söylə, de, keçirmi su boğazından,
Qəlbində qalmışımı aram, ixtiyar?"
Dedim ki: "– Söz açma hicrandan, ey dost,
Çarə tap dərdimə, ol mənə qəmzar".
Dedi: "– Müştəqsansa xoş vüsələ sən,
Yalvarıb çəkəsən gerek nalə sən!"

Günəş üfqə oldu naz ilə rəvan,
Məğribə³¹⁷ o dəmdə çevirdi inan³¹⁸.
Nalə çəkə-çəkə getdim məclisə
Ta ki, onda ola könül şadiman.
Gördüm ki, yığılıb məclisə dostlar,
Yoxdur onlar içrə o sərvə-rəvan.
Od tutub alışdı qüssədən könül,
Bağrım oldu tamam qanlı bir ümman.
Orda pərvanəyə eylədim xitab,
Ki: "– Ey eşq oduna yanan hər zaman!
Vardırsa sevgiyə əgər dərmanın,
Bu canım, söylə ki, yandı, əl'aman!"
Pərvanə gördü ki, mən də aşıqəm,
Tezəcə dilə gəldi həmin bizəban,
Dedi: "– Müştəqsansa xoş vüsələ sən,
Yalvarıb çəkəsən gerek nalə sən!"

Dərdim olmadıqda ondan kəmiyəb,
Üz tutub eylədim səhrayə şitab.
Əngin fələklərə baxdıqca baxdım,
Çarpan ürəyimdə yüz-yüz iltirab:
Öz yerində idi bütün ulduzlar,
Bircə görünmürdü o üzü məhtab.
Alışdı ürəyim hicran odundan,
Baxıb ulduzlara eylədim xitab:
"– Sizin də Ayınız mənimki tək,
Yoxsa gizlənmişdir, çəkərək niqab?"
Ulduzlar həyəcana gəldi yerində,
Müşəri də verdi belə bir cavab:
"– Ey avarə aşıq, eşitməmişsən,

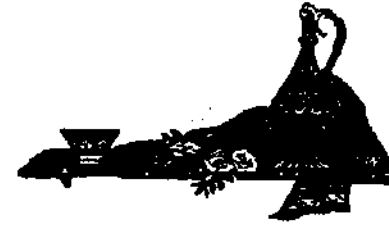
Xəbərin yoxmudur, ey xanə xərəb,
Bizi də odlamış o ay camallı,
Dərdindən qəlbimiz olmuşdur kəbab".
Soruşdum: "– Bu dərdin nədir çarəsi?
Əgər ki, bilirsən, de, olar səvab".
Dedi: "– Müştəqsansa xoş vüsələ sən,
Yalvarıb çəkəsən gerek nalə sən!.."

Dedim: "– Ələcsizdir dərdim, kədərım,
Ey səhər nəsimi, sən ol rəhbərim.
Sənin gül nəfəsin ənbər qoxuyur,
Olsun ayaq tozun qoy taci-sərim!
Yoxdur həvadarım səndən savayı,
Fəqət sənə yarım, vəfapərvərim.
Məni qapısından qovdu sitəmlə,
Ah, o daşürəkli, zalim dilbərim.
Kəsdi himmətini, pozdu ilqarı,
Odur ki, alışıb yanır ciyərım.
Dönərəm başına, apar özünlə,
Qoy bilsin dərdimi o cəfakərim!"
De ki, bu sevdəyə bir çarə qılsın,
Nə başda huşum var, nə də ki, səbrim.
Baxdı məlul-məlul mən avarəyə,
Belə cavab verib o meh sərvərim,
Dedi: "– Müştəqsansa xoş vüsələ sən,
Yalvarıb çəkəsən gerek nalə sən!"

Nəsimdən də mənə olmadı çarə,
Ürək, son ver, dedim, bu ahü zarə!
Qəlbim cavab verdi göz yaşlarıyla:
"– Əcəb fəqirsənmiş sən, a biçarə!
Kimin səbri çatır bu ayrılığa,
Kimdə can qoymuşdur o mahipərə?
Tamam bixəbormiş eşq aləmindən,
Daşürəkli gözəl, o zülfi qarə".
Bir sitəmkar ahu, bir qəddar mələk,
Hicrindən alışdım, tutuldum narə...

Qəlbimdən soruşdum: “– Ne eləyim, de.
 Bəs mən günü qarə, bəs mən avarə?
 Sebrü qərarımı aldı, neyləyim,
 Canımı həsrətlə üzən xunxarə?”
 Dedi: “– Müştəqsansa xoş vüsələ sən,
 Yalvarıb çəkəsən gerek nalə sən!”

Bir çarə etmədi niyaz, ərzi-hal,
 Ömrümü puç etdi bu cəngü cidal.
 Ne qaldı canımda tabü təvanım,
 Ne də ki bir yana çıxardı xəyal.
 Bax, ne günə qoydu məni həsrətin,
 Ey dilbər, rəhm eylə, bəri nəzər sal.
 Görürsən, saralıb necə solmuşam,
 Firqətin ayımı eyləmiş hilal?
 Tapşırıdın ömrümü hicran əlinə,
 Canımı hicrana eylədin halal!
 Gecələr sübhədək axır göz yaşım,
 Bir ləhzə ah-nalə verməyir macal.
 Artıq ümid kəsdim qara bəxtimdən,
 Bildim: artıq mümkün deyildir vüsəl!
 Mən eşq atəşində qovrulan dəmdə,
 Gəldi qulağıma qeybdən bir fəl.
 Dedi: “– Müştəqsansa xoş vüsələ sən,
 Yalvarıb çəkəsən gerek nalə sən!”

TƏRCİBƏND

Ey ənbər qoxulu bahar ruzgarı,
 Gəzirsən çölləri, uca dağları.
 Sənsən aşiqlərin gizli qasidi,
 Bikesin, qərbin yarı, qəmxarı.
 Nəfəsin güclüdür İsanınkıtek,
 Yusifin ətrinə vardır oxşarı.
 Dostların kuyinə düşsə güzərin,
 Gözərsən ordakı yaşıl bağları.
 Pərəstış eyləyib, min yol öpərsən
 Onların gəzdirdiyi o torpaqları.
 Getdiyin o yerdə, dost məclisində,
 Əgər görə bilsən ayüzlü yarı,
 Axıdıb göz yaşı candan – ürəkden,
 Oxuyarsan ona sən bu əş'arı:
 Gül üzünü görmək, ey sərv qamət,
 Gören, bir də mənə olarmı qismət?!

Yubanma, ey nəsim, yola ol rəvan.
 Dediyim mənzilə çatdığın zaman,
 Hər yana baş vurub gəzib hər yeri,
 O uca boylumu taparsan haman.
 Odlu bir ah çəkib, mənim dilimdən,
 Həmin bu sözləri edərsən bəyan:
 “Camalın kə'bəmdir, qibləgahındır,
 Qaşların tağıdır məhrabım, inan.
 Tapılmaz heç yerdə sənə kimi sərv,
 Sənintək bir günəş görməmiş cəhan.

Artıq, fərağına, ey xoş ədalım,
Məndə nə səbr var, nə tabü təvan.
Düz iki həftədir, yata bilmirəm,
Xəyalın yatmağa verməyir aman.
Gül üzünü görmək, ey sərv qamət,
Görən, bir də mənə olarmı qismət?!"

Onu xoş yaradıb xalığı-xilqət,
Hüsnü qiyamətdir, onun qiyamət.
Qoşa hilalı var o ay üzündə,
Kim bu mö'cüzəyə eyləməz heyrət!
Gözəllik bağında bitən ağacda,
İki nar bəsləyir həmin səhi-qəd.
Ay üzlü dilbərin ayrılığından
Yurd salıb bağrının başında möhnət.
Bil ki, üzüm gülüb, könlüm şad olmaz,
Necə ki, vəslinə çəkirəm həsrət.
Xəbərin varmıdır, ey səhər yeli,
Nə dağlar çəkibdir sinəmə firqət?
Yüzlərcə mən kimi məftunu olan
O gəncin yanına eylə səyahət.
O işıqlı aya de ki, Heyranın
Bu sual qoymamış canında taqət:
"Gül üzünü görmək, ey sərv qamət,
Görən, bir də mənə olarmı qismət?!"

Ey ənbər qoxulu nəsimi-səhər,
Ətrin o dilbərin etrine bənzər.
Aşiqin qasidi sənədən əzəldən,
Köməksizlər sənədən köməklik dilər.
Vəfalı dilbərin yanına get sən,
Mehribanlıq eylə, ehtiram göstər.
De ki, ey məhəbbət bağının gülü,
Yanında özünü çiçək xar bilər.
Ay kimi, gün kimi işıqlı yarım,
A kəklik yerişli, odalı dilbər.
Sənin fərağında gecə sübhəcən,

Şeyda bülbül kimi çəkib nalələr,
Od tutub yanıram xəyalınla, ah!
Axır gözlərimdən gur şalələlər.
Gül üzünü görmək, ey sərv qamət,
Görən, bir də mənə olarmı qismət?!"

Fərağın alıbdır ixtiyarımı,
Eşidir göylər də ahü zarımı.
Nə xəbər tutursan, nə hal bilirsen,
Yaman qaraldırsan ruzigarımı.
Nə sənsiz yaşaya bilərəm, ey yar,
Nə çəkə bilərəm intizarımı.
Gözlərimdən axır qəlbimin qanı,
Qızardır lalətek qan üzərımı³¹⁹.
Hicran gecələri sübh açılınca
Od-alov bürüyür cismi-zarımı.
Yolunda, ey cavan, qurban eylərəm
Bil ki, həm canımı, həm də varımı.
Gül üzünü görmək, ey sərv qamət,
Görən, bir də mənə olarmı qismət?!"

Ey səhər nəsimi, ey ənbər saçan,
Sənsən xəstələrin dərdinə dərman.
Sədaqət, məhəbbət xatirəsinə
Tez ol, sevgilimin yanına yollan.
Dilbərin kuyinə gedib çatınca,
Ara, gör hardadır sevimli canan.
Mənim salamımı yetirib ona,
Söylə: "Ey türfə dost, ey munisi-can,
Camalın günəşdir, gözlərin cadu,
Uca boy-buxunun sərv-i-xuraman.
Həsrətinlə çatmış həyatım sona,
Məndə tabü təvan qoymayıb hicran".
Göz yaşı axıdıb hər axşam, səhər,
Təkrar eyləyirəm bu sözü hər an:
"Gül üzünü görmək, ey sərv qamət,
Görən, bir də mənə olarmı qismət?!"

Ey ipək rəftarlım, ey xoş ədalım,
 Ey saç şahmarım, nadir camalım,
 Qaşlar ay üzündə qövs-i-qüzəhdir,
 Ey dəhanı qönçəm, qaşı hilalım!
 Alabaxta kimi "qu, qu" deyir dil,
 Səni yad etdikcə fikrü xəyalım.
 Dinə zərər vurur varlığın, ey büt,
 Ey gözəl gözləri cadu misalım.
 Könlümün quşunu həbs eyləməkçün,
 Saçın tor qurubdur, ey qara xalım.
 Üzündən, zülfündən, xalından ayrı,
 Hər yana qaçmaqdan pozulub halım.
 Sən Allah, sözümə doğru cavab ver,
 Cavabsız qalmasın sorğu-sualım:
 "Gül üzünü görmək, ey sərv qamət,
 Gören, bir də mənə olarmı qismət?!"

Ey cəvan ömrümün cəvan sirdaşı,
 Kədərli qəlbimin sənən yoldaşı,
 Səndən ilham alır havalı könlüm,
 Unudur qüssəni, qəmi, təlaş.
 Gözə nur verirsən, ürəyə qüvvət,
 Mehrabım sanıram o qələm qaşı.
 Sənin həsrətinlə əl-qol ataraq,
 Qana qəltan olur könlümün quşu.
 Əyilib qamətim olub aypara,
 Hicrin bel əyməkdə deyilmiş naşı.
 Eşqinlə ərilib axır ürəyim,
 Qəlbimin qanıdır gözümlün yaşı.
 Sübhədək ağlayıb anıram səni,
 Deyirəm bunları hər sözün başı:
 "Gül üzünü görmək, ey sərv qamət,
 Gören, bir də mənə olarmı qismət?!"

Sevgi bağçasının türfə qönçəsi!
 Bənzər ayın, günün sənə çöhrəsi.
 Mən kimi minini oda salıbdır,
 Sən kimi gözəlin nazı, qəmzəsi.

Məni bəd taleyim ayırdı səndən,
 Köhnə dərđ üstünə gəldi tazəsi.
 Ruhum həsrətinlə uçdu bədəndən,
 Hardasan, ey ruhum, atma bikəsi!
 Yaqut dodağından şəfa istəyir,
 Bu sövdə bimarı, hicran xəstəsi,
 Unutma əhdini, bizə nəzər sal,
 Ey mənim gözümlün nuri-didəsi.
 Sənin şəm'ə bənzər düz qamətinin,
 Od tutub alışır bu pərvanəsi.
 Vəslin xəyalilə söz qoşur könül,
 Onun bundan özge varmı çarəsi?
 Gül üzünü görmək, ey sərv qamət,
 Gören, bir də mənə olarmı qismət?!

MÜSTƏZAD

Ol sərvî-sərəfraz ki, boylandı qapımdan,
Nur saldı cəhanə.
Oxşatdım onun qəddini, gördükcə xuraman,
Bir sərvî-rəvanə.
Parlaq üzü məşriqdə edən dəmdə təcəlla,
Qəlb oldu pərişan.
Oldu ciyərim parə o kirpiklər ucundan,
Od düşdü bu canə.
Gülşəndə boy atdı o qızılgül kolu azad,
Qönçə verib açdı.
Min güllə o gülzari edib xürrəmü xəndan,
Həm getdi xəzanə.
Tuti özü, qumru özü, bülbul özü, labüd
Cəm oldu pərəfşan.
Yarpaq özü, meyvə özü, yüz rənglə əlvan,
Gəlmiş bu cahanə.
Leyli kimi aşiqləri bitağət edibdir,
Ol türreyi-tarî³²⁰.
Yə'qub kimi məskəni olmuşsa da Kən'an,
Gəlmişsə fəğanə.
Yusif kimi Misr içrə qızıl təktdə sultan,
Olmuş o yeganə.
Gah sevgi diyarında olub Xosrəvi-Pərviz,
Fərhad kimi gah.
Tale əlinə tişə verib, zarü pərişan,
Bədbəxti-zəmanə.

Bir dərde giriftar olarkən iki aşiq,
Olmuş biri xoşbəxt.
Kaminə cahan, digərinin qisməti hicran,
Min dərde nişanə.
Heyran sənin eşqinlə doğulmuş, a gözəl yar!
Şövqinlə yaşardı.
Eşqin həvəsi verdi onun ömrünə payan,
Torpaqda nəhandır
Bədbəxti-zəmanə!

RÜBAILƏR

Necə də məst oldum gülün ətrindən,
Baxdım həvəsimi artırdı gülşən.
İstədim güllərdən dəstə düzəldim,
Gördüm ay üzümün əllərində mən.

Ey gülün budağı etdin məni zar,
Qolbimi qan etdin, qoydun intizar.
Torpağı mən öpdüm, yar əlini sən,
Həsədin oduyla yandım, ey nigar!

Xəcalət çəkiyəm səndən, a canan,
Yersiz sözlərimə oldum peşiman.
Ey yarın əlini öpən dəstə gül,
Başına dolanım gərək hər zaman.

Üzün gül, saçın gül, rayihən də gül,
Elə bil bəslənmiş öz sinəndə gül.
Ey huri, ay üzün fəraqında bax
Qumritək gör necə inləyir könül.

Sevərdim qönçəni, gülü hər zaman,
Bəslərdim onları rahatlanmadan.
Görəndə gül üzün, qönçə ləbini,
Gül, qönçə gözümdə xar oldu haman.

Gül nədir? Camalın gözəldir güldən,
Saçın ətirlidir sarı sünbüldən.

İnsaf et, Heyranın gecə naləsi
Yüz qat təsirlidir şeydə bülbüldən.

Ey pəricamallı, qarasaçlı yar,
Ey qara xallım, ey ay üzli nigar!
O xumar gözlərin heyranıyam mən,
Onlar aldı məndən bil səbrü qərar.

O qara zülfünə bağlanmışam mən,
Ey huri, gəl məni salma nəzərdən!
Zülfünle gözlərin məst etdi məni,
Xalınla könlümü tora saldın sən.

Qızdırma içində yandı bədənim,
Pozdu əhvalımı titrətmə mənim.
Düşdüm bu üzücü yatağa aman,
Olmadı yanımda olac edənim.

İstəyəm qarşında bir qul olum mən,
Quş kimi səninçin oxuyum şə-n-şən.
Getdin əzdi məni hicran qəmləri,
Gəl qurtar məni bu qəmlər əlindən.

Ey gözüüm, vüsali görmürsən daha,
Hardasan ey qasid, ey badi-səba!
Səni görən zaman şadlanırdım mən,
Taleim halımı pozdu daima!

Ayrılıq gecəsi, ey gözəl ceyran,
Qorxmuram hicrində oda yanmaqdan.
Sən qönçə bir gülşən, mən isə bülbül,
Sən şamsan, mən sənə pərvanə, canan!

Ayaqdan düşmüşəm bu qəmlərlə mən,
Yaman günə düşdüm fəraq əlindən.
Zülfünü kəmənd et, boynuma dola,
Bəla dənizindən çıxart məni sən!

Könlümü incitdin, ey gülüzlü yar,
Nəyimə gərəkdir daha bu gülzar?!
Qəlbimə dağ basmış saysız-hesabsız,
Bu dağlar nigardan qalib yadigar.

Hicranın etmişdir halımı fəna,
Canım od içində yanır daima.
Dilbərim heç məhəl qoymursan mənə,
Varmı məhəl qoyan bəxti yatana?

Ey səba, get söylə gözəl cananə,
Hicrinlə qəlb evim olmuş viranə.
O gülə, o şama yetir bu halı
Bülbül nalə edir, yanır pərvanə.

Qasid, get qəhimdən yara ver xəbər,
O zalım gözələ söylə bir təhər.
Soruşsa halımı səndən, dilə gəl,
Də, onun hicrində çəkirəm nələr.

Məndən salam olsun sənə, ey nigar,
Ey mənim günəşim, ayım olan yar,
Ey gündüz camallım, ey gecə saçlım,
Olsun bu Heyrandan sənə salamlar.

Gör necə mən sənsiz çəkirəm əzab,
Qalmamış qəlbimdə sənsiz hicrə tab.
Ey gözəl, yanaram səni görməsəm,
Gəl qoyma öldürsün məni iztirab.

Qurumuş ləbinə mən olum qurban,
O ləbdən uzaqda qaldım pərişan.
Qurumuş dodaqla aldın canımı,
Gülüşün qoymadı məndə daha can.

Ey gözəl görüşə bir gəl nə olar,
Hicrində edirəm daim ahü zar.

Sənsiz əcəl məni qoy aparmasın,
Astaca gəl məni özünlə apar!

Gözümün işığı, ümidim canan,
Bir ağ gün görməmiş aşiq heç zaman.
Axı aşiq ömrü uzun olarmı,
Etsə yar yolunda həmişə fəqan?!

Bahar buludundan yağır incilər,
Əzəlin feyzindən o verir xəbər.
Ağzı sədəf kimi neysanla dolu,
Lə'ldir dodağı, incidir dişlər.

Yenə ürəyimi dərdü qəm sardı,
Acı, şirinliyi yuyub apardı.
İlahi heç kəsə nəsib olmasın,
Bu qara günü ki qəlbimə yardı.

Keçən həftə oldum xoşbəxt, şadman,
Bu həftə qəlbimi yandırdı yaman.
Gələn həftəm bari xoş olsun yarəb!
Əzməsin qəlbimi əzablı hicran.

Olmasın heç kəsə halı mənimtək,
Bu evdən, bu yoldan inciyir ürək.
Getmək istəyirəm yar mənzilinə,
Üz qara, əli boş olarmı getmək?

Nə olar elə bir xoş əyyam olsun,
Nakamlar həyatdan bəlkə kam alsın.
Yarəb bu rübai kimi Heyranın
Hicranı, ələmi qoy tamam olsun.

Ey qüdrətli əmir, ey böyük xaqan,
Gülşənə gedəndə sən üzünəndan,
Gülşən qədəminə tökər gülləri,
Quşlar canlarını edirlər qurban.

Ey calal sahibi, yerin fəxrinə,
Dürrün nizamını pozdu bu namən,
Sənin qələmindən çıxan hər şe'rə,
Ucalır hər yerdən afərin, əhsən.

Ey səba görəndə zalım nigarı,
Söylə o qəddarə bu dərdi, bari;
De: "Məgər qorxmursan öz Allahından
Ki, saldın bəlayə bu biqərarı?"

Nəzər sal gör kağız necə əlvandır,
Elə bil, rəngbəreng bir gülüstandır.
Onu candan əziz tuturam, çünki
Vəfalı dostumdan bir ərmeğandır.

Qocaldıq, bəxtimiz bizə yar olsa,
Fələyin dövrünü xoş mədar olsa,
Nə qəm qocalıqdan, cavanlaşarıq
Sevgilim azacıq qəmküsar olsa.

Qəm deyil qocaltsa bu qəmlər məni,
Dostun ayrılığı incidər məni.
Zamanın Yusifi məni nazlasa,
Bu lütfü yenidən gənc edər məni.

Yarın ləblərindən kam alsam əgər,
Olaram dünyada əsil bəxtəvər,
Dostların firqəti qocaltdı məni,
Ancaq vüsalları məni gənc edər.

Gəldi, bax mübarək orucluq ayı,
Lakin dərdlərimin bilinmir sayı.
Görmürəm dövlətli bir nəfəri mən,
Versin bir fəqirə orucluq payı.

Şə'ban bitən kimi gəldi Rəmazan,
Hər kəs öz evində oldu şadman.

Mənəso haramdır bu yavan çörək,
Yazıq fəqirləri gördüyün zaman*.

Gül nə lazım ki, üzün gözəldir güldən,
Zülfü-siyəhin xoş görünür sünbüldən.
İnsaf ilə bax, naləsi bu Heyranın –
Yüz mərtəbə çox şuriş edir bülbüldən.

Ey mahi-pəri-peykəru fərxəndə xisal³²¹,
Gördünmü nə etdi mənə ol ruzi-visal?
Aldı necə əldən dilü can, səbrü qərar,
Ol çeşmi-siyahinlə o zülfü ləbü xal.

Ey dil, onu gəl bülənd nam³²² et bari,
Şərnəndəyi-izzü ehtiram et bari,
Heyranə əgər son də bir az lütf etdin –
Bir rəhmə gəlib onu tamam et bari.

Bir bax nə gözəl kağızi-əlvandır bu,
Şayəd ki, küllü-rövzei-rizvandır bu.
Hər an bu gülü sevinəliyəm canımtək,
Çünki bizə ol düstdən ehsandır bu.

Pir olduq, əgər bəxt bizə yar olsa,
Bu gərdişi-əflak mədədkar olsa,
Qəm yoxdu əgər biz qocayıq, gənc olluq –
Dildar bir az bizlərə qəmzar olsa.

Ey cahü colal sahibi, ey fəxri-zəmin³²³,
Nəzmin dağıdıb nəzmini dürrün, bu yəqin,
Şe'rini ki, düşər nəməyə ol xaməndən,
Hər yerdən ona söylenilər min təhsin.

Ey bad, əgər görsən o zalım yarı,
Ol zülmkara söylə bu dərdi bari:

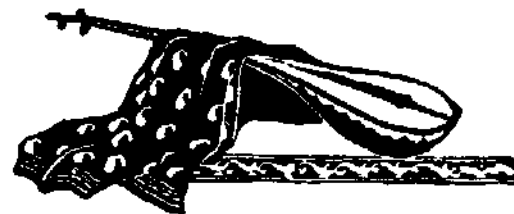
* Orucluq ayı nəzərdə tutulur. Heyran xanım möhtac, kasıb əhalini xatırlayıb onların halına acıdığını ürək ağrısı ilə bildirir.

“Sən xof məgər cələmədin Allahdan,
Saldın belə bir halə o məzlumları?”

Çox şükür ki, var ruzumuz hər şamü səhər,
Lakin bizə xoş keçməyir aləm əksər,
Çün yadə düşür halı fəqirin, fəvrən,
Şəkkər belə ağızda olur sanki zəhər.

Məndən sənə ey mahi-dilaram səlam!
Ey fitneyi-dövrani-bədəncam, səlam!
Alqış o günəş ruyinə hər sübh erkən,
Ol zülfi-siyəhfamınə hər şam, səlam!

Aya nə olar öylə bir əyyam olsun,
Nakam dönüb dəhrdə bakam olsun.
Yarəb, bu rübailəritək Heyranın,
Hicranı da qoy axır itmam³²⁴ olsun!

KINAYƏ VƏ KILAYƏ

Ey acıqlı gözəl, qaba rəftar,
Bivəfa, etmişən cəfani şüar.
Həm sitəmkarsan və həm qəddar,
Nə sonin qeyrotin, nə arın var.
Dilbərin rahi rəsmi-kin olmaz,
Böylə ayin, böylə din olmaz!

Büsbütün işlərin olar bica,
Səndə nə həqq var, gözəl, nə vəfa,
Qalmamışdır üzündə şormü həya,
Xalq içində məni qılan rüsva,
Deyirəm, səndə heç həya yoxdur,
Sözünə, əhdinə vəfa yoxdur!

Nə cəfalar yolunda çəkdim mən,
Eşidib tə'nə dost-düşməndən.
Görmədim zərrə mərhəmət səndən,
Zəhər içdim piyaləyi-qəmədən.
Oldum axır cahanda düşməne kam,
Dostların qarşısında həm bədnam.

Əvvəl-əvvəl satıb yalandan oda,
Özünü dost kimi atıb araya,
Söylədin: görməmiş cahan əsla,
Mən kimi şux, dilbəri-rə'na.
Nə vəfadə, nə başqa mə'nado,
Yox bərabər mənə bu dünyadə.

Dost var aləmdə bir nəfər, – o mənəm,
Hüsnü gülzar içrə nəstərənəm,
Başqalar xar, təkə mən səmənəm,
Sözü bir, əhdi bir vəfalı sənəm,
Tək mənəm fitrətən vəfadərəm,
Qeyrilərtək demə cəfakərəm.

Vurdun ol qədr sən vəfadan dəm,
Xatirimdə nə şübhə qaldı, nə qəm.
Gülüşün qönçə, göz yaşın şəbnəm,
Məni aldatdı, bilmədim nə edəm?
Məni-biçarəni zəbun etdin,
Qəlbimi zar, qərqi-xun³²⁵ etdin.

Yadların eşqinə düşən gündən,
Mum kimi yumşalıb əzildin sən,
Nə utandın o saxta sözlərdən,
Qorxmadın nə xuda, nə də məndən.
Nə üçüncü o can alan sözlər,
Ey ikiüzlü, o yalan sözlər?!

Heyfdir sən kimi gözəl dilbər,
Sərv boy, gül yanaqlı məhpeykər³²⁶,
Olasan bir rəqib ilə həmsər
Ki, o kafər fəqir qanı içər.
Heyf, səd heyf, olmadan xəbərin,
Olmusan aləti rəqiblərin.

Eyibdir ki, rəqib etmədən ar,
Baş qoyub yadığa səninlə yatar.
Düşmənin pusqudan sənə söz atar,
Gah bir, gah digər eybin arar.
Gözəl, qafil olma, huşyar ol
Ki, dolub düşməninlə sağ ilə sol.

İşin axır çatır sitəmlə başa,
Şişəni eyləyib nişanə daşa,
Bir oyunla çəkib səni savaşa,

Hörmətin, qeyrətin çıxınca boşə
Düşünərsən xətanə bir anlıq,
Qalar ancaq sənə peşimanlıq.

Bu sitəmkarlar, bədayindir³²⁷,
Həmi kafirdir, həmi bidindir,
Munis ad vermə, cümlə xaindir,
Bağiban bilmə, cümlə gülçindir³²⁸.
Çalışır zülmilə o mələ'unlar,
Od sənə gülşəninə vursunlar.

Sözümü dinlə, olma onlara yar,
Bədəmə, zülmkardır onlar!
Səndə qeyrətlə ar qoymazlar,
İşin işdən keçər, olarsan xar,
O zaman sözlərim düşər yadına,
Çatmaz onda nəsihotim dadına.

Nə qədər ki, əlinde var fürsət,
Başına çarə qıl, gözəl afət!
Qov qapından o nakəsi əlbət,
Yoxsa bir fitnə ilə biqeyrot,
Səni biçarə, natəvan qılar.
Ürəyin qanını rəvan qılar.

Sən məni dost bilmədin özünə,
Qulaq asdın rəqiblər sözünə.
Düşmənin zülm oxu batıb gözüne,
Qandın onda ki dost nədir, sözü nə?!

Məni xatırladın ki, boş yerə sən,
İncidib, qovmusan qapından həmə.

Nə edim, olmusan rəqibə əsir,
Ürəyim ram olmağa tələsir.
Etməyir sözlərim sənə tə'sir,
O üzü qarə düşmə, o bədəsil,
Səni öylə çıxarmamış yoldan
Ki, bu gün heq sözə qulaq asasan?!

Sənə vermiş özünü eylə nişan
Ki, yolunda keçib şirin candan,
İçirəm and, bu sözlərimə inan
Ki, yalan söyləyir, o biviçdan.
İstəyir qəlbini əsir etsin,
Ara yerdə qoyub səni getsin.

Sonra məl'un işlədib bir fənn,
Səni məst eyləyib, salar əldən,
Oğrutək pusqudan çıxıb o, həmə, n,
Öz muradınca kam alar səndən.
Başqa bir dilbərə tərəf yol alar,
Səni rüsvahıq ilə həcvə salar.

BİZ DƏ BİR AZ PİS DEYİLİK

Varsa səni bir çox sevən,
Biz də bir az pis deyilik.
Ariflərdən, aqillərdən,
Biz də bir az pis deyilik.

Aydınlatdın məclisləri,
Hurimisən, ya ki pəri?
Sənsən gözəllər sərvəri,
Biz də bir az pis deyilik.

Ey ay üz-lü, gözəl canan,
Hüsnün behişt-tək can alan,
Dünyada yox mislin, inan,
Biz də bir az pis deyilik.

Hey dolanır çərxi-fələk,
Göydən yerə qədər, desək,
Görməz sənintək bir mələk,
Biz də bir az pis deyilik.

Ey sərv qəddü simtən³²⁹,
Şəkkər ləbü, qönçə dəhən,
Çox incəsən, əlbəttə, sən,
Biz də bir az pis deyilik.

Aşıqlərə sənən dilbər,
 Dilbirlərə oldun sərver.
 Cümləsindən sənən behtər³³⁰,
 Biz də bir az pis deyilik.

Xublar olar xəcil səndən,
 Yüz can verər hər bir xəndən,
 Heyran olsun sənin bəndən,
 Biz də bir az pis deyilik.

DOLANIM BAŞINA

Ey üzü gül, arizi gülşən, dolanım başına,
 Qəddi naxli-vadiyi-eymən³³¹, dolanım başına.
 Cəşmi cadu, kirpiyi peykan, qaşı qövsü-qüzəh,
 Saçı sünbül, zülfəri susən, dolanım başına.
 Yanmasın əgyardən heç kimso şəm'i-hüsnino,
 Ta ki, pərvanə sifət bir mən dolanım başına.
 Olmadı heç dilbərə könlüm sənintək mübtəla,
 Canıma odlar salan sənən, dolanım başına.
 Mürği-dil olmuş əsiri-daneyi-xalin, salıb
 Gülşəni-canım əra şivən, dolanım başına.
 Heç yana etməz güzər, heç gülşənə salmaz nəzər,
 Çün tutub zülfin xəmin məskən, dolanım başına.
 Bülbüli-bığır çəkdi hər zaman yüz min cəfa,
 Dönmədi heç növ ilə güldən, dolanım başına.
 Hər tərəf açmış, gülüm, əbru-kəmanın oxları,
 Təngnəyi³³²-sinəmə rövzən³³³, dolanım başına.
 Sən ki, seyri-cuyibar³³⁴ eylərmisən, ey sərv-i-naz,
 Bəhri-çəşmin seyrinə gəlsən, dolanım başına.
 Söyləyibsən dönmədi şəm'i-qədim ətrafına,
 Neyləyim, sən bir zaman əylən, dolanım başına.
 Bəzm əra, qıl bir işarə, xəlqdən pünhan mənə,
 Ta durub pərvanətek birdən dolanım başına.
 Könlün aydırsa³³⁵ əgər, aşiq sənə qurban ola,
 Səkrəqibi³³⁶ bəzmdən qov sən, dolanım başına.
 Var sənin eşqində yüz sərf eyləyən ömrün, volı
 Yox mənintək suxtə-xərmən³³⁷, dolanım başına.

Çünki var aşıqlərə lütfi-nəhanın, ey cavan,
 Bəndəni də həm dəxi sevsən, dolanım başına.
 Dərdin allam dilbərim, divanım et əğyarılən,
 O dolansın başına, ya mən dolanım başına.
 Dinməməzlikdən sənün bir müddəən vardır məgər?
 Çatladı bağrım mənüm, dillən, dolanım başına.
 Ver cavabım, kəs başım, tut izzətim, xar eyləmə,
 Qoyma ki, gülsün mənə düşmən, dolanım başına.
 Yar, nə layıqdır sənə salmaq nəzərdən aşiqi,
 Gər qəzəbnak olmusan, döy sən, dolanım başına.
 Ey gözəl! Yoxdur mənintək qəddüvo dilbaxtə³³⁸
 Qədrimi mən bikəsin bilsən, dolanım başına.
 Mən düşüm səhralara Məcnun sifət, şuridəvar³³⁹,
 Qıl təməşə halına, gül sən, dolanım başına.
 Qorxmasan heç bəndədən, xof etməsən heç kimsədən,
 Sən də öz yanında bir bəysən, dolanım başına.
 Görmədim mehrü vəfanı ömrə də hərgiz, ey pəri,
 Qövmədən, biganədən, eldən dolanım başına.
 Onçı³⁴⁰ könlün istədi cövrü-sitem etdin mənə,
 Şuri-çşqin getmədi sərdən, dolanım başına.
 Nasehi-bihudəgu³⁴¹, pendin³⁴² mənə sud³⁴³ eyləməz,
 Çün imani-dil gedib əldən, dolanım başına.
 Könlüm atəşxanədir, pənd ilə eylə görm³⁴⁴ onu,
 Rəsmidir o güclənər yeldən, dolanım başına.
 Öylə məmlüv³⁴⁵ oldu can mülki onun eşqilə kim,
 Xali yer yox bir səri-suzon³⁴⁶, dolanım başına.
 Nitqi-Heyran, yar hicranında bəs kim dad edib,
 Lal olub, axir düşüb dildən, dolanım başına.

MƏKTUB

Səbə nəsimi, cəlal ilə durmadan bir an,
 Hüzuruna, o böyük şahzadənin yollan!
 Yetiş hüzuruna, söylə mənüm dilimdən ona,
 Salam, sonra de: – Ey şahzadəyi-dövrən!
 Çox ehtiyac varımdır mənüm bir az kağıza,
 Ümmid tək sənədir, ey gözəllərə sultan!
 Nölur kənizlərinə ömr qıl, nöqərlərdən,
 Sətik xanın yanına göndərə ki, ta ondan,
 Alıb mənə getirə bəlkə bir qədər kağız,
 Bu şərtilə ki, hamı həşiyələr ola əlvan.
 Məni xilas elə, bu ehtiyacdən, Xatun!
 Ki, ta xilas edə hicrandan səni yaradan.

XƏTTAT

Ey xətti olan misali-yaqut,
Xəttilə verən ürəklərə qut!
Can tək onun hər bir hərfi şirin,
Hər nöqtəsidir səmadə Pərvin.
Oxşar "əlif"i qədinə yarı, "Sad"
"Sad"ı gözüdür o gülüzarın.
"Lam"i səri-zülfü-yarə oxşar,
"Mim"i dəhəni-nigərə oxşar.
Əlqissə, xəttindən ey səmənber,
Şad oldu könül, gözü münəvvər.
Lütfünlə ənisi-canım oldun,
Xəttinlə xəti-əmanım oldun.
Qəddin mənə sərv-i-bustandır,
Saxla onu şaxtadan, amandır!
Nur saçsın üzün cahənə ay tək,
Bədxah üzünə qarə qələm çək!
Durduqca cahan, cavan qal sən,
Hörmətli və kamiran qal sən!

TƏBRİZDƏ ZƏLZƏLƏ HAQQINDA

Oldu, yarəb, həlak insanlar!
Suvarıb torpağı qızıl qanlar.
Oldu çöllər cavanlara mədfən,
Çoxlarına nə qüsl var, nə kafən.
Sinəsi dağlı, gözləri giryan,
Minlər ilə ana edər əfğan.
Bala dərdilə cümləsi ağlar,
Nə bir ehsan, nə xətni-Qur'an var.
Baxasan hər tərəf cəsədlə dolu,
Bağlanıb xalq üçün nicat yolu.

ŞİKAYƏT

Məni zəncirdə saxladın, bu yetər,
Doğrusu sən mənə deyilsən ər.
Daima ac, susuz və qəlyansız,
Oturum bu xərabədə nə qədər?
Bilmirəm, ruzigərə neyləmişəm
Ki, salıbdır kəməndüvə bu təhər?
Etdiyin zülmə, düşdüyüm günümə,
Gah gülüb, gah ağlaram müztər³⁴⁷.
Qov qapından, bəri xilas olum,
Qıl məni razı, ey sitəmpərvər!

QOCALIQ

Daha bir xoş günə yoxdur ümidim,
O bağlı qapıya yoxdur kilidim.
Oxtək yaydan çıxdı ömrümün varı,
Başıma yağıbdır qocalıq qarı.

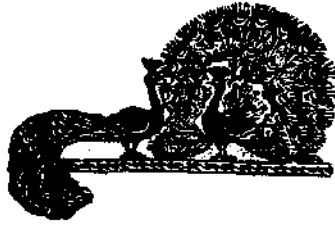
RİCÂ

Səbə, o möhtərəm insan hüsuruna yetsən,
Səlamımı yetirib, ərzimi bəyan et sən
Ki, ey fəqirlər ümidi, pənahı Heyranın,
Qəriblər hamı yardım görər fəqət səndən.
O meyvədən ki, cöviz rəngli şux bir donu var,
Biçilmiş əyninə kömlək qızıl bir ətəkdən.
Gahi olar yanar odda əqiqtək büryan,
Duz ilə daş sitəmindən o, gah edər şivən.
Dış altına düşübən gah-gah edər nalə,
Xülasə çövrü-fələkdən deyil bir an eymən,
Gözəllərin damağında ləziz əncucək³⁴⁸,
Lətafətində onu görmüşəm əvəzsiz mən.
Əgər bir az edəsən mən fəqirə ondan ətə,
Müqabilində sənə eylərəm təşəkkür mən.

QİTƏ

Günlərin bir günündə mən nalan
Ki, varımdı mələli-bipayan;
Oturub bir bucaqda tək-tənha,
Danışdırdım özüm-özümle nihan.
Gah şeir yazmağa edib iqdam,
Gah çəkərdim mələldən qəlyan.
Vurdum ol qədr qəlyana qüllab,
Alışıb yandı, etdi nalə fəğan.
Dedi: "Heyran əlindən, ey xaliq,
Məni azad qıl, amandır aman!
Əgər olsam xilas on dörd qaz
Əhd qıldım ki, eyləyəm əhsan!"

QİTƏ

Dünyada on şey ağırdır aqilin zənnicə bil,
Görçü mümkün olsa indi eylərəm ərzu-hüzur:
Nazi-aşiq, zöhdi-fasiq³⁴⁹ bezli-tame³⁵⁰, həzli rəzl³⁵¹,
Cilveyi-mə'suqi-bədsəklü nəzər-baziyi³⁵²-gur.
Bəd səsin zəngülesi, əbləhlərin alimliyi,
Bəhslə mehmannəvazlıq, həm gəda işlətsə zur.

LÜĞƏT

- ¹ *Tülü'* – Günəşin çıxması
- ² *Ariz* – üz
- ³ *Saya* – kölgə
- ⁴ *Peykan sifət* – ox kimi
- ⁵ *La'li-rəxşan* – parlaq ləl
- ⁶ *Bəbin* – gör, bax
- ⁷ *Dəndan* – diş
- ⁸ *Ləbha* – dodaqlar
- ⁹ *Çeşmi-pürəfsun* – ovsunla dolu (cazibəli) göz
- ¹⁰ *Bərcəhan atasə zadə* – dünyaya od vurmuşdur
- ¹¹ *Ruyi-məhsima* – Ay görkəmli üz
- ¹² *Besani-ayına* – ayna kimi
- ¹³ *Ləm'eyi-nurəst* – nur parıltısıdır
- ¹⁴ *Daneyi-mürği-könül* – könül quşunun danəsi
- ¹⁵ *Aşiyani-mürği-ruh* – ruh quşunun yuvası
- ¹⁶ *Xali-hinduyə nigər* – qara xala bax
- ¹⁷ *Üşşaqra* – aşıqləri
- ¹⁸ *Bəngər* – bax, gör
- ¹⁹ *İstigna* – saymamaq, ehtiyac göstərməmək
- ²⁰ *Sərvi-gülzari-cinandır in* – bu, behişt gülzarının sərvidir
- ²¹ *Mən bəto qurban* – mən sənə qurban
- ²² *Leyliyi-şirin süxən* – şirin sözlü Leyli
- ²³ *Üqba* – o dünya, axirət
- ²⁴ *Büti-Növşad* – Növşad gözəli. Növşad, gözəlləri ilə şöhrət tapmış bir şəhərdir
- ²⁵ *Mürği-dilin bağla pərin* – könül quşunun qanadlarını bağla
- ²⁶ *Sərməşq* – yazı təlimi, hüsni-xətt nümunəsi
- ²⁷ *Dirəng* – yubanma, gecikmə
- ²⁸ *Xişm* – qəzəb, acıq
- ²⁹ *Sinan* – nizə
- ³⁰ *Sədr* – sinə
- ³¹ *Bəhri-qəm* – qəm deryası
- ³² *Səfina* – qayıq
- ³³ *Bak* – qorxu
- ³⁴ *Təklifi-layətaq* – güc çatmayan təklif
- ³⁵ *Şuxi-şəng* – qəmzəli gözəl
- ³⁶ *Məhri-dirəxşan* – parlaq günəş
- ³⁷ *Xəncəri-bürənn* – iti xəncər
- ³⁸ *Tubiyi-firdövs* – behişt ağacı
- ³⁹ *Cəzbeyi-eşq* – eşq cazibəsi
- ⁴⁰ *Niran* – cəhənnəm
- ⁴¹ *Sərgəştə* – özbaşına, avara
- ⁴² *Dili-zar* – sızlayan ürək
- ⁴³ *Gəştə* – gəmi
- ⁴⁴ *Dil* – ürək, könül
- ⁴⁵ *Ahi-şərərbar* – alovlu ah
- ⁴⁶ *Sineyi-əfkar* – dərddə sinə
- ⁴⁷ *Əncüm* – ulduzlar
- ⁴⁸ *Dideyi-bidar* – yol gözləyən, oyaq göz
- ⁴⁹ *Həsrəti-besyar* – sonsuz həsrət
- ⁵⁰ *Əbr* – bulud
- ⁵¹ *Çeşmi-gövhərbar* – gövhər saçan göz (məcazi); ağlayan göz
- ⁵² *Hicrani-rüxi-yar* – yarın üzünün ayrılığı

- ⁵³ *Səgi-bədxah* – yaman it
⁵⁴ *Düşməni-dun* – alçaq düşmən
⁵⁵ *Şərm* – həya, utanmaq
⁵⁶ *Kafəri-gümrah* – azğın kafer
⁵⁷ *Xurşidi-raxşan* – parlaq günəş
⁵⁸ *Əbri-nisan* – bahar buludu
⁵⁹ *Təalallah* – Ey Allah
⁶⁰ *Lö'löi-qəltan* – mirvari
⁶¹ *Zülf-i-mişkbar* – müşk qoxusu saçan zülf
⁶² *Piçü tab* – qıvrım
⁶³ *Mari-piçan* – qıvrılmış ilan
⁶⁴ *Əraq* – tər
⁶⁵ *Səfheyi-ruxsar* – üzün sahəsi
⁶⁶ *Səhab-i-zülf əra xurşidi-ruyi zar-rəəşandır* – saç buludu arasında üzünün günəşi nur saçmaqdadır
⁶⁷ *Zisün 'i-qadiri-yekta nəhali-gül-şəni-candır* – Allahın qüdrətindən yaranmış, könül gülşəninin fidanıdır
⁶⁸ *Ləfzi-göharbar* – gövhər saçan söz
⁶⁹ *Əmvati həyy eylər* – ölüləri dirildər
⁷⁰ *Abi-heyvan* – dirilik suyu, həyat suyu
⁷¹ *Peyvastə* – həmişə
⁷² *Varun* – əksinə çevrilmiş
⁷³ *Löccəyi-xun* – qan dəryası
⁷⁴ *Misali-xali-məhrıyan* – ay üzülərin xalı kimi
⁷⁵ *Siyəhgün* – qarayanız
⁷⁶ *Aşüftə* – həyəcanlı
⁷⁷ *Əfzun* – artıq, çox
⁷⁸ *Besani-dürri-məknundur* – gizlində qalan dürr kimidir

- ⁷⁹ *Mədyun* – borclu; burada: layiq, rova
⁸⁰ *Ki, çeşmi aşki-həsərdən besani-rudi-Ceyhundur* – həsrətdən ağlayan gözü Ceyhun çayına dönmüşdür
⁸¹ *Xunxar çeşmin ahuyi-Dəşt-i-tətdardır* – qan içən gözlərin Tatar səhrasının ahusidir
⁸² *Seydi-dil* – könül ovu
⁸³ *Müqəyyəd* – zəncirlənmiş
⁸⁴ *Ruzü şab* – gündüz və gecə
⁸⁵ *Amaci-dil çü didəyi-İsfəndiyardır* – hədəf olan ürəyim İsfəndiyarın gözüne bənzəyir ("Şah-name" qəhrəmanı Rüstəmin döyüşdə İsfəndiyarı ikibaşlı bir oxla hər iki gözündən vurmasına işarə olunur)
⁸⁶ *Səhabvəş* – bulud kimi
⁸⁷ *Maxmur çeşm* – xumar gözlü
⁸⁸ *Ruzi-alast* – ilk yaradılış günü
⁸⁹ *Paybənd* – bağlı
⁹⁰ *Tirələsmək* – qaralmaq
⁹¹ *Övci-səma* – göyün ən uca yeri
⁹² *Bülənd* – uca, yüksək
⁹³ *Xak* – torpaq
⁹⁴ *Xarü-xas* – çör-çöp
⁹⁵ *Nimxənd* – təbəssüm, gülümsəmə
⁹⁶ *Tən* – bədən
⁹⁷ *Dilpəsənd* – könül sevən, ürək istəyən
⁹⁸ *Dərdmənd* – dərddli, dərd çəkən
⁹⁹ *Dili-pürqəm* – dərddli könül
¹⁰⁰ *Cüstücu* – axtarış
¹⁰¹ *Sünbülü-pürxəm* – qıvrımlı sünbül; burma saçlar (məcazi)

- ¹⁰² *Manənd* – oxşar, bənzəyən
¹⁰³ *Canı-naqabilimiz bu beyə ərzən-dəmidir?* – ləyaqətsiz canımız bu qiymətə dəyərmi?
¹⁰⁴ *Xoş ayandə* – xoşa gələn, layiq, rova
¹⁰⁵ *Bərazəndə* – dəyərli, ləyaqətli
¹⁰⁶ *Səbi qılmaq* – qeydə almaq
¹⁰⁷ *Xərac* – vergi
¹⁰⁸ *Xuni-nabi-ciya* – ciyərin təmiz qanı
¹⁰⁹ *Müənbər* – ənbər qoxulu
¹¹⁰ *Xəm* – öyri
¹¹¹ *Tiği-sərəşşan* – baş kəsən qılinc
¹¹² *Be-eyneh* – eynən
¹¹³ *Çeşmei-heyvan* – dirilik bulağı
¹¹⁴ *Şərarəi-şurəngiz* – dəhşətli alov
¹¹⁵ *Xurşidi-küsufti* – günəş tutulması
¹¹⁶ *Türreyi-şəbrəng* – gecə rəngli saç, qara saç
¹¹⁷ *Məsnəd* – təxt, padşah texti
¹¹⁸ *Dürri-dahan* – kiçik ağız
¹¹⁹ *Zülf-i-səmənsə* – yasəmən saçlar
¹²⁰ *Təməkkün* – yerləşmək, qüvvə, qüdrət
¹²¹ *Carubkəşi-dərgəhi-canan* – canan qapısının süpürgeçisi
¹²² *Tuti-yi-xoşgu* – xoş danışlıq tuti
¹²³ *Rəngi-küli-həmra* – qızılgülün rəngi
¹²⁴ *Bərham* – qarışıq
¹²⁵ *Sərir-i-vəsl* – vüsal texti
¹²⁶ *Süpehri-ə'la* – uca göy
¹²⁷ *Misali-küreyi-həddad* – dəmirçi küresi kimi
¹²⁸ *Behişt-i-cavidan* – əbədi-behişt
¹²⁹ *Məhfəli-canan* – canan məclisi

- ¹³⁰ *Qəsdi-bəzmi-vəsl-i-sahibxanə eylə* – ev sahibinin vüsal məclisinə çatmağa çalış
¹³¹ *Daruyi-vüsal* – vüsal dərmanı
¹³² *Niş* – sancma, dalama
¹³³ *Rəşk* – həsəd
¹³⁴ *Zülf-i-çalipa* – çarpaz saçlar, burma saçlar
¹³⁵ *Əbri-siyah* – qara bulud
¹³⁶ *Ruyi-xurşidvəş* – günəş üzülü
¹³⁷ *Qasidi-çalak* – cəld xəbər gətirən
¹³⁸ *Gərdi-küdurət* – qəm tozu, qüssə
¹³⁹ *Lilləhilhəmd* – Allaha şükür
¹⁴⁰ *Qüdü* – gəliş
¹⁴¹ *Məsa* – axşam
¹⁴² *Eyzəd* – Allah
¹⁴³ *Tərəbnak* – sevincli, şad
¹⁴⁴ *Nigunsar* – bükülü, baştaşağı, məhv olmuş və s.
¹⁴⁵ *Sə'd məqam* – xoşbəxt mərtəbəli, bəxtəvər
¹⁴⁶ *Qadiri-qəhhar* – cəzalandırmağa qadir olan Allah
¹⁴⁷ *Eydi-akbər* – böyük bayram
¹⁴⁸ *Zülf-i-siyahfəm* – qara rəngli saç
¹⁴⁹ *Məlcəyi-qəmıxar* – dərd şəriki, ümid yeri
¹⁵⁰ *Bəqeyrəz kərəmi* – kərəmdən qeyri
¹⁵¹ *Bibək* – qorxusuz
¹⁵² *Fərzənə* – ağıllı, möhtərəm adam
¹⁵³ *Mürği-dili-zar* – sızlayan könül quşu
¹⁵⁴ *Püşti-xəm* – bükülü bel
¹⁵⁵ *Lacərəm* – olbətə, mütələq, buna görə

- 156 *Tüyyur* – quşlar
 157 *Həşəm* – ailə, qoşun, dəstə
 158 *Giriftari nigahi-çəşmi-məxmur* – xumar gözlərin baxışına vurulan
 159 *Məhfili-əhbab* – dostlar məclisi
 160 *Sirişki-al* – qanlı göz yaşı
 161 *Pamali-möhnət* – qəm tapdağı olan, çox dərddli
 162 *Rövzeyi-firdövs* – behişt bağı
 163 *Sərgərmi-naz* – naza başı qızısmış
 164 *Lə'lü-düta* – qoşa ləl, qırmızı dodaqlar
 165 *Zülfı-rəsa* – uzun saç
 166 *Şəşdəri-heyrət* – şahmat, yaxud nərđ oyununda çıxılmaz vəziyyətdə (mat) qalmaq
 167 *Canibi-gülşən* – gülşənə tərəf
 168 *Dirəşən* – parlaq
 169 *Dürəşən* – dürr saçan
 170 *Tagi-rəngin* – göy qurşağı
 171 *Şəbxun* – gecə çapqını
 172 *Nar* – od; cəhənnəmə işarədir
 173 *Bavər* – inam, etibar
 174 *Piri-müğan* – burada: meyxana sahibi
 175 *Girəh* – düyün
 176 *Fərmandeh* – fərman verən
 177 *Əbruyi-xəm* – əyri qas
 178 *Sipahi* – döyüşçü, əsgər
 179 *Badi-sübhgahi* – səhər küləyi
 180 *Kuy* – küçə, məhəllə
 181 *Dəştü kuhsar* – düzənlik və dağlıq
 182 *Fəsana* – əfsanə
 183 *Əbruyi-müqəvvəsi-kəman* – kamının qövşəkilli yayı

- 184 *Mahi-biqərin* – misilsiz ay
 185 *Huri-eyn* – qaragöz huri
 186 *Dürri-səmin* – saf dürr
 187 *Atəşin* – odlu
 188 *Yaran* – dostlar
 189 *Peykər* – surət, bədən
 190 *Xəsm* – düşmən
 191 *Müəttər* – ətirli
 192 *Həddi-ikmal* – kəmalə yetmək halı
 193 *Nərgisi-fəttah* – məftun edən nərgiz; gözəlin gözlərinə işarədir
 194 *Lana* – yuva
 195 *Kəfəri-rəhən* – yolvuran kafər
 196 *Cəngcu* – davakar
 197 *Xunriz* – qantökən
 198 *Cahi-dünyəvi* – dünya cah-cəlalı
 199 *Gənci-cahan* – dünya xəzinəsi
 200 *Əzmi-rah* – yola düşmək
 201 *Tirəvü tar* – qapqaranlıq
 202 *Yelda* – ən uzun qış gecəsi
 203 *Fikar* – qəmgin, dərddli, yaralı
 204 *Cəngvar* – cəng kimi (musiqi alətidir)
 205 *Büti-səngdil* – daşürəkli gözəl
 206 *Bədar qıl* – kənar et, qurtar
 207 *Bar* – dəfə, kərə
 208 *Pürqəm* – qəmlə dolu, çox dərddli
 209 *Peyrovi-iman* – iman tərəfdarı
 210 *Qutə* – suya cummaq, suya baş vurmaq
 211 *Failli-peyman* – sədaqətli adam, vəfalı
 212 *Məmat* – ölüm
 213 *Dərban* – qapıcı
 214 *Sərvi-gülşəni-iffət* – ismət bağının sərvə

- 215 *Şahzadəyi-zişan* – şanlı şahzadə
 216 *Həşmət* – cəlal
 217 *Cariyə* – qulluqçu qadın, kənz
 218 *Səlamı-bipayan* – sonsuz salam
 219 *Mübəddəl* – çevrilmə, dəyişmə
 220 *Payan* – son
 221 *Xitam* – son, axır
 222 *Səza* – rəva, layiq
 223 *Ədu* – düşmən
 224 *Vəliyyə-ne'mət* – hami, həvadar, sahib
 225 *Ətf* – Döndərmə, yönəltmə
 226 *Razi-dil* – ürək sirri
 227 *Qasidi-dildari-mən* – yarımdan xəbər gətirən
 228 *Ərzi-peyam* – sifariş yetirmək
 229 *Dur* – uzaq
 230 *Pabəstə* – ayağı bağlı (məcazi); əsir
 231 *Pəjmürdəhal* – dağınıq hallı, kefi pis
 232 *Bipərü bal* – qol-qanadsız
 233 *Bad* – külək, yel
 234 *Mürği-fərruxsal* – xoş xəbər verən quş
 235 *Övzayi-hal* – vəziyyət, əhval
 236 *Həras* – qorxu, vahimə
 237 *Dill-sədcək* – yüz parça olmuş ürək
 238 *Bəhri-xuda* – Allah xatirinə
 239 *Qasidi-şirin zəban* – şirin dilli xəbər gətirən
 240 *Bastar* – yatacaq, yorğan-döşək
 241 *Tirəxak* – qara torpaq
 242 *Xəmi-əbru* – qaşın əyrisi
 243 *Dürreşən* – dürrsəpən
 244 *Hicrət* – ayrılıq, köçmək

- 245 *Xaksar* – torpağa döşənmiş (məcazi); müti, heqir
 246 *Sakini-beytülhəzən* – qəm evinin sakini
 247 *İstiyaq* – həvəs
 248 *Əlfəraq* – ayrılıq, hicran
 249 *Dili-xunbar* – qanlı könül
 250 *Xakistər* – kül
 251 *Təbah* – puç, məhv
 252 *Bəstə* – bağlı
 253 *Şəmatət* – məzəmmət
 254 *İftadə* – düşgün
 255 *Bədri-təməm* – bütöv dairə, on dörd gecəlik Ay
 256 *Beytülhəram* – məkə, Kəbə evi
 257 *Cünun* – dəli
 258 *Bərməla* – açıq-aşkar
 259 *Dəstgir* – ələ keçirmiş, tutulmuş
 260 *Şərar* – od, alov
 261 *Suzi-fəraq* – ayrılıq yangısı
 262 *Nari-fəraq* – ayrılıq odu
 263 *Ayin* – qayda-qanun
 264 *Mahi-ələməra* – ələmi bəzəyən Ay
 265 *Cürm* – günah, qüsür, cinayət
 266 *Rəhimi-layəzəl* – Allah
 267 *Əhbab* – dostlar
 268 *Hədəfi-tə'ni-əşqiya* – düşmənlərin tənəsinə hədəf olmaq
 269 *Dürri-məxzəni-idrak* – idrak xəzinəsinin dürrü
 270 *Damən* – ətək
 271 *Duagu* – dua edən
 272 *Büti-fərzənə* – ağıllı gözəl
 273 *Üqd* – boyunbağı
 274 *Şəhan* – şahlar
 275 *Fəzayi-busitan* – bəstan sahəsi

- 276 *Nərgisi-şahlə* – açılmış nərgiz
gülü (gözlərə işarədir)
- 277 *Həvas* – hisslər
- 278 *Səhəbi-tirə* – qara bulud
- 279 *Ərşi-ə'la* – uca göy
- 280 *Şəbihi-Mehrü Mah* – günə, Aya
oxşar
- 281 *Xəlqi-əkbər* – Böyük Yaradan
- 282 *Lə'lə* – mirvari
- 283 *Qönçəyi-əhmər* – qırmızı qönçə
- 284 *Dəhani-binişan* – kiçik ağız;
gözəlin ağzının kiçikliyinə işə-
rədir
- 285 *Dürri-bihəmtə* – bərabəri olma-
yan nadir dürr
- 286 *Mürğ* – quş
- 287 *Vərnə* – yoxsa, əks halda
- 288 *Nəhal* – cavan ağac, fidan
- 289 *Sərvi-səhi-bələ* – ucaboylu sərv
- 290 *Büti-xunxar* – qanasusayan gözəl
- 291 *Girdəbi-bələ* – bələ burulğanı
- 292 *Qərin* – yaxın, tay-bərabər
- 293 *Bürclə-sə'di-şərəf* – şərəf və
xoşbəxtliyin bürcü
- 294 *Pamali-sitəm* – sitəm tapdağı
- 295 *Cismi-fikar* – dərddə bədən
- 296 *Niqab* – pərdə, örtük
- 297 *Kövkəbeyi-afitab* – günəşin üzü,
ziyası
- 298 *Ləkkeyi-mişkin* – qara bulud ləkəsi
- 299 *Bədili-suzan* – yanıq üreklə
- 300 *Əbri-siyəhru* – qara bulud
- 301 *Səri-pürşur* – beləli baş
- 302 *Rə'di-xüruşan* – göy gurultusu
- 303 *Qətreysi-baran* – yağış damlası
- 304 *Cənibi-gülzar* – güllüyə tərəf
- 305 *Günbədi-dəvvar* – dövr edən
çərç, dünya
- 306 *Əşk* – göz yaşı
- 307 *Səfheyi-rüxsar* – üz
- 308 *Rəviş* – gediş, qayda
- 309 *Xuni-cığar* – ciyər qanı
- 310 *Dudi-dil* – ürəkdən çıxan tüstü,
ah
- 311 *Sabitü səyyarə* – sabit duran və
hərəkətdə olan ulduzlar
- 312 *Rə'si-zənab* – zənabın başı (zə-
nab at quyruğu şəklində ulduz-
lar dəstəsidir)
- 313 *Xunabfişan* – qan-yaş tökən
- 314 *Suxta-can* – canı odda yanmış
- 315 *Fərd* – tək, iki misradan ibarət
şəir
- 316 *Pərdeyi-ixfa* – gizli pərdə
- 317 *Məğrib* – qərb
- 318 *İnan* – yüyən
- 319 *Üzar* – yanaq
- 320 *Türreyi-tar* – qara tellər
- 321 *Fərxəndə xisal* – gözəl xasiyyətli
- 322 *Bülənd nam* – şöhrətli
- 323 *Fəxri-zəmin* – yer üzünün fəxri
- 324 *İmam* – tamam
- 325 *Qərqi-xun* – qana qərqi olmuş
- 326 *Məhpeykar* – ay bədənli
- 327 *Bədayin* – pis fikirli, pis rəftarlı
- 328 *Gülçin* – gül dərən
- 329 *Simtən* – gümüş bədənli
- 330 *Behtər* – ən yaxşı
- 331 *Nəxli-vadiyi-eyman* – səadət
sohrasında bitən xurma ağacı
- 332 *Təng-nay* – dənizqal
- 333 *Rövzən* – pəncərə

- 334 *Cuyibar* – axar sülardan əmələ
gəlmiş çay
- 335 *Aydırsa* – deyirsə, istəyirsə
- 336 *Səkrəqib* – it düşməni, alçaq düş-
məni
- 337 *Suxta-xərman* – xırmanı yanmış
(məcazi); ürəyi yanmış
- 338 *Dilbaxta* – könlü çalınmış, aşiq
- 339 *Şuridəvar* – dəlicəsinə
- 340 *Onqi* – o qədər
- 341 *Nəsehi-bihudəgu* – boş-boş nəsi-
hət verən
- 342 *Pənd* – öyüd
- 343 *Sud* – mənfəət, xeyir
- 344 *Gərm* – isti
- 345 *Məmlöv* – dolu
- 346 *Səri-suzan* – iyne ucu
- 347 *Müztər* – zavallı, dərddə
- 348 *Əncucək* – günəbaxan toxumu,
ləpə, iç
- 349 *Zöhdi-fəsiq* – günah işlər edə-
nin ibadeti
- 350 *Bəzli-təme'* – tamahkarın bəxşişi
- 351 *Həzli-rəzl* – alçaq adamın özgəni
məsxərə etməsi
- 352 *Həzər-bəziyi-gur* – korun qaş-
göz etməsi

MÜNDƏRİCAT

Ön söz	4
--------------	---

QƏZƏLLƏR

Gün tulu' etmiş üfûqdən, arizi çün aye, bax	13
Saqiya! Saldı qəm əldən məni, bir bade yetir	14
Ömrüm tükəndi hicrə səbrü dirəngdən	15
Üzün ey mah, qılar mehri-dirəxşan ilə bəhs	17
Könlüm quşu ol zülfü-pərişan arasında	18
Ey çərx, mənim ahi-şərərbarimə rəhm et	19
Mərheba, etmiş tulu' guya zəmindən, mahe bax	20
Bu nə rüxsari-zibadır, bu nə zülfü-pərişandır	21
Bu çərx-i-bivəfanın gərdisi peyvəstə varundur	22
Xunxar çeşmin ahuyi-Dəşti-totardır	23
Zülfün xəmi açılsa, əcaib kəmənd olur	24
Eşqin ey şux, sən bu dili-pürqəmdəmidir	25
Ey fəlak, dərdu qəmmi şərhini cananə yetir	26
Boyun sərv-i-səhi, zülfün müənbər	27
Eşqi-rüxi-canan genə tüğyan cələyəbdir	29
Yarın ləbi, gör, lə'li-Bədəxşani bəyənmez	30
Gedər əqlim sərimdən, arizi-rüxsarini görçək	31
Olubdu qəm yatağı şad gördüyün könlüm	32
Bir nəzər lə'li-ləbi-cananə eyle, ey həkim!	33
Bir namə yazım, badi-səba yarə yetirsin	35
Seyr edin, gərdəni minayə baxın!	36
Ey sitəmgər, məni rüsvayi-cahan eyləmişən	37
Müjdə gətirdi bizə bir qasidi-çalak bu gün	38
Yardən yetdi bizə müjdeyi-didar bu gün	39
Qıl təməşə gözüm, ol sərv-i-xuramanə bu gün	40
Saldı məni ol kaferi-qəddar ayaqdan	41
Can zarə gəlir, ta ki o cananə qayıtsın	42
Yarəb, kərəm et, ol büt-i-məhpərə qayıtsın	43
Verdi bu dəhr-ərə bu fəlak püşt-i-xəm mənə	44
Səba zülfün dağıtdı, cümle aləm mişkbar oldu	45

Zülfini çün arizə ol mah pərişan eylədi	46
Çarə yox dərdimə ol lə'li dütadən qeyri	47
Yetişib müjdeyi-canbəxş ki, canan gəliri	48
Açıldı sübhü-ruyün-şəm'i zülfündən ə'yan oldu	49
Səba, var kuyi-dildarə sölə kim, nobahar olmuş	51
Xali-siyəhin ləbilə rüxsar arasında	52
Könlün diləse bu dili-virənə dağılsın	53
Ey cümle fəqirler penahi!	54
Ey badi-sübhəgahi, ey əbr parə-parə	55
Ey hüsnə Yusifi-zəmanə	56
Yarım, mənə eyle bir nəzər	57
Bir bülbuləm eyləmiş zəmano	58
Eşqində nəzar, həm qəmmi mən	59
Parlaq günəşim, həsrəti-ruyünə gözüməndən (tərc. M.Mübariz)	60
Şikayət eylərəm sübhə qədər bəxti-siyahımdan (tərc. M.Mübariz)	61
Bu qəmli könlüm olubdur qəza oxuna nişan (tərc. M.Mübariz)	62
Xoş olur sənə ilə cana, gecə bəzmi-eşq qurmaq (tərc. M.Mübariz)	63
Saldı məni taqətdən ol afəti-dövrənim (tərc. M.Mübariz)	64
Ayüzlü dilbərim üzünə saldı çün niqab (tərc. M.Mübariz)	65
Ay cəmallım, bu gecə şuridəsər görərəm səni (tərc. M.Mübariz)	67
O məclis içrə ki, oynar sevimli cananım (tərc. M.Mübariz)	68
Sərvdir qamətin ey mah, üzün bir güldür (tərc. M.Mübariz)	69
Cahanda dərdimə dərman olmadı nalə (tərc. M.Mübariz)	70
Bilirsən, yarımın bir yarı vardır (tərc. M.Mübariz)	71
Könlüm yenə cananın əlindən giley eylər (tərc. M.Mübariz)	72

Bax, necə mən bikəsi yarı-sitemkar öldürər (<i>tərc. M.Mübariz</i>)	73
Yetişdi bizlərə yardım bu nagehan məktub (<i>tərc. M.Rahim</i>)	74
Fəda olanda sənə mən, cahanda can yox idi (<i>tərc. M.Rahim</i>)	75
Çəməndə sən kimi bir sərv-i-xuraman yox idi (<i>tərc. M.Rahim</i>)	76
Ey könül, rəhmə gələ sevgili canan bu gecə (<i>tərc. M.Rahim</i>)	77
Könül fəraqi-yardə çekib ahlar yandı (<i>tərc. M.Rahim</i>)	78
Kimsənin məntək görüm halı pərişan olmasın (<i>tərc. M.Rahim</i>)	79
Çünki bildim, heç kəsə ümmidi-vüsət qalmadı (<i>tərc. İ.Soltan</i>)	80
Yaraşıqlı boyuna sərv-i-xuraman dedilər (<i>tərc. İ.Soltan</i>)	81
Gözel yarım, götür üzdən niqabın (<i>tərc. İ.Soltan</i>)	82
Bizdən o yarın getdiyi bir xeyli zamandır (<i>tərc. İ.Soltan</i>)	83
Canamımı, mən şükr, o sübhənə yetirdi (<i>tərc. İ.Soltan</i>)	85
Yetir salamımı dövrün o mehriban qızına (<i>tərc. İ.Soltan</i>)	86
Çəmənlərdən yolun düşsə səbə, gülzarə, əlbəttə (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	87
Üstümə qəm qoşunu çekdi o dilbər nə üçün?!	88
Səbə, səndən ricam vardır yaxasın get aç ol yarın (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	89
Qəlbimdə məkan edən o dilbər (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	90
Gözel yarı o yerlərdən keçən vaxtı, bir an gördüm (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	91
Ey badi-səbə, sərv boy, ay üzlümü görsən (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	92

Gəldi bayram, bəlkə də gördün, könül, cananımı (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	93
Dilbərim saldı nəzərdən, necə biganə mənə (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	94
Altı yerdən yenə hicran xəbərim gəldi mənim (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	95
Ey həzin badi-səbə, gör o məhi-tabanı (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	96
Yol vermə gələ məclisə əğyari, məsəl var (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	97
O şuxə sən çəmənzarə xüram ilə girərkən bax (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	98
Nə xoşbəxtdir o aşiq ki, görür gizlində cananı (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	99
Ey yar, bu gün artıq ciyərım qanə dönübdür (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	101
O nigar ilə bizim söhbətimiz səhv idi, səhv (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	102
Bir nocəvanın eşqi ilə odlara yandım (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	103
Yarın on dörd gecəlik ay kimi simasına bax (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	104
Yuxumu, yoxsa həqiqətdi ki, sən (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	105
Kədərli könlümü görüb səbə, sən (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	106
Xəstə könlüm, sən hara, dilbərle xoş gəftar hara (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	107
Görsə Ay, ya ki Günəş nuri-cəmalini sənə (<i>tərc. C.Xəndan</i>)	108
Gözəllər içrə, ey canan, sən oldun sərvəri-xuban (<i>tərc. M.Soltan</i>)	109
Bülbültək qəmindən nalanəm, ey gül! (<i>tərc. M.Soltan</i>)	110
Dilim bir bülbüli-biaşiyandır (<i>tərc. M.Soltan</i>)	111
Gördüyüm ah, yuxuydu, yoxsa ki yar (<i>tərc. M.Soltan</i>)	112

Olum qədəmlərinə mən fəda, xudahafiz (<i>tərc. M.Soltan</i>)	113
Mənəm sərgəştəvü avare, sensiz (<i>tərc. M.Soltan</i>)	114
Əsiri-möhnəti-hicran mənəm, mən (<i>tərc. M.Soltan</i>)	115
Aləm-ərə bir Günəşdir, ol rüxi-zibayə bax! (<i>tərc. M.Soltan</i>)	116
Fərağın qəlbimizdə kar edibdir (<i>tərc. M.Soltan</i>)	117
Könül ki hicrədən oldu fikar, ağlayıram (<i>tərc. M.Soltan</i>)	119
Xurşidi-taban, olmuş nümayan (<i>tərc. M.Soltan</i>)	120
Qümrü göftərinlə inlər, bu necə göftərdi? (<i>tərc. M.Soltan</i>)	121
Ey badi-səba, gedib güzər qıl (<i>tərc. M.Soltan</i>)	122
Nə edim, yərdən oldum yenə naçar cida (<i>tərc. M.Soltan</i>)	123
Əcəb gözdən düşən bir canəm ey dil! (<i>tərc. M.Soltan</i>)	124
Etdi məşhuri-cahan ol бүti-fərzənə meni (<i>tərc. M.Soltan</i>)	125
Ey mürği-Süleymani, qalx, bir də pərəfşan ol! (<i>tərc. M.Soltan</i>)	126
Ey əzizlər, bir бүti-namehribanım var idi (<i>tərc. M.Soltan</i>)	127
Sənə kim söylədi ey dil ki, bunca dadü qovğa et (<i>tərc. M.Soltan</i>)	128
Yarımın öz ay üzündən xəbəri yoxdur heç (<i>tərc. S.Tahir</i>)	129
Tapılsın bir adam, gəlsin, salam canana çatdırsın (<i>tərc. S.Tahir</i>)	130
Ey sarban, rəhm et mənə, bir bax ki, cananım gedir (<i>tərc. S.Tahir</i>)	132

Kimdi eşqində sənin, ey gül, giriftar olmasın (<i>tərc. S.Tahir</i>)	133
Gözlerim sənsiz haçan boş evə, eyvana düşər (<i>tərc. S.Tahir</i>)	135
Al şərab iç, ey nigarım, rəngi olsun qan kimi (<i>tərc. B.Azəroğlu</i>)	136
Ol lə'li-ləbindir, ya nabatdı? (<i>tərc. B.Azəroğlu</i>)	137
Yasəmən zülfünü, ey mah, yenə çin-çin etdin (<i>tərc. B.Azəroğlu</i>)	138
Sənle birgə oturmaq istərdim (<i>tərc. B.Azəroğlu</i>)	139
Ah, neyləyim, o dilbər bilməm hayana getdi (<i>tərc. B.Azəroğlu</i>)	140
Səndən gözəl fəzanın bir nurlu mahı yoxdur (<i>tərc. M.Gülgün</i>)	141
Qəmi olmaz o kəsin, yarı mehriban olsa (<i>tərc. M.Gülgün</i>)	142

MƏNZUMƏ VƏ MƏSNƏVİLƏR

Səhər nəsimi, qıl ətrinlə aləmi şadan (<i>tərc. M.Mübariz</i>)	145
Ey gözümün nuri, candan əziz can (<i>tərc. Ə.Ziyatay</i>)	147
Ey səhər mehi, ey səfa gətirən (<i>tərc. M.Soltan</i>)	149
Ey səba, ey məhrəmi-razi-dilim (<i>tərc. M.Soltan</i>)	151
Sevgi işlətmış gene yüz min kələk (<i>tərc. M.Mübariz</i>)	157
Sənə qurban ola könül, həm can (<i>tərc. M.Mübariz</i>)	163
Dərdlilər qasidi, ey badi-səba (<i>tərc. Ə.Ziyatay</i>)	166
Elə bihələm ki, divanelikdən (<i>tərc. Ə.Ziyatay</i>)	168

MÜXTƏLİF ŞEİRLƏR

Müxəmməs	173
Müxəmməs	174
Müxəmməs	176
Tərcibənd	178
Tərcibənd (<i>tərc. M.Soltan</i>)	183
Tərcibənd (<i>tərc. Ə.Ziyatay</i>)	187
Müstəzad (<i>tərc. M.Soltan</i>)	192
Rübailər (<i>tərc. M.Soltan</i>)	194
Kinayə və kilayə (<i>tərc. M.Mübariz</i>)	201
Biz də bir az pis deyilik (<i>tərc. M.Soltan</i>)	205
Dolanım başına	207
Məktub (<i>tərc. M.Mübariz</i>)	209
Xəttat (<i>tərc. M.Mübariz</i>)	210
Təbrizdə zəlzələ haqqında (<i>tərc. M.Mübariz</i>)	211
Şikayət (<i>tərc. M.Mübariz</i>)	212
Qocalıq (<i>tərc. M.Soltan</i>)	213
Rica (<i>tərc. M.Mübariz</i>)	214
Qitə (<i>tərc. M.Mübariz</i>)	215
Qitə (<i>tərc. M.Soltan</i>)	216
<i>Lügət</i>	217

HEYRAN XANIM

SEÇİLMİŞ ƏSƏRLƏRİ

“ŞƏRQ-QƏRB”

BAKİ-2006

Buraxılışa məsul:	<i>Əziz Güləliyev</i>
Nəşriyyat redaktoru:	<i>Əlişirin Şükürlü</i>
Tərtibatçı–rəssam:	<i>Nərgiz Əliyeva</i>
Kompyuter səhifələyicisi:	<i>Ələkbər Kərimov</i>
Korrektor:	<i>Pərinaz Səmədova</i>

Yığılmağa verilmişdir 03.05.2006. Çapa imzalanmışdır 30.05.2006.
 Formatı 60x90 $\frac{1}{16}$. Fiziki çap vərəqi 14,5. Ofset çap üsulu.
 Tirajı 25000. Sifariş 71.

Kitab “Şərq-Qərb” mətbəəsində çap olunmuşdur.
 Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17.